Taksa plaćena u gotovu

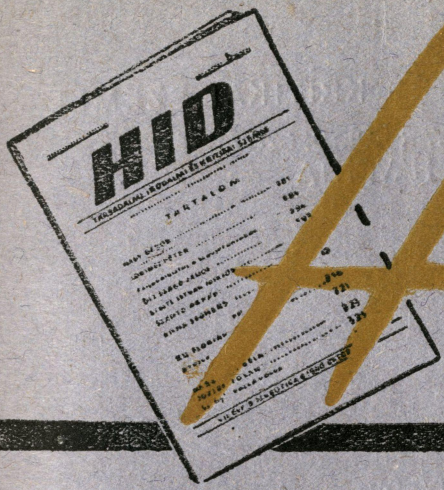

híd

TITO-BROZ JOSZIP: A Népfront, egyetemes népi, politikai szervezet 809
HAJDÚ VILMOS: Széljegyzetek 825
STEINFELD SÁNDOR: A jugoszláviai magyar írók és magyar irodalom 832
THURZÓ LAJOS: Türelmetlenek, vers 839
LATÁK ISTVÁN: Szép a rend a földeken, vers 840
Novellapályázatunk eredménye 841
MARKOVICS JÁNOS: Cigány dolgozók éneke, vers.. 843
KRANYEC MISKO: Parlagon, novella 844
JOVÁNOVICS JOVÁN-ZMÁJ: Három hajdú, vers 857
SINKÓ ERVIN: Dávid kulcsa, elbeszélés 859

FIGYELŐ

POPOVICS JOVÁN: A német írók első kongresszusa 862
LÖVI JÓZSEF: Mr. Smith tudományos bolyongásai 867

XI. ÉVFOLYAM
11. SZÁM
ÁRA 9 DINÁR

SZUBOTICA
1947
NOVEMBER

XI. ÉVFOLYAM **HID** 11 SZÁM

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

KIADJA A VAJDASÁGI MAGYAR KULTÚRSZÖVETSÉG
MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG
FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. STEINFELD SÁNDOR
SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, GEN. STALJINA UTCA 16. I. TELEFON 23—53
KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, DOBANOVACSKA UTCA 9
TELEFON: SZUBOTICA, 414
ELŐFIZETÉSI DÍJ: EGY ÉVRE 90 DINÁR, FÉL ÉVRE 50 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 9 DINÁR
POSTATAKARÉKSZÁMLA 32—704—503. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

HID KÖNYVKIADÓVÁLLALAT

KIADVÁNYAI:

Szabadságdalok (II. kiadás) — — — —	Ára	25.—	Dinár
Csillagok csillaga (antológia) — — — —	„	20.—	„
Gorkij Maxim: Igy tanultam én (II. kiadás) —	„	5.—	„
Tung-Pi-Vu: Mi történik Kinában? — — —	„	9.—	„
Lenin I. V.: A szakszervezetekről — — —	„	5.—	„
Lenin I. V.: Az államról (II. kiadás) — — —	„	4.—	„
Olajos Mihály: Parasztkérdés — Földkérdés —	„	5.—	„

SZÓTÁRAK

Szerb—Magyar szótár — — — — —	Ára	35.—	Dinár
Magyar—Szerb szótár — — — — —	„	35.—	„

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

Kosenko Z.: Álom és álomlátás — — —	„	4.—	Dinár
Szergejev I. Tudomány és babonaság — —	„	5.—	„
Sztoletov Nikoláj: Miért zöldek a növények? —	„	6.—	„

SZÍNDARABOK GYÜJTEMÉNYE

Szinpadunk II. füzet — — — — —	Ára	15.—	Dinár
III. „ — — — — —	„	15.—	„
IV. „ — — — — —	„	6.—	„
V. „ — — — — —	„	6.—	„
VI. „ — — — — —	„	9.—	„
VII. „ — — — — —	„	6.—	„
VIII. „ — — — — —	„	6.—	„
IX. „ — — — — —	„	8.—	„
X. „ — — — — —	„	8.50	„

NÉPEGYETEM

Steinfeld Sándor: A tőkésrendszer lényege — —	„	2.—	„
Steinfeld Sándor: A dolgozók üzemi és vitaklubjai	„	2.—	„
Steinfeld Sándor: Az uj Jugoszlávia gazdasági helyzete	„	3.—	„

POLITIKA, TÖRTÉNELEM

Javánovics Arszó: A népfölszabaditó harc áttekintése	Ára	5.50	Dinár
Fominov Nikoláj: A nemzetiségi kérdés — —	„	5.—	„
Lemin: Az USA és Anglia külpolitikája — —	„	7.—	„
Kardely Edvard: Jegyzetek a nemzetközi fejlemények egyes kérdéseihez — — — —	„	6.50	„
Lemin Iván: A tőkés rendszer két válsága —	„	6.—	„
Lőrinc Péter: Kuruckor — — — —	„	18.—	„
Jeruszalimszki: Az angol-francia diplomácia és a német kérdés — — — — —	„	6.—	„

MEGRENDELHETŐ: **HID** SZUBOTICA, DOBANOVACSKA 9.

A NÉPFRONT — EGYETEMES NÉPI, POLITIKAI SZERVEZET

Tito marsal beszéde

Néptársak és néptársnők! Engedjék meg, hogy mindenekelőtt üdvözöljem a baráti államokból érkezett delegátus hölgyeket és urakat.

E háború utáni második kongresszusunknak rendkívüli jelentősége van, mert ezen a kongresszuson már láthatók azon óriási erőfeszítések eredményei, amelyeket népeink az ország továbbfejlesztésére kifejtettek. Ezt a kongresszust olyan időpontban tartjuk meg, amikor továbbfejlesztésünk teljes lendülettel folyik. S amikor a nemzetközi körülmények is zavarosak. Azt hiszem, hogy Jugoszlávia Népfrontjának és szerepének nemcsak belső életünkben van jelentősége, hanem ugyanilyen nagy jelentősége van határainkon túl a békéért folyó harcot illetőleg. Eszerint Népfrontunk a béke fontos tényezője. A Népfront minden népünket magába foglaló szervezet, tehát számszerint óriás és egységében, szellemében rendkívül erős szervezet.

Mint mondottam, a nemzetközi helyzet olyan, hogy nemcsak az egyes országokon belül kell az emberiség békéjét és haladását kívánó minden haladó erőnek összefognia, hanem a világ minden haladó elemének egyre inkább össze kell fognia a harcban a békéért, egyesülnie kell a harcban a mindinkább hangoskodók ellen, mert ezek okozták nemrégiben a világ borzalmas katasztrófáját. Azt hiszem elkövetkezik az idő, hogy a világ minden demokratikus erőinek képviselői összeülhetnek és megbeszélhetik, milyen legyen a nemzetközi együttműködés, mit kell tenni és hogyan kell harcolni az új háborús katasztrófa elhárításáért.

Áttérek beszámolómra a Népfrontról. Mindjárt kezdetben hangoztatni kívánom, hogy beszámolómban a hazánk belső fejlődésére sajátos tételeket ismertetem. Hangsúlyozom, hogy a belső fejlődés folyamata minden országban sajátos és különleges. Azt, ami nálunk történik, nem lehet sablonszerűen átvinni más országba, vagy viszont. Egy azonban bizonyos, hogy a haladó erők minden országban külön folytatott harcának nagyon sok közös vonása van éspedig az, hogy a békéért, a jobb és boldogabb életért, az igazi népi demokráciáért harcolnak.

A NÉPFRONT MINT EGYETEMES NÉPI POLITIKAI SZERVEZET

Amikor megjelent a fasizmus, mint a nemzetközi reakció vasökle, nemcsak a Szovjet Szövetség és a munkásosztály, hanem a világ minden más haladó erője ellen, a haladó elemek a Kommunista Pártok vezetésével számos országban antifasiszta Népfrontokat hoztak létre a harcra a fasizmus és reakció ellen. Arra létesültek, hogy megvédjék a szabadságot, a demokráciát és az emberiség minden a fasizmus által veszélyeztetett vívmányát. A fasizmus a nemzetközi reakció védőszárnyai alatt született, az melengette keblein és talpra állította, hogy pörölyként szolgáljon számára elsősorban a szocializmus országa, a nagy Szovjet Szövetség ellen és sujtóerő legyen a munkásosztály és élgárdája, a Kommunista Párt és minden egyéb haladó erő ellen a világ minden országában. Ez volt a nemzetközi reakció elgondolása, a hatalmas pénzmágnások elgondolása, akiknek az érdekeit mindinkább veszélyeztették a nagy gazdasági válságok, illetve a falu és

város kizsákmányolt tömegeinek egyre növekvő ereje, másszóval: a nagyobb méretű szocialista mozgalmak veszélye.

A nemzetközi reakciónak szüksége volt a fasizmusra, hogy támadó erő legyen a Szovjet Szövetség ellen és elvégezze azt, ami nem sikerült a multban akkor, amikor a munkásoknak és parasztoknak ez az országa született — a tőkés országoknak különböző beavatkozása idején, hogy megdöntsék a szovjet uralmat és visszaállítsák a cárok uralmát. A nemzetközi reakció páni félelemben élt a szocializmus országától, a Szovjet Szövetségtől, amely világítótoronyként állott és mutatta az utat a világ nemzeti elnyomatásban és társadalmi kizsákmányoltságban élő tömegeinek, az utat, amelyen jobb jövőjük felé haladniok kell. A társadalmi és nemzetiségi kérdések helyes megoldása, a kizsákmányoló tőkés és nagybirtokos osztályok uralmának megdöntése és a munkások és parasztok államának megteremtése — ez volt az, ami fellelkesítette nemcsak a munkásosztály és a parasztság nagyobb részét, hanem a világ többi haladó erőit is. Ez volt egyben az, ami legjobban felbőszítette és megijesztette a mind nagyobb gazdasági válságok miatt amúgyis szorult helyzetben lévő nemzetközi reakciót. A fasizmusra tehát azért volt szükség, mert a munkások, parasztok és a világ egyéb haladó erői egyre veszélyesebbé váltak a dolgozó nép nemzeti elnyomóira és lelketlen kizsákmányolóira, azért, mert a dolgozó tömegek egyre kitartóbban követelték jogaikat — elviselhetetlen társadalmi, nemzeti és gazdasági helyzetük megjavítását.

A nemzetközi reakció, helyesebben szólva, akik lehetővé tették, hogy a fasizmus hatalomra kerüljön, a legkevésbé sem csalódtak számításukban, mert a fasizmus valóban a legelkeseredettebb ellenfele nemcsak a munkásosztálynak, hanem minden haladó mozgalomnak, minden szabadságnak, minden kulturális és demokratikus vívmánynak. A nemzetközi reakciós urak jól számítottak, hogy a fasizmus kíséreli meg a legelszántabban elpusztítani nemcsak a munkásmozgalmat, hanem minden demokratikus mozgalmat is ott, ahol hatalomra jut. Legszemléltetőbben tanusítja ezt számunkra Németország példája, ahol Hitler megteremtette a legdurvább totalitarizmust, a terrorista államrendszert, ezenkívül Mussolini Olaszországa, Franco Spanyolországa és így tovább. De a nemzetközi reakció, Chamberlainnel, Daladiervaf, Hooverral és másokkal az élen, csalódott, ha azt hitte, hogy a tengelyhatalmak megelégszenek a munkásosztály és a demokratikus elemek üldözésével saját országukban és engedelmes eszközül szolgálnak számukra a harcban, a haladó elemek ellen. Később, amikor világossá vált, hogy a fasiszta államok főcélja az erőszakos támadás, a nemzetközi reakció azt hitte, hogy kisebb imperialista zsákmánnyal is kielégítheti a fasiszta tengelyhatalmakat, mint például Ausztriával és a Szudéta-vidékkel. Ezek az urak azonban súlyosan csalódtak, mert Hitler, Mussolini, Hirohito és a többiek imperialista étvágya telhetetlen volt. Következésképp: a nemzetközi reakció elszabadította a szeleket és az Egyesült Nemzeteknek kellett helytállniok a legborzalmasabb viharban. Hogy a fasizmus hatalomra került Olaszországban, Németországban és Japánban, később pedig Spanyolországban, ez a tőkés világban fennálló ellentétek észszerű következménye volt. Ezek lappangó titkos ellentétek az imperialista hatalmak között és természetesen el kellett következnie annak a lehetetlen helyzetnek, hogy a reakció dédelgetett gyermeke — a fasizmus — kezet emelt saját szüleire, nem

engedelmeskedett és nemcsak Kelet felé a Szovjet Szövetségre sújtott, hanem Nyugat felé is. A fasiszta erőszakos hatalmak nem elégedtek meg a nemzetközi reakció kis engedményeivel. Az első imperialista világháború utáni békeszerződések következményei túlságosan összezavarták az imperialista számadásokat ahhoz, hogy a visszavágásra készülő német imperializmus pusztán a kisnépek rovására kielégíthető legyen és megelégedjék Chamberlain, Daladier és mások kis ajándékaival. A fasizmus a nemzetközi reakció segítségével annyira felfuvalkodott, hogy saját országainak határai szűkké váltak számára és kitört korlátai közül, hogy meghódítsa az egész világot. Hitler számára még Európa is szűknek bizonyult. A világ azonban ezúttal óriási áldozatok árán megmenekült és ez elsősorban a Szovjet Szövetség érdeme.

És ma ismét mit látunk? Azt látjuk, hogy a nemzetközi reakció újra kísérletezik, s ismét a fasizmussal.

A telhetetlen, erőszakos imperializmusnak, meglévő állásai megőrzésére és újak meghódításához megfelel a maradi és támadó szellemű, terrorista, fasiszta eszmekör s ha már nem tudja megsemmisíteni a nagy szocialista államot, a Szovjet Szövetséget, a fasizmus segítségével akar gátat emelni a korszerű társadalom haladó, emberi gondolatok terjedése elé, meg akarja akadályozni a marxizmus-leninizmus terjedését, az igazi, demokratikus országok megteremtését.

Ma a nemzetközi reakció, az amerikai pénzmágnásokkal az élen, elölről kezdi régi kísérleteit. A különböző országokban, beleértve Nyugatnémetországot is, ismét kíméletlenül, minden eszközt felhasználva igyekszik életre kelteni a fasizmust újból az erőszak tűzfészkét akarja megteremteni. Imperialista céljainak megvalósításához másodszor is vasöklöllé akarja tenni a fasizmust. S habár magában Amerikában a fasizmus egyre jobban terjed, hisszük, hogy a nemzetközi reakció ezúttal is megbukik szándékával.

A háború előtt a Népfrontra a harcban volt szükség a növekvő veszély — a fasizmus ellen. Szükség volt reá a harcban külön-külön minden ország reakciója ellen. Eszerint a Népfrontra a háború előtt azért volt szükség, hogy a demokratikus erők győzzenek a reakció felett, megerősítsék a demokráciát a reakcióval szemben, harcoljanak a fokozódó háborús veszély ellen, mert a fasizmus háborút jelentett. A Népfront szükséges volt a nemzeti függetlenség megőrzésére, mert a fasizmus a legnagyobb veszélyt jelentette a kis népek függetlenségére. Így értelmezték akkor, vagyis a háború előtt, a Kommunista Pártok a fasizmus szerepét minden tőkés országban. Ennek az álláspontnak helyességét bebizonyította a legutóbbi háború nagy tragédiája, amikor a fasizmus nemcsak rabságba vetette a kis országokat, de veszélyeztette a nagyokat is s a hatalmába került területeken a legborzalmasabb szenvedéseket zúdította a lakosságra azzal a szándékkal, hogy kiirtsa őket. Ma a nemzetközi reakció ismét egyre erőszakosabb és újból fel akarja támasztani a fasiszta módszereket, a fasiszta úszítók egyre hangosabbak; — a haladó erők tehát ismét az egész világon kénytelenek minden erejükkel harcolni a reakció ellen, amely új tragédiát akar zúdítani a világra, hasonlatosat ahhoz, amit legutóbb átéltünk. Ujból heves és kitartó harcra van szükség a reakció és a fasizmus, vagyis a háborús úszítók ellen.

Ezúttal azonban szigorúan számot kell vetnünk a mult mulasztásaival.

Megfeleltek-e a Népfrontok feladatuknak a háború kitörése előtt és a nagy felszabadító háborúban? Nem. Egyes országokban nem feleltek meg feladataiknak. És miért nem? Azért, mert a megegyezéseket fölülről kötötték, csak a pártok vezetőivel és a Népfrontokban olyan pártok is voltak, amelyeknek élén nemcsak ingadozó, hanem reakciós és áruló vezetők álltak, akik a legsorsdöntőbb órában vagy gyáván meghunyászkodtak, vagy átálltak a fasiszta hódító oldalára. Az ilyen Népfrontok sokrétű összeállításuk miatt, határozott akciótervek és megingathatatlan elszántság hiányában inkább csak deklarativ jellegűek voltak és nem harcos egyesülés, szilárd és megingathatatlan front, amely alkalmas lett volna, hogy minden eszközzel szembeszálljon a hazai reakcióval és a növekvő, fasiszta háborús veszéllyel. Meglehet tehát érteni, de nem lehet megbocsátani, hogy egyes országokban a Kommunista Pártok nem teljesítették feladatukat a harc szervezésében a megszálló ellen és a való demokrácia hatóságainak megteremtésében. Másszóval nem voltak képesek mindjárt kezdetben mozgósítani és élére állni a tömegeknek. Ha azután később egyes országokban ellenállást fejtettek is ki a megszállóval szemben, ez — az említett okok folytán — sem egységes jelleget nem öltött, sem eredményeiben nem volt olyan, amilyennek lennie kellett volna, hogy megfeleljen a nép kívánságainak. Ennek természetesen az volt a következménye, hogy ezekben az országokban a reakció ismét magához ragadta a hatalmat.

Mély meggyőződésem szerint a mulasztásoknak fő oka a következőkben rejlett:

1. Hiányzott a kellő eltökéltség és merészség; amint az antifasiszta front megalakult, számolni kellett azzal, hogy fasiszta támadás esetén nem lehet többé tüntetésekkel harcolni, hanem fegyveres harcra kell készülni.

2. Nem hittek a nép erejében és csalóka elképzeléseik voltak a különböző pártok vezetőiről.

3. A Népfrontok harcra egyesültek s nem volt egységes és elszánt vezetőségük, amely határozott harci programmal és világosan megszabott vonallal rendelkezett volna.

E téren kivételt képez Görögország, ahol habár a demokratikus erők hősiesen harcoltak a megszállók ellen, mindjárt a háború után a reakció került hatalomra, hatalomra jutottak azok, akik vagy együttműködtek a megszállóval, vagy külföldön rostokoltak. Ezek azonban egyes nyugati nagyhatalmak nyílt beavatkozása révén, egyes imperialisták segítségével kerültek hatalomra, akik most az ujból rabságba vetett Görögországon keresztül akarják megvalósítani imperialista céljaikat a Balkánon.

Sokan azt hiszik, hogy a Népfrontok elavult formát jelentenek, valamit, ami a fejlődésnek a mostani fokán felesleges és így tovább. Ez azonban tévedés. Habár a felsorolt okok miatt a Népfrontok a háború idején nem minden országban bizonyultak eredményeseknek, azok most még időszerűbbek, csak új tartalmat kell adni nekik. A reakció ma egyre erőszakosabb, segítségével a fasizmus ma ismét felüti fejét, a háborús úszítók is egyre hangosabbakká válnak. Ha nem leszünk eléggé éberek, ha nem szűrjük le a közelmult tanulságait és nem tesszük meg a legerélyesebb intézkedéseket a háborús úszítók ellen, ha nem egyesül minden haladó erő a legelszántabb harcra a háborús úszí-

tók ellen és a békéért — nemcsak minden országban külön-külön, hanem az egész világon, akkor új háborús veszély állhat elő.

A Népfrontok tehát a világbéke frontjában egyesülnek. Ez az egyesülés szervezett, egységes fellépést jelent a béke megőrzésére és a nemzetközi együttműködés fenntartására.

Ugyanakkor a Népfrontok a különböző országokban fejlődésük különböző szervezeti és politikai fokán állhatnak, de csak akkor lehetnek teljes értékűek országaik belső fejlődésében, ha fokozatosan egyetlen egységes, általános népi szervezetté fejlődnek az ország minden politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális és egyéb kérdésének eredményes megoldására. Vagyis, addig a fokig kell fejlődniök, amíg nem érik el a belső élet minden kérdésének egységes programját.

Így tehát az újtipusú demokrácia a jelen időszakban lehetséges, megvalósítható, fenntartható és továbbfejleszthető. Ebben az esetben a Népfrontok fokozatosan egyetlen általános népi politikai szervezetté fejlődnek, amelyben a nép óriási többsége egységes célkitűzésekkel egyesül. Természetesen bizonyosak lehetünk, hogy a nemzetközi reakció sivalkodik: — hiszen ez egypártrendszer, ez ellenkezik az úgynevezett amerikai négyszabadságjog elvével és így tovább és így tovább. De hadd kiabáljanak, amennyit akarnak, mást úgyse tehetnek. Mindjárt feltehetjük nekik a kérdést: hány pártjuk van önöknek urak? Csak két pártjuk. És milyenek ezek a pártok? Lényegükben — teljesen azonosak s a mindenható dollárdiktatúra tartja fenn és támogatja őket. Ezek tehát a nagy pénzmágnások pártjai tekintet nélkül -arra, hogy vannak soraikban jóhiszeműek is, akik azonban még ha akarnának is, semmit sem tehetnek. Ezek tehát a nyugati tipusú demokrácia pártjai, a demokrácia nagyon rossz értelmében és a nagytőkések ezek útján valósítják meg parancsuralmukat. Bármilyen nagyok is számszerint ezek a pártok, a valóságban csupán a maroknyi amerikai legnagyobb tőkés pártjai. Egyelőre ez így van, de valószínűleg ott is elkövetkezik az idő, hogy a helyzet jobbrafordul és az amerikai széles dolgozó tömegek valóban élvezhetik majd a szabadságot, amiről annyit mesélnek és amiről, mint más tőkés államok tömegei is, egyelőre csak ábrándozhatnak.

A NÉPFRONT JELLEGE JUGOSZLÁVIÁBAN A HÁBORÚ ELŐTT

A Népfront a háború előtti Jugoszláviában annyiban különbözött egyes más országok Népfrontjától, hogy nem képviselte az ideiglenesen egyesült polgári pártokat. Nem felülről, a pártvezetők között kötött megegyezéssel jött létre, hanem alulról Jugoszlávia Kommunista Pártja vezetésével. Számszerűen nem volt olyan erős mint egyes más országokban, de minőségileg jobb volt. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy mi elmulasztottuk felhívni a vezetőket, hogy mindannyian lépjenek be a Népfrontba. Nem jelenti azt, hogy mi elhárítottuk a megegyezést a pártvezetőkkel, amelyek be akartak lépni a Népfrontba. Nem, az ilyen álláspont helytelen és káros lett volna, mert ebben az esetben az ilyen vezetőségeket nem lehetne leleplezni a tömegek előtt, mint reakciósokat, lehetetlen volna letépni demokratikus álarcukat, amely mögé rejtőztek, hogy megtévesszék a tömegeket. Ha elkövettük volna ezt a hibát, az a veszély állt volna fenn, hogy elszigetelődünk a tömegektől és ebben az esetben nemcsak a front számszerű ereje

vált volna kérdésessé, hanem magának a megszálló elleni harcnak a kimenetele is. A Népfrontba országunkban már a háború előtt is a leghaladóbb elemek léptek be: a munkásosztály, élén a Kommunista Párttal, a népi értelmiség, a haladó parasztság és a polgárság, tekintet nélkül arra, hogy melyik párthoz tartozott. A Népfront programja világos volt és határozott. A programot Jugoszlávia Kommunista Pártja adta és a következő pontokból állott:

1. Harc a társadalmi kizsákmányolás és nemzeti elnyomatás ellen.

2. Harc az ország demokratizálásáért és a fasizmus ellen.

3. Megtenni minden intézkedést az ország megvédésére a fasiszta hódító támadásának növekvő veszélyével szemben.

4. Harc az ötödik hadoszlop ellen.

5. A diplomáciai viszony felvétele és később szövetség megkötése a Szovjet Szövetséggel.

A polgári pártok vezetőségei a Népfront és programja ellen voltak. Az úgynevezett demokratikus polgári pártok vezetőségei a választások idején hajlandók voltak megteremteni az együttműködést a munkásosztály képviselőivel, de csak politikai spekulációs célzattal, azért, hogy megszerezzék a hatalmat. De amint ezek az urak hatalomra jutottak népellenes tevékenységükben megmutatkozott reakciós mivoltuk (mint Macsek, Cvetkovics és mások esetében).

Eszerint a széles dolgozó tömegek érett politikai ösztöne, a Kommunista Párt helyes vonala, kitartó harca a tömegekért és a tömegekben való tevékenysége lehetővé tették egy szilárd Népfront megteremtését még Jugoszlávia megtámadása előtt. Ez a front megacélosodott a mindennapos szívós harcban a népellenes uralmak ellen, amelyek kíméletlenül üldöztek az országban mindent, ami haladó volt és egyre inkább Hitler és Mussolini ölelésébe vezették az országot, míg végül a Cvetkovics—Macsek uralom megkötötte a hírhedt kommunista ellenes paktumot a fasiszta hódítóval. A régi Jugoszláviában tehát nemcsak a különböző pártok vezetői nem akartak résztvenni a Népfrontban, hanem sorban mindazok, akik hatalomra jutottak, üldözték a Népfront haladó elemeit. Macsek és Cvetkovics idején, Horvátországban pedig Subasics korszakában, százával tartóztatták le és vetették börtönbe és koncentrációs táborokba az antifasisztákat, hogy később a fegyverletétel után kiszolgáltassák őket a németeknek és usztasáknak, akik azután állati kegyetlenséggel megölték mindnyájukat.

Ezek az urak ma semmivel sem menthetik bűnüket, hiszen elegendő lett volna, ha elrendelik a börtönajtók felnyitását, hogy népeink sok kitűnő fiát megmentsék Hitler és Pavelics hóhéraitól. Legyilkolt társaink haláláért Macsek viseli a legnagyobb felelősséget és ezért felelnie kell. Az úgynevezett demokraták, Macsek, Cvetkovics, Subasics és mások népeink legjobb fiait a megszállók kezére adták. Keresztinac — a legsúlyosabb vádat jelenti az áldemokraták ellen. Ceszárec Auguszt, Adzsija Bozsidár, Prica Ognyen és sokszáz más antifasiszta vére emel vádat és bizonyítja, hogy Macsek, Cvetkovics és a többi hozzájuk hasonlók a legsötétebb reakciósok voltak és maradtak és ellenségei a szabadságnak és haladásnak. Ez a kiontott vér bizonyítja, hogy ezek az urak a fasiszta hódítók és usztasa gonosztevők munkatársai voltak.

Ezeknek az uraknak ezek és ehhez hasonló gonosztettei megingatták még saját híveik beléjük vetett hitét is, akik mindinkább meg-

győződtek arról, hogy egyedül a Népfront élén a Kommunista Párttal — az a szervezet, amely következetesen védi a dolgozó néptömegek érdekeit és megvédi az ország függetlenségét is.

Mindenki, akiben volt nemzeti felelősségérzet, a megszállás előestjén és a megszállás első napjaiban kénytelen volt megdöbbenéssel meggyőződni arról, hogy Jugoszlávia uralkodó érdekcsoportja és egész reakciója mennyire nemzetietlen és áruló és amellett mennyire elképesztően alkalmatlan az államügyek vezetésére.

Világos, hogy országunk sokkal borzalmasabb tragédiát élt volna át, ha nincs olyan szervezete, amely a legnehezebb órákban maga köré tudta gyűjteni a népet és harcra vezetni — élet-halál harcra — az ország felszabadításáért. Ez a szervezet Jugoszlávia Kommunista Pártja volt, amely megteremtette a Népfrontot és nem kímélve káderei, élére állt a harcnak.

Tehát: míg a Népfrontban egyesülő nép fegyvert ragadott, hogy megvédje nemcsak szabadságát, hanem fennmaradását, életét is, az úgynevezett pártok majdnem egész vezetősége sorsára bízta a népet.

A nép azonban kezébe vette sorsát és nemcsak felszabadította az országot, hanem új alapokon új és jobb Jugoszláviát teremtett és elzavarta az érdemteleneket.

Melyek tehát a politikai helyzet alapvető jellegzetességei a háború előestjén és a megszállás első napjaiban?

1. Végig felsorakozott a kormányon minden polgári párt, beleértve Macsek úgynevezett paraszt pártját is és mindezek a pártok, hatalomrajutva, többé-kevésbé a királyság oszlopai voltak, illetve a reakció támaszai és sorban mindannyian az egész dolgozó nép érdekei ellen törtek.

2. Jugoszlávia régi szövetségesei nélkül maradt; felszámolták a Kis Antantot; együttműködtek a tengelyhatalmakkal (Sztojadinovics, Jeftics, Pál herceg és mások).

3. Egyre gyengülő ellenállás az ország fasisztává tételével szemben, gyűjtőtáborok, a hatalom fokozódó terrorja a haladó antifasiszta elemek ellen.

4. A Cvetkovics—Macsek kormány végleges elhatározása, hogy Pál herceg rendeletére, Jugoszláviát befogja a tengelyhatalmak szekerébe; csatlakozás az úgynevezett kommunista-ellenes paktumhoz.

5. Az uralkodó körök teljes — polgári és katonai — alkalmatlansága, hogy megszervezzék az ország védelmét.

6. Az usztasák és hozzájuk hasonló terrorista fasiszta szervezetek előnyben részesítése, nemcsak a Független Horvátország reakciós csoportja részéről — Macsekkal az élen — hanem a beográdi uralkodó körök részéről is.

7. Teljes zűrzavar Jugoszlávia megtámadása idején; a pártvezetőségek többsége a legnehezebb napokban elhagyja a tömegeket, külföldre menekül, nyiltan a megszállók szolgálatába áll vagy elrejtőzik ami egyben azt is jelenti, hogy a tömegek leválnak pártvezetőségüktől és belépnek a Népfrontba.

8. Ilyen helyzetben Jugoszlávia Kommunista Pártja elnyeri a széles néptömegek teljes bizalmát és ez a harcok során mindjobban megszilárdul.

A különböző politikai pártok vezetőségei tehát nagyjából már Jugoszlávia megtámadása előtt lelepleződtek és ezeknek az uraknak

a megszállás első napjaiban tanúsított magatartása azt eredményezte, hogy végérvényesen elveszítették a néptömegek bizalmát. Eszerint Jugoszlávia Népfrontja *minden haladó, minden antifasiszta egyesülését jelentette*, mindazoknak az egyesülését, akik készek voltak, hogy a Kommunista Párt vezetésével megvédjék az ország függetlenségét, készek voltak harcra, a megszállók és hazai segítőtársaik ellen. Ebben különbözött Jugoszlávia Népfrontja más országok népfrontjaitól. Erős, egyöntetű egyesülést képviselt éppen azért, mert soraiban nem voltak ingadozók vagy reakciós vezetőségek. Különböző pártok haladó tömegei álltak soraiban a Kommunista Párt vezetésével. Akadtak kivételek is. Szlovéniában például akadtak a polgári pártok vezetőségében haladó emberek is, akik hazafias felbuzdulásból együtt haladtak a néppel és osztoztak sorsában, együtt viselve a harc minden terhét. Hasonló esetek kisebb méretekben más vidékeken is előfordultak.

Az ország megszállása után Jugoszlávia Kommunista Pártja fegyveres harcra hív a megszálló ellen. Ezt a felhívást egyre szélesebb és nagyobb tömegek követték. Követték olyanok is, akik addig nem tartoztak a Népfronthoz. Minden hazafi követte. A Népfrontban gyülekeztek most mindazok, akik szerették hazájukat és készek voltak a harcra a megszállók és a hazaárulók ellen. Különösen azok követték, akiket az usztasa kés, vagy később a csetnik tőr fenyegetett.

Magától értetődik, hogy a Népfront tömegesedésére, megszilárdulására és kitartására erős befolyást gyakorolt a nemzeti kérdés helyes megoldása, a szociális kérdés helyes megoldása, továbbá az új Jugoszlávia alapos társadalmi átrendezésének világos távlata. Több mint bizonyos, hogy e világos távlatok nélkül népeink nem vállalták volna ezeket a súlyos erőfeszítéseket a felszabadító háborúban. Eszerint a megszálló és hazai árulók elleni harcunk sikere attól függött, hogy népeink szilárdan hittek a jobb jövőben és a győzelemben.

A Népfront ezzel új jelleget ölt, sokkal szélesebb és nagyobb felelősség hárul rá, a Népfront programja pedig új pontokkal bővült, mint például harc a megszállók ellen, harc a hazaárulók ellen, Jugoszlávia népeinek testvérisége és egysége, a népfelszabadító bizottságok megszervezése és egyebek. Minél tovább tartott a harc és minél nagyobb volt a felszabadított terület, annál inkább kiegészült és kiszélesült a program. A Népfront, a Kommunista Párttal az élén, fokozatosan felelőssé vált az új hatalom, az új állam megszervezéséért, mert mint határozott programmal rendelkező politikai szervezet, az új uralom legfőbb támasztékává vált, amely a régi helyébe keletkezett. Harci és demokratikus programja révén Jugoszlávia Népfrontja, élén a Kommunista Párttal, új és igazi demokratikus jelleget kölcsönöz az új uralomnak. Ez a demokratikus jelleg fokozatosan még kiegészítődik és tökéletesebbé válik a Népfront képviselőinek tevékenysége révén a Szövetségi Szkupstinában és a tagállamok szkupstinájában.

Miért kellett már a harc első napjaiban megkezdeni az új uralom megszervezését?

1. Azért, mert, mint már láttuk, a néptömegek elveszítették bizalmukat pártvezetőségeik iránt; világos, hogy ez a bizalmatlanság még csak fokozódott és erősebbé vált a felszabadító háború folyamán, amint nyilvánvalóvá vált, hogy a vezetőségek többsége nyiltan együttműködik a megszállókkal és egérlyukba bújva, vagy külföldről sugdossa, hogy nem kell harcolni, hanem várni kell.

2. Azért, mert a megszálló, a hazaárulók segítségével kezdte teljes mértékben felhasználni a régi államgépezetet arra, hogy könnyebben rabságba vesse a népet. A községi bírók, főszolgabírók és a többiek most a megszállók szerveivé váltak az ország kifosztására, a nép kényszermunkára való hajtására, a megszállók harcának megkönnyítésére a fellázadt nép ellen és azoknak a hazafiaknak a kiirtására, akik nem nyugodtak bele a rabságba és nem hajtották fejüket a megszállók igájába. Az ilyen áruló gépezetet nem lehetett helyén hagyni, meg kellett semmisíteni. Ezt a gépezetet a felszabadító harcok idején a partizánegységek semmisítették meg és később végérvényesen megsemmisítette a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg.

3. Azért, mert Jugoszlávia népei megbizonyosodtak arról, hogy a régi uralom sem lényegében sem formájában nem felelt meg és arra a meggyőződésre jutottak, hogy tartalmilag és alakilag is új uralmat vagyis népuralmat kell teremteni. Eszerint habár a Népfront, élén Jugoszlávia Kommunista Pártjával, már a felszabadító harcok első napjaiban a népuralomnak a mai formáját választotta, ez nem volt kiagyalt, ráerőszakolt, ismeretlen új uralmi forma. Nem, a népuralomnak ez a formája ismert volt a nép előtt, ezt várta régóta, vágyott rá és szívében hordozta. Éppen ez az uralmi forma felelt meg legjobban országunk népeinek. Az uralomnak ezt a formáját népeink azért is kívánták, mert bizonyos mértékben hasonlít az uralom formájához a Szovjet Szövetségben.

Így a régi uralom megsemmisülése után az igazi népi demokrácia elvein alapuló új népuralom jött létre. Ez a népuralom a népből ered és a Népfront jelenti politikai alapját.

Amikor a jugoszláv Népfrontról van szó, semmiesetre sem szabad megfeledkezni a Népfront bizonyos vidékenkénti sajátosságairól, egyenetlen fejlődéséről és magának a felkelésnek az egyenetlen fejlődéséről sem az egyes vidékeken. Ez az egyenlőtlen fejlődés a mult és az általános politikai helyzet következménye, ami mélyreható nyomokat hagyott az egyes vidékeken. Ez alkalommal szólnom kell néhány szót arról, hogy vannak országunkon kívül egyesek, még hozzá haladószelleműek, akik még mindig azt állítják, hogy a felkelés Jugoszláviában azért öltött olyan nagy méretet és azért sikerült olyan jól, mert nagyon kedvezőek voltak a politikai viszonyok az országban és földrajzilag nagyon alkalmas volt a terep a harcok folytatására. Ezek az állítások annyira értelmetlenek és ostobák, hogy majdnem rosszhiszeműeknek látszanak, mintha az volna a céljuk, hogy lekicsinyeljék a hősi harcokat, s nem is volna érdemes foglalkozni velük, ha nem ismételgetnék ezeket állandóan. Éppen Jugoszláviában voltak a politikai viszonyok legkevésbé alkalmasak a harc folytatására a megszállók ellen. Először azért, mert Jugoszlávia soknemzetiségű állam, ahol a háború előtt nem volt nemzeti egyenjogúság, sőt ellenkezőleg, a nagyszerb egyeduralom a legdurvább nemzeti elnyomást gyakorolta. Erős kölcsönös nemzeti gyűlölködés élt a népekben, amit a régi hatalom urai szitottak és a régi polgári pártok; amit rendszeresen szítottak a különböző felekezetű reakciós papok, még pedig vallási alapon. Ez a nemzeti gyűlölködés, amit a német, olasz és más megszállók a legmagasabb fokig, a kölcsönös irtásig szítottak, egyáltalán nem lehetett segítőeszköz Jugoszlávia népi egységének megteremtéséhez és nem

foghatta össze a népeket nehéz kitartó harcba a megszállók ellen. Ellenkezőleg sokban hátráltatta a harcok még nagyobb sikerét és növelte a nép áldozatait. Éppen emiatt, ilyen kölcsönös nemzeti gyűlölködés miatt találhattak a megszállók Jugoszláviában néhány árulót — mint Pavelics, Nédics, Rupnik és végül Mihájlovics Drázsa — és lelhettek komoly segítségre a népfelszabadító hadsereg ellen.

Éppen ez teszi még jelentősebbé a Kommunista Párt és a Népfront egészének, valamint a fronton harcolóknak a szerepét, hogy kitartóan hirdették és terjesztették Jugoszlávia minden népe testvériségének és egységének jelszavát.

Nem volt könnyű megmozdítani a horvát tömegeket harcra a megszállók ellen, akik segítettek megteremteni az úgynevezett Független Horvátországot, Paveliccsal az élén. Nagyon nagy erőfeszítésre volt szükség, hogy ezt a hazug függetlenséget teljesen leleplezzük. Csak a Kommunista Párt horvátországi tevékenységének, a horvát nép többsége politikai érettségének, továbbá a horvátországi szerbek politikai érettségének és Horvátország Népfrontjának köszönhető, hogy sikerült megzavarni a megszállók és az usztasa gonosztevők számadásait és harcba vinni a horvát nép többségét a megszállók és Pavelics usztasái ellen.

Nem volt könnyű harcba vinni a macedón népet, hiszen a nagyszerb egyeduralom alatt kegyetlenül üldözték és nemzetileg elnyomták, illetve el sem ismerték macedón nemzetiségét. Kitartóan meg kellett magyarázni és feltárni a távlatot a macedon nép előtt, hogy a felszabadító harcban Jugoszlávia többi népeinek segítségével a macedon nép is kivívhatja nemzeti szabadságát. Hogy ez sikerült, az a Kommunista Párt kitartó munkájának és áldozatainak érdeme, Macedonia Népfrontjának műve és sikere.

Szlovéniában a Kommunista Párt kezdeményezésére mindjárt az ország megszállása után létrejött a Felszabadító Front, hogy harcoljon a megszállók ellen, mert az nemcsak Szlovénia szabadságát veszélyeztette, hanem egyáltalán a szlovén nép fennmaradását is. Így Szlovéniában a Felszabadító Front mindjárt kezdetben a legkifejezettebben általános népi jelleget öltött és ebben különbözött Szlovénia Népfrontja kezdettől fogva a többi vidékek Népfrontjaitól.

Szerbiában, Crnagorában és Bosznia-Hercegovinában a Népfront kifejlődése a megszállás idején körülbelül ugyanilyen körülmények között folyt. Mindjárt kezdettől fogva nagy tömegekre támaszkodott, erős volt és ez tette lehetővé, hogy ezeken a vidékeken a felkelés valamivel korábban kirobbanjon, sőt már 1941-ben rányomja bélyegét Jugoszlávia más vidékeinek felkeléseire.

A NÉPFRONT SZEREPE A FELSZABADÍTÓ HÁBORÚBAN

Már szó volt arról, hogy a Népfront megalakulásától kezdve kimondottan demokratikus jelleget öltött. Mondottuk, hogy a leghaladóbb elemekből — a munkásosztályból és egyéb haladó elemekből alakult meg, tekintet nélkül addigi pártállásukra, vagy társadalmi állásukra. A közös program és egységes célok alapján a Népfront tartós általános népi szervezetté vált és szerepe a népfelszabadító háborúban rendkívüli jelentőségű volt, mert a Népfront nélkül — az ilyen Népfront nélkül, mint amilyen a miénk — elképzelhetetlen lett

volna ez a sikeres harc a megszállók ellen és így az is, hogy elérjük mindazt, amink ma van.

A Népfront igazi demokratikus jellege lehetővé tette az új igazán demokratikus jellegű néphatóságok megteremtését. Ezek a hatóságok a népfelszabadító bizottságok voltak. Ezek tehát a Népfront szervei a mindennapi feladatok elvégzésére: harcosok mozgósítására a népfelszabadító seregek számára, a front ellátására, a felszabadított területek rendezésére és mindazon teendők elvégzésére, amelyek a felszabadított területeken az új néphatóságokra hárultak.

A Népfrontnak a fel nem szabadított területeken nehezebb munkája volt, de itt is megszervezte az illegális népfelszabadító bizottságokat. A Népfront, a Kommunista Párt vezetésével, itt is mozgósította a harcosokat, összegyűjtötte a segélyeket a front számára, agitációt és propagandát folytatott a felszabadító harc érdekében. A Népfront a megszállott területeken rendkívüli érdemeket szerzett a népek hitének erősítésében, hogy győz a népfelszabadító hadsereg Jugoszláviában és győznek a Szovjet Szövetség és a többi szövetségesek. Eszerint az a bomlasztó és hangulatrontó szellem, amit a Népfront a megszállott területeken a megszállók és hazaárulók soraiba bevitt, nagyon nagy szolgálatokat tett nemcsak a jugoszláv népfelszabadító harcoknak, hanem a szövetségeseknek is.

A NÉPFRONT A HÁBORÚ UTÁN, A BÉKE IDŐSZAKÁBAN

A Népfront megedződött és a felszabadító háborúban politikailag még egységesebbé válva, a háború után nyomban — a szerzett gazdag tapasztalatok felhasználásával — hozzálátott az új, nehéz feladatok elvégzéséhez. Az új állam szervezetének végleges kiépítése a régi, életképtelen Jugoszlávia romjain, a háborúban súlyosan lerombolt ország helyreállítása s továbbfejlesztése és ehhez hasonlók: ezek voltak a Népfrontra váró feladatok közvetlenül a megszállók és hazaárulók felett aratott győzelem után. Csak akkor láthatjuk, milyen nagy nehézségekbe ütközött az új Jugoszlávia — a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság, az új, igazságos társadalmi berendezésű állam megteremtése, ha figyelembe vesszük, hogy a hazai és nemzetközi reakció mindent elkövetett, hogy Jugoszláviában visszaállítsa az elavult nyugati demokrácia tipusához hasonló régi rendszert. De a Népfront ezt a rendkívüli feladatot is elvégezte. A Népfront volt az az erő, amelyre támaszkodtunk mindannyiszor, valahányszor egyes nyugati hatalmak különböző jogcímeken reánk akarták erőszakolni a régi vezetőket, a régitipusú uralmat, a népeink által határtalanul gyűlölt rendszert, a Groll, Macsek, Subasics és a hozzájuk hasonlók rendszerét, akik hűséges szolgái volnának idegen uraiknak és szolgálnák az idegen érdekeket Jugoszlávia népei kárára. A Népfront volt számunkra az az erő, amire támaszkodtunk, hogy ne hátráljunk meg az idegen hatalmak bármilyen fenyegetése előtt sem.

A szövetségi Szkupstina választásai a Népfrontnak, mint egyetemes népi politikai szervezetnek óriási életerejéről tanúskodtak. A szkupstina választásainak eredményei a Népfront egyik legnagyobb győzelmét jelentik, mert azok akik az új törvény alapján kaptak szavazati jogot, 95 százalékban az új Jugoszláviára, a Népfrontra szavaztak. A Népfrontnak tehát határtalan érdemei vannak abban,

hogy valóra váltotta azoknak a kívánságát, akik a hősi népfelszabadító harcokban életüket adták az új, jobb Jugoszlávia megteremtéséért, valóra váltotta a népfelszabadító háború harcosainak minden reményét és teljesítette hazánk minden dolgozójának, vagyis népeink óriási többségének régóta megvalósításra váró törekvéseit.

Csak e Népfront létezésének köszönhető, hogy ennyire gyors iramban sikerült megszervezni az új uralmat lentről fölig. Csak ennek köszönhető, hogy ilyen rövid idő alatt megteremthettük az új állami gépezetet, amely az új körülmények, az új társadalmi viszonyok között kellően működik. Csak a Népfrontnak köszönhető, hogy országunkban minden akadály ellenére ilyen gyorsan elérhettük a politikai megszilárdulást.

A NÉPFRONT SZEREPE AZ ORSZÁG ÚJJÁÉPÍTÉSÉBEN

Hazánk borzalmasan lerombolva és elpusztítva került ki ebből a háborúból. A megszállók által népeinknek okozott sebek olyan súlyosak voltak, hogy a régi politikai és gazdasági körülmények között több évtizedre lett volna szükség e sebek begyógyítására. A Népfront azonban az ország újjáépítésébe is bevitte népeink óriási alkotó és munkalendületét, ifjúságunk hevét, munkásaink, parasztságunk, népi értelmiségünk áldozatkészségét. Csak a Népfrontnak köszönhető, hogy olyan elképzelhetetlenül rövid idő alatt helyreállítottuk a közlekedést, felépítettük a lerombolt hidakat, vasutakat, helyreállítottuk a folyami és tengeri szállítást. A Népfront nagy érdeme, hogy lerombolt falvaink és városaink nagyrészt máris újjáépültek. A Népfront nem csekély érdeme, elsősorban főleg a Frontban lévő munkások érdeme, hogy gyáraink olyan gyorsan újjáépültek és gyorsan megkezdték a munkát.

Nagy érdemei vannak a Népfrontnak az új Jugoszlávia különböző társadalmi, kulturális és közművelődési kérdéseinek sikeres rendezésében is. Sem a szövetségi, sem a köztársasági kormányok nem oldhatnák meg mindezeket a kérdéseket az ennyire erős, ennyire tömeges, népi szervezet nélkül, mint a mi Népfrontunk.

A NÉPFRONT ÉS AZ ÖTÉVES TERV

Kormányunk az ötéves terv elkészítésénél természetszerűleg arra gondolt, hogy ezt a nagy tervet hazánk gazdasági fejlesztésére csak azért valósíthatjuk meg, mert létezik ez a Népfront és így népi tömegeink munkalendületére támaszkodhatunk. Az ötéves terv megvalósítása nagy és nehéz feladat, amihez a Népfront legnagyobb odaadására van szükség. Hogy az ország továbbfejlesztése, iparosítása és villamosítása megvalósul, az a Népfrontba tömörülő tömegek egységének köszönhető, az ifjúság, a munkásság, a parasztság, népi értelmiség és hazánk minden egyéb dolgozó polgára soha nem látott munkalendületének érdeme.

Mindaz, amit eddig elmondottunk a Népfrontról, azt tanúsítja, hogy a Népfront nálunk nemcsak a háborúban játszott nagy szerepet, hanem még nagyobb szerepe van ma, az ország békés továbbfejlesztésében. Népünknek tehát feltétlenül szüksége lesz erre a jövőben is, Minthogy legjobban képviseli nemcsak népeink politikai egységét,

hanem a nemzetiségi testvériséget és egységet is, ezért a Népfrontot nem pótolhatja semmiféle politikai párt. A Népfront tehát *tartós, egyetemes népi politikai szervezetté válik*, ezért pótolhatatlan és ebben különbözik minden eddigi politikai párttól és a pártok egyesülésétől is. A Népfrontnak jellegénél fogva semmi köze az u. n. egyetemes állami párthoz, amilyeneket a háború előtt a különböző kormányzatok teremtettek a régi Jugoszláviában, vagy a totalitáris kormányzatok a fasiszta országokban. A különböző reakciós és totalitáris uralmak által teremtett minden ilyen párt és szervezet csak arra szolgált, hogy új cégér alatt fenntartsák az idejétmúlt tőkésrendszert. Azért hozták létre őket, hogy megakadályozzák az ország demokratizálását, az újtipusú demokratizálást. Másszóval ezeket a szervezeteket a népek ellen teremtették az illető országok demokratikus szabadságának elfojtására. Ezeket a fasiszta szervezeteket a totalitáris államokban természetesen felülről teremtették meg a hódító háború előkészítésére. Ezeken a szervezeteken keresztül végsőkig kifejlesztették a káros hódítószellemű nacionalizmust más népek leigázására és rabságba vetésére.

Ezzel szemben Jugoszlávia Népfrontja, minden haladó szellemű ember szervezete, nemcsak a fasizmus és reakció elleni harcra és a harcra a kivívott új vívmányok megőrzésére és újak kivívására, hanem a nálunk már megvalósított, vagy megvalósítandó óriási feladatok elvégzésére is. Népfrontunk: újtipusú demokrácia, igazi népi demokrácia. Ez a Jugoszláviai Népfront főbb politikai jellegzetessége, ez a Népfrontra támaszkodó és abból eredő néphatóságok politikai jellegzetessége Jugoszláviában.

Mit bizonyítanak az eddigi tapasztalatok a belső politikai fejlődést illetőleg?

A régi versaillesi Jugoszláviában nagyon sok különböző párt működött különböző programmal. Mindezek a pártok az úgynevezett nyugati demokráciát vették mintaképül, amely a valóságban a kisebbség parancsuralma a többség felett vagyis a tőkések parancsuralma volt a nép többsége felett — és ma méginkább az. Az uralkodó érdekcsoport, a királysággal az élen, szükségszerűen kiválasztott magának egy vagy több pártot és ezekre támaszkodott különböző népellenes intézkedéseinek végrehajtásában. Más pártok ellenzékben maradtak mindaddig, amig nem nyílott alkalmuk, hogy az állam zabos zsákjához jussanak, hiszen az uralkodó érdekcsoportnak tett szolgálatokat jól fizették — a nép kárára. Így azután, természetesen a Kommunista Párt kivételével, sorban váltogatták egymást a pártok a hatalmon, de semmi sem javult a nép javára, sőt rendszerint még rosszabbodott.

Mit bizonyít ez? Ez azt bizonyítja, hogy minden háború előtti polgári párt elveszítette hitelét a népnél és jogát, hogy ma a nép nevében beszéljen. Bebizonyították, hogy képtelenek az országot vezetni és a mai új társadalmi rendszerben nincs többé létjogosultságuk, sőt feleslegessé váltak. *Az új társadalmi berendezés hazánkban a politikai élet új formáit követeli.* A sok, de felfogásában össze nem illő politikai párt hazánkban a legnagyobb akadályt jelentené az ország gyors és tartós fejlődésében. Országunknak nemcsak politikai, hanem gazdasági rendszere is kizárja a sok politikai párt fennállásának lehetőségét a régi programokkal és régi felfogással. *Az egységes gazdasági program politikai egységet is követel.* Képzeljük el ma-

gunknak ezt a képet: befejeztük a háborút, hozzá kell látni az ország felépítéséhez, mozgósítani kell az egész népet a számtalan fontos feladat végrehajtására és különböző pártjaink vannak élükön különböző Grollokkal, Macsekokkal, Subasicsokkal, Lazicákkal, Gavrilovicsokkal és így tovább. Az egyik azt mondja: Nem kell felépíteni ezt a hidat, hanem a másikat. A másik azt mondja: minek adnak több segélyt, mondjuk Boszniának, Likának, Crnagorának, mint bármely más köztársaságnak? És mind együtt valószínűleg azt mondanák: minek dobnánk ki milliárdokat a lerombolt falvak újjáépítésére, inkább várjuk meg, amig egy kicsit összeszedjük magunkat, vagy jóvátételt kapunk stb. Azt mondanák: minek nekünk az ötéves terv, minek nekünk iparosítás és villamosítás. Nagyapáink és dédapáink is meg voltak itt villamosítás és iparosítás nélkül, hát majd mi is megleszünk. Minek nekünk mezőgazdasági terv, dolgozzon minden paraszt úgy, ahogy tud és ahogy dolgozhat. Bizonyosak lehetünk benne, hogy ezek a pártok ilyeneket és ehhez hasonlókat terjesztenének a nép körében. Ez megbénítaná erőinket, lehetetlenné tenne mindent, ami közelebb viszi országunkat a jóléthez és felvirágzáshoz. Akadhat, aki megjegyzi: hiszen Népfrontunkban is van néhány polgári párt. Ez igaz, de a tömegek, illetve ezeknek a pártoknak a hívei egyes vezetőikkel beléptek a Népfrontba, még mielőtt legfőbb vezetőik csatlakoztak, tehát még a felszabadító háború idején. A háború után pedig ezeknek a pártoknak a vezetősége arra a meggyőződésre jutott, hogy a Népfront a legjobb megoldás népeink számára, maguk is csatlakoztak a Népfronthoz és ma megfelelő helyen állnak az ország kormányzatában. Ezeknek a vezetőségeknek a részvétele a Népfrontban nem gyengíti a Népfront egységét mindaddig, amig ezek a pártvezetőségek a Front programját valósítják meg, amig egyetértenek a fennálló politikai és gazdasági elgondolással. Ezenkívül amennyiben a Népfrontban vannak is egyes pártvezetők, ezek egytől-egyig haladószellemű emberek és azon igyekszenek, hogy minél jobban hozzájáruljanak az ország továbbfejlesztéséhez és tekintélyének növeléséhez. Eszerint közreműködésük nem gyengíti, sőt ellenkezőleg, — erősíti a Népfrontot.

A NÉPFRONT ÉS A KOMMUNISTA PÁRT

Jugoszlávia Kommunista Pártja, Jugoszlávia Népfrontjának kezdeményezője és szervezője volt már a háború előtt. Kifejtette benne minden szervezői és harcvezetői nagy tapasztalatát. Odaadta a Frontnak harcban edzett káderei és ezek például szolgáltak és szolgálnak ma is — élenhaladva a harcban a felszabadító háború idején és az élenhaladva az ország továbbfejlesztésében. Eszerint a Kommunista Pártnak ma is éppen ezen sajátosságainál fogva vezetőszerepe van a Népfrontban. A széles néptömegek továbbra is reá ruházták ezt a szerepet.

Van-e Jugoszlávia Kommunista Pártjának más programja, mint a Népfrontnak? Nem! A Kommunista Pártnak nincs más programja. A Népfront programja a Kommunista Párt programja is.

Miben különbözik tehát a Kommunista Párt más pártoktól és a Népfronttól?

Jugoszlávia Kommunista Pártja, mint a munkásosztály élcsapata azt a szerepet kapta, hogy minden haladószellemű demokratikus erő

vezétője legyen mind a felszabadító hábprú idején, mind pedig az ország békés továbbfejlesztésében. A Kommunista Párt a népfelszabadító háborúban kialakult új feltételek között kapta ezt a széleskörű szerepet. A megszállás alatt a szervező szerepét játsza és vezeti a szabadságért és Jugoszlávia népeinek függetlenségéért vívott felszabadító harcot.

Az adott időszak forradalmi fejlődésének különös jellege folytán valamint a meghatározott társadalmi átalakulás felé vezető új utak révén, amelyek sajátosan jellegzetesek Jugoszláviára, — a Kommunista Párt megszerzi a Népfrontban egyesült haladó népi erők vezetőjének szerepét.

A Kommunista Párt az új állam megteremtéséig, az említett körülmények között, nemcsak a munkásosztály élcsapata, hanem vezetője is a meghatározott célért együtt harcoló haladó erőknek, vagyis azoknak, akik harcoltak, hogy kiűzzék a megszállókat, megsemmisítsék a hazaárulókat és megteremtsék az új államépületet — a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságot.

A Kommunista Párt az új állam megteremtése után az egész társadalmi fejlődés irányítójává válik a népuralom felépítésében, vagyis az állam megszervezésében, az ország továbbfejlesztésében, a gazdasági és kulturális életben és így tovább. Ezt a szerepet, mint a Népfront szerves része tölti be, mert a Párt a Front élcsapata.

A társadalmi fejlődés minden korszakában, illetve a társadalmi változásokban vannak az illető korszakra jellemző szakaszok, amelyeket az adott korszak eseményeinek alapvető elemei határoznak meg.

Melyek a jelen korszak alapvető jellegzetességei?

1. A fasizmus jelensége. Az imperialisták közötti áthidalhatatlan ellentmondásokban született meg a fasizmus, fokozott imperialista irányzattal a világnak nemcsak gazdasági, hanem politikai meghódítására is; a kisállamok felszámolásának és az élettér megteremtésének szándékával az úgynevezett magasabbrendű faj számára; a világ minden kulturális vívmányának megsemmisítésére irányuló törekvéssel.

2. A nagy felszabadító háború és a fasizmus teljes katonai veresége, a háború, amit az Egyesült Nemzetek folytattak, élükön a Szovjet Szövetséggel.

3. Az úgynevezett nyugati demokrácia elvein alapuló régi államrendszer bukása a keleti országokban és az igazi népi demokrácia elvein nyugvó új társadalmi rendszer megteremtése az illető országokban.

4. A forradalmi társadalmi átalakulások a fasiszta hódító elleni harcban, a szabadságért és nemzeti függetlenségért, az úgynevezett nyugati demokrácia elvein alapuló régi tőkés rendszer helyére megteremtendő igazságos társadalmi rendszerért vívott harc jegyében fejlődnek ki.

5. Az imperialista hatalmak megkísérlik feltámasztani a fasizmust, hogy ellensúlyozzák az újtipusú demokráciák növekvő erejét és vasökölként felhasználják az imperialista célok megvalósítására.

6. Háborús úszítás és az új demokráciák rágalmazása. A nemzetközi reakció, az amerikai imperialisták vezetésével, mivel nem tudja teljesen kielégíteni imperialista étvágyát, a legelkeseredettebb rágalmazó hajszát folytatja a demokratikus országok, külö-

nösen pedig a Szovjet Szövetség és Jugoszlávia ellen. A háborús úszítók végső erőfeszítéseket tesznek, hogy a világot új háborúba, új katasztrófába döntsék.

7. A reakció frontja ellen — a béke frontja. A nemzetközi reakció és a háborús úszítók egységével szemben mindinkább terjed a szükségesség felismerése és máris megteremtődik minden haladó szellemű ember, minden békét és nemzetközi együttműködést akaró erő egysége. Létrejön a béke frontja, a demokrácia frontja.

8. A politikai egység megteremtésében az újtipusú igazi népi demokrácia létrehozásában a főtényező a munkásosztály és minden más igazán demokratikus erő érdekközössége, különösen Kelet-Európa országaiban és főként hazánkban.

Régi társadalmi rendszerünk felszámolásával, az államosítással és azzal, hogy a termelő eszközök a dolgozó nép kezébe mentek át, egyszóval az új politikai és gazdasági rendszerű új Jugoszlávia megteremtésével azonossá és közössé válnak mindazoknak az érdekei, akik résztvesznek ebben a munkában.

Eszerint mi a Népfront nálunk?

1. A Népfront nálunk tartós, egyetemes népi, egyöntetű politikai szervezet, világosan meghatározott, tartós programmal.

2. A Népfront hazánk dolgozóinak, a munkások, parasztok, népi értelmiség, ifjúság, asszonyok és minden dolgozó polgárnak, tehát mindazoknak az egysége, akik az új Jugoszlávia szellemében dolgoznak.

Ez azt bizonyítja, hogy Jugoszlávia népeinek a Népfrontban közös, kipróbált és történelmünk legnehezebb óráiban megedződött politikai szervezetük van. Ez bizonyítja, hogy egyesülve a szervezetben, amelyben ott áll Jugoszlávia Kommunista Pártja is, népeink megvalósíthatják jobb és boldogabb jövőjüket. Ez a közös szervezet — a Népfront — biztosíték arra, hogy népeink megőrzik a nagy felszabadító harcok vívmányait, megőrzik a testvériséget és egységet, minden jelenlegi és jövendő sikerünk zálogát, ami azt jelenti, hogy népeink, így egyesülve, megőrzik azt, amiért hazánk legjobb fiai és leányai életüket adták, megőrzik a testvéri népek közösségét — a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságot.

SZÉLJEGYZETEK

Írta: Hajdú Vilmos

Az elmult két hónap legfontosabb nemzetközi eseménye a kilenc Kommunista Párt képviselőinek lengyelországi értekezlete. Az értekezlet nyilatkozata, a nemzetközi helyzetről rámutat az események rugóira, leleplezi a béke és a népek ellenségeit, azok céljait, eszközeit és segítőtársait. Nemcsak pontos elemzést kapunk a második világháború befejezése óta végbement változásokról a nemzetközi élet színterén, de célt és irányt is, hogyan kell sikeresen harcolni a béke táborának a fenyegető veszedelem ellen.

★

Az értekezlet zavart keltett az imperialista háborús úszítók táborában. A reakció rágalmazó és hazugsághadjáratot indított nemcsak a kommunista pártok, hanem minden demokratikus erő ellen. Ez a hadjárat több irányban folyik. Először azt állítják, hogy ujjáélesztették a Kominternt. Ebben az állításban nincs egy szemernyi igazság sem. A Kommunista Internacionálét 1943-ban a pártok kölcsönös beleegyezésével oszlatták fel. Ugy ahogy az megfelelt az adott történelmi helyzet követelményeinek. Ha most a kommunista pártok visszatérnének a Kominternhez, ez azt jelentené, hogy hátrafelé mennek. A Tájékoztató Iroda nem a Komintern feltámasztását jelenti, hanem csak azt, hogy a jelenlegi helyzetben, amikor a kommunista pártok állanak az országaik nemzeti függetlenségéért folytatott harc élén, — a közös ellenség ellen — szükséges és helyes a tapasztalatok kicserélése és a tevékenység egybehangolása. Az imperialista háborús uszítók veszélyt sejtenek a maguk szándékaira emögött és ezért a nagy hűhó.

Azt is mondják, hogy a kommunista pártok határozata új akadálya a béke megteremtésének és csapás az Egyesült Nemzetek Szervezetére. Tudvalevő, hogy az amerikai világuralmi törekvések indították meg a háború után a nemzetközi együttműködést megbomlasztó mesterkedéseket és áskálódnak a béke ellen. Azon pártok összefogása, amelyek a fasizmus elleni harc élén állottak, csak hasznára lehet a békének és kárára a háborús úszítóknak.

Végül azt állítják, hogy a kommunisták lemondtak nemzeti politikájukról és a szocialista pártokkal való együttműködésről. Az úgynevezett varsói határozat éppen az imperialista ellenes, demokratikus tábor összefogását hangsúlyozza a nemzeti függetlenség védelmében és csak a jobboldali szocialistákat bélyegzi meg, akik a nemzetközi reakciónak elárulták és eladták hazájuk nemzeti érdekeit.

A jelenlegi kommunistaellenes hadjárat emlékezetünkbe idézi a fasiszta antikomintern egyezmény módszereit. Azoknak, akik ezt irányítják, semmi közük a demokráciához és a népek békéjéhez és biztonságához. A határozat új szakaszt jelent a nemzetközi politikában és a demokratikus és haladó erők ellentámadását az imperialisták tervei ellen. Éppen ez ébresztette fel a világ leigázására törő imperialisták dühét.

Mindezek a kirohanások és rágalomhadjárat nem befolyásolhatják a demokratikus erők összefogását, de bizonyítják, hogy az kiabál, akinek a háza ég.

★

Fedi-e a valóságot a nyilatkozat elemzése? Ez a lényeg és ezt kell tisztáznunk.

Mit mond a nyilatkozat?

»*Mindenekelőtt a szövetségesek táborában már a háború alatt különbség volt, mind a háború céljainak, mind a háború utáni világ berendezés feladatainak megítélésében.*«

Az USA és Anglia reakciós körei a háborúban eszközt láttak, hogy megszabaduljanak versenytársaiktól és tovább terjeszkedhessenek. Míg a Szovjet Szövetség és a demokratikus népek harcoltak önnállásukért és a demokráciáért, annak megszilárdulásáért és a fasizmus felszámolásáért, továbbá olyan feltételekért, amelyek kizárják a német támadás megismétlésének lehetőségét. Ez nyilvánvaló. A háború után ez az eltérés egyre jobban elmélyült, annyira, hogy két ellentétes politika alakult ki. Az egyik a Szovjet Szövetség és a demokratikus országok politikája, amely egyenes folytatása a háborúban követett céloknak. Ez a politika arra törekszik, hogy megteremtse a nemzetközi békét és azon az alapon áll, hogy a két ellentétes rendszer a szocialista és tőkés — még hosszabb ideig áll fenn egymás mellett és lehetséges az együttműködés a kettő között — feltéve, hogy ha mind a kettő betartja a benemavatkozás elvét és teljesíti a vállalt kötelezettségeket. Ismeretes, hogy a Szovjet Szövetség és a demokratikus államok mindmáig betartották adott szavukat. Ezzel szemben az USA és Anglia politikája, amelyhez még néhány állam reakciós kormányzata csatlakozik, egészen más képet mutat. Ez a politika a világ szétszakítására törekszik, háborús viszályok szítására és ellenségeit nem a fasizmusban, hanem a demokráciában látja: a Szovjet Szövetségben, a demokratikus országokban és mozgalmakban. Ez a politika nem ismeri el a vállalt kötelezettségeket, szabadulni akar tőlük, mert akadályozzák világhódító terveinek megvalósítását.

Itt van például az Egyesült Nemzetek Szervezete. A Szervezet kimondott célja a világbéke megteremtése és őrzése. Ennek leghatékonyabb eszközéül az öt nagyhatalom egységét tekintették. Mégis a Biztonsági Tanács megalakulása óta állandósult az imperialista részről indított hajsza az alapelv ellen.

Vagy vegyük a potsdami határozatokat, illetőleg a Németországgal folytatandó politikát, amelynek alapjait a potsdami határozatok jelentik. 1945 júniusa óta az imperialisták egész tevékenysége oda irányult, hogy megakadályozzák Németország demilitarizálását, nácitlanítását és demokratizálását. Szabotálják a jóvátételi szállításokat, kirabolják Németországot és azon vannak, hogy mint egységes államot megszüntessék, földarabolják és esetleg különbékét kössenek a saját maguk által hatalomra emelt egykori hitleristákkal.

Hogy hangzik tovább a nyilatkozat?

»*A két ellentétes tábor harca a tőkésrendszer általános válsága további kiéleződésének, a tőkésrendszer erői gyengülésének, a szocializmus és demokrácia erői gyarapodásának közepette megy végbe.*«

A világháborúból az imperializmus meggyengülve került ki, míg ugyanakkor a demokratikus országok és mozgalmak megerősödtek és tért hódítottak. Németország, Japán és Olaszország kiesése érzékeny vesztesége a tőkésrendszernek. Legyengült Franciaország is. Anglia, bár megtartotta birtokait, a gazdaságilag megerősödött Egyesült Államok befolyása alá került.

Ilymódon a tőkésrendszer gazdasági ereje — egészében véve — megcsappant. Ennek ékes bizonyítéka, hogy a háború után két évvel, Amerikát kivéve, a tőkésállamok képtelenek talpraállni és alamizsnát kolduinak a meggazdagodott Amerikától. Ezt mutatja a tizenhat segélyt kérő állam immár bohózatba illő tanácskozása.

A gyarmatokat elöntötte a fölszabadító mozgalmak hulláma. A gyarmati népek fegyverrel és sikeresen küzdenek rabszolgatartóik ellen. Ez azt jelenti, hogy az eddig elnyomottak *nem akarnak* tovább rabsorsban élni, kizsákmányolóik pedig *nem tudják* őket az eddigi módon igájukban tartani. Az Indonéziában, Vietnamban folyó hosszadalmas gyarmati háborúk tovább élezik a fennálló válságot és aláássák az elnyomó rendszert.

A demokrácia frontja megerősödött. Az élenjáró ország, a Szovjet Szövetség katonailag, gazdaságilag és politikailag erősebb lett. Mellette állnak a népi demokrácia egységes országai, amelyek levetették az imperialista láncot és győzve a háborúban, megszabadulva a maguk áruló elnyomóitól, gazdaságilag és politikailag állandóan erősödve megindultak a szocialista társadalom építésének győzedelmes útján.

A Szovjet Szövetség népeinek hatalmas erejét jelenti a jelenlegi negyedik ötéves terv megvalósítása. Egyetlen ország sem heveri ki oly gyorsan a háború okozta sebeket, mint a Szovjet Szövetség. A népi demokrácia országai napról-napra erősebbekké és egységesebbekké válnak. Ide kell számítanunk még az imperialista országok dolgozó és békét akaró népét, amelyet egyre jobban áthat a demokrácia szelleme és szembe állítja a maroknyi uralkodó érdek-csoporttal. Gondoljunk csak a százezres amerikai sztrájkokra, a franciaországi közlekedési munkások bérharcára, az olaszországi sztrájkokra, a Kommunista Párt választási győzelmére Franciaországban, gondoljunk a görög népre, az arab népekre.

Hogy mennyire jelentős a világ demokratikus közvéleményének ereje, azt éppen az Egyesült Nemzetek jelen nagygyűlése mutatja. Mint ismeretes, Visinszki javaslatokat nyujtott be, amelyek a háborús úszítás megfékezésére, megbüntetésére irányultak, valamint a tavaly elfogadott fegyverkezés csökkentésére és az atomfegyver betiltására irányuló határozat megvalósítását szorgalmazzák.

Visinszki beszédében leleplezte a legfőbb háborús úszítókat, de rámutatott az amerikai imperialista politika legfontosabb támaszára és okára. A háború az amerikai tőkés-monopoloknak 52 milliárd dollárt jövedelmezett. Evés közben jön meg az étvágy. Az elszigetelési politika, az »Amerika az amerikaiaké« elv egykori hívei nem akarnak lemondani erről a jövedelemről, amely így alakult:

	Háborúelőtti évek						
	1934	*1935*	*1936*	*1937*	*1938*	*1939*	
*milliárd dollár *)*	*1*	*2*	*4*	*4*	*2*	*5*	*összesen 18*
	háborús évek						
	1940	*1941*	*1942*	*1943*	*1944*	*1945*	
*milliárd dollár *)*	*6*	*9*	*9*	*10*	*9*	*9*	*összesen 52*

*) Kikerekített számok.

Világos, hogy ezeket a mamutjövedelmeket az amerikai mágnások csak úgy őrizhetik meg, ha a fegyverkezés tovább folyik, ha szabad piacokat nyernek az egész világon. Erre egyik fontos eszközük a háborús propaganda és úszítás is. Amikor elhangzott Visinszki javaslata, a reakciós sajtó vad üvöltésbe kezdett. De megszólalt a nép is, bizonyítván, hogy *a hivatalos Amerika hangja, nem az amerikai nép hangja*, megszólalt a többi tőkésországok népe is. A reakciós diplomácia miután előzőleg kijelentette, hogy meg kell fojtani a szovjet javaslatot, más húrokat kezdett pengetni és végeredményben elfogadták Visinszki javaslatának lényegét. Másik kérdés, hogy mennyiben hajtják azt végre? A tőkésországok — elsősorban Amerika — dolgozóitól függ, hogy saját házuk táján rendet teremtsenek és tartsanak. Nekik kell elsősorban megfékezni háborús úszítóikat.

Mind e jelenségek azt mutatják, hogy a tőkés monopolisták nem mindenhatók, hogy kénytelenek számolni erőveszteségeikkel és a demokratikus tábor megnövekedett és napról-napra gyarapodó erejével.

De olvassuk tovább a nyilatkozatot:

»*Az imperialista tábor és annak vezető-ereje az USA különösen támadó tevékenységet fejt ki. A tegnapi támadókai — Németország és Japán tőkés mágnásait — az USA új szerepre készíti elő, arra, hogy a maga imperialista politikájának eszközévé váljanak Európában és Ázsiában*«.

Az Egyesült Államok hadi kiadásai állami költségvetésének harminczöt százalékára rúgnak. Alaszkában, a Csendes-Óceánon, Ázsiában, Afrikában, építik a katonai bázisokat és felvonulási területeket teremtenek. Eisenhower a sark-vidék katonai célú kihasználásáról szónokolt legutóbb. Fegyvert és katonai szakértőket küldenek Törökországba, Görögországba és Kínába. Kényszeríteni akarják a délamerikai országokat, hogy egységesítsék fegyverzetüket az Egyesült Államokkal. Mindez közvetlen hadi készülődésekre mutat. Szinte felesleges említeni, hogy ebből az amerikai tőke közvetlen gazdasági előnyöket is kovácsol magának és terjeszti piacait, amire a fenyegető válság miatt fokozott erővel törekszik.

Ennek a terjeszkedő politikának a megnyilvánulását fejezi ki a sokat hangoztatott Truman-elv és annak európai változata a Marshall terv is. Japánban és Németországban az amerikai politika megakadályozza a hadiüzemek leszerelését, gátolja a békés célokra szóló termelés fejlesztését, szolgálatába fogadja az imperialista politika képviselőit, az iparmágnásokat. Intézkedéseivel bátorítja a demokrácia és a Szovjet Szövetség ellenségeit, emellett arra törekszik, hogy hatalmába kaparintsa a német és japán nehézipart. Ezen a ponton — különösen, ami Németországot illeti, — ellentétbe kerül az angol és francia érdekkel.

A Truman-elvvel és a Marshall tervvel a napi sajtó és rádió kimerítően foglalkozott.

Aki népellenes háborúra készül, annak mindenekelőtt el kell fojtani saját országában a demokratikus mozgalmakat. Ezt a receptet még Hitler korából ismerjük. Amerikában, de másutt is egyremásra születnek meg a jogfosztó törvények, amelyek célja elvenni a néptől a demokratikus szabadságoknak még a látszatát is. Ez a törekvés a néptömegek ellenállásába ütközik. A háború »ideológiai« előkészítése a sajtón, rádión keresztül folyik. Egyrészt ellensúlyozni akarják azt a mély benyomást, amit a Szovjet Szövetség és a demokratikus országok

sikerei keltenek az egész tőkésvilág dolgozóinál. Másrészt azzal vádolják ezeket az országokat, hogy támadást készítenek elő a »békés« Amerika-Anglia ellen. Ez az oka a szüntelen rágalom és gyalázat-hadjáratnak, amit a reakciós sajtó folytat az egész világon. Az új háború méregkeverői úgy vélik, tartós lelki előkészítésre van szükség, hogy katonáikat a demokratikus országok ellen küldhessék.

Ezekről a mesterkedésekről rántotta le a leplet Visinszki és megdönthetetlen tények halmazával kényszerítette a monopolistákat beismerésre és visszavonulásra.

Olvassuk tovább a nyilatkozatot:

»*Az imperialista tábor fegyvertárában igen sokféle harcmodor szerepel. Egykép alkalmazza az erőszakkal való nyilt fenyegetést, zsarolást és kicsikarást a politikai és gazdasági nyomás, a megvesztegetés különböző módszereit, kihasználja a belső ellentéteket és viszályokat saját állásainak erősítésére és mindezt elfedi liberális-pacifista álarccal abból a célból, hogy becsapja és hálójába kerítse a politikailag tapasztalatlanokat*«.

Ezt bizonyítják az atombombával való nyílt fenyegetések, idetartozik a demokratikus országok légiterületébe való berepülés-sorozat, diplomáciai jegyzékek, erőszakos határsértések, az árúforgalom és segélynyujtás letiltása az »engedetlen« demokratikus országok felé.

De ide tartoznak az utóbbi időben leleplezett népellenes összeesküvések is. Ennek a módszernek kifejezői Petkov, Dragolyub Jovánovics, Maniu, Mikolajczik, Pfeifer, stb. Ide tartozik az amerikai beavatkozás egyes országok belügyeibe. A francia és olasz kormányokkal szemben folytatott politika. Az amerikai diplomácia párisi-londoni-római képviselői semmibe se veszik a formákat és úgy viselkednek, mintha megszállt országokban lennének. A nekik nem tetsző minisztereknek ki kell válni a kormányból. A velük szembeszegülő pártokat üldözik és kezére járnak azoknak, akik népellenes politikát folytatnak és hajlandók alávetni magukat az amerikai világuralmi törekvéseknek. Erre mutat, de Gaulle előretörése az Uomo qualunque támogatása Olaszországban.

Mindez veszélyezteti az országok függetlenségét és felségjogait. Az amerikai célok távlatai semmiben sem különböznek a hitleri távlatoktól. És Hitlerhez hasonlóan az amerikai imperializmus is igyekszik megteremteni a maga Quislingjeit. Azokat, akik szűk osztályérdekből hajlandók elárulni hazájukat, népük nemzeti függetlenségét és szabadságát. Ezek között külön helyet foglalnak el a jobboldali szocialista vezérek. A hódító imperializmusnak *Blum, Ramadier, Attlee, Bevin, Schumacher* és a hozzájuk hasonlók — a második Internacionále tizenhárompróbás vitézei — a legalázatosabb, legalávalóbb és leggyalázatosabb lakájai.

Az angol laburista kormány legchurchillibb kül- és belpolitikát folytat. Megakadályozta az acélipar államosítását, az angol tőkések érdekében csökkenti a dolgozók életszínvonalát, fegyveres erőket tart fenn a világ minden táján, ahol csendőrre van szükség a demokrácia ellen. Blum és Ramadier eladták magukat az amerikai imperializmusnak. A Kommunista Pártot — Franciaország legerősebb pártját — kimesterkedték a kormányból, nem hajtják végre saját pártjuk határozatát, amely kötelezővé tette a kommunistákkal való együttműködést. Németország kérdésében engednek az amerikai monopolok mohóságának és beleegyeznek abba, hogy föltámasszák a német imperia-

lizmus anyagi alapját. Politikájukkal éket vernek a munkásosztály soraiba és elősegítik De Gaulle diktatorikus törekvéseit. Pénzügyi politikájuk nyomorba taszítja a dolgozókat és katonaságot vezényelnek ki a kenyérért harcolók ellen.

Schumacher a németországi, angolszász támogatást élvező, munkásellenes szociáldemokrata párt vezére, egykori Gestapo ügynök, híven szolgálja jelenlegi kenyéradóját és mindent megtesz, hogy megakadályozza a munkásosztály egységének kialakulását, mert ő és parancsolója is tudja, hogy az a legbiztosabb fegyver a szabadságért folytatott küzdelemben.

A jobboldali szociáldemokraták, akik valaha a tőkés rend támaszai voltak és védték saját »nemzeti« imperialistáikat, ma az idegen imperializmus kiszolgálói hazájukban.

A nemzetközi élet fejleményei azt mutatják, hogy a reakció, háta mögött a fenyegető gazdasági válság rémével, minden irányban nyújtogatja csápjait és kész arra is, hogy terveit egy új háború kirobbantásával előmozdítsa.

Azonban »*óriási a távolság az imperialisták ama kívánsága között, hogy szabadjára engedjék az új háborút és ama lehetőség között, hogy ilyen háborút megszervezzenek*«, áll a nyilatkozatban.

A népek nem akarnak háborút. Ezt mutatja nemcsak a demokratikus országok politikája, hanem az imperialista országokban egyre erősebben jelentkező ellenállás is.

A Szovjet Szövetség a kereskedelmi, kulturális, baráti és szövetségi szerződések egész sorát kötötte meg mindazokkal, akik az együttműködést keresik. És ezek a szerződések nem parancsok. Alapvető tulajdonságuk a szerződő társ egyenrangúságának elismerése. És a Szovjet Szövetség nem zárkózik el egyetlen országtól sem — kivéve a fasiszta Spanyolországot, — hogy békés gazdasági kapcsolatot építsen ki. *Sztalin generalisszimusz kijelentette a nálajárt Zilliacusnak, hogy eddig is, ezután is a — gazdasági, kereskedelmi és politikai — együttműködésre irányuló törekvés politikája marad a szovjet politika minden országgal szemben kezdve az USA-tól és Nagybritánniától. A tapasztalat azt mutatja, hogy lehetséges az együttműködés a különböző társadalmi és gazdasági berendezésű államok között.*

A népi demokrácia országai béke-politikájának mintaképe hazánk külpolitikája.

Október 15-én aláírtuk a Magyarországgal kötött kultúregyezményt. Előzőleg kereskedelmi megállapodást kötöttünk. Mit mutatnak ezek a szerződések? Azt, hogy Tito Jugoszláviájának békepolitikája következetes és amikor felszámolja a mult urai által mesterségesen szított viszályokat, egyúttal a szilárd békét és barátságot építi a Dunamedence népei között, bástyát emelve ilymódon az imperialista méregkeverők tervei elé. A mi eszközeink a kulturális közeledés és gazdasági együttműködés.

Magyarország gyors iramban fejlődik a népi demokrácia vonalán. A választások a demokrácia győzelmét eredményezték. A magyar nép leküzdi a nehézségeket és halad a népi demokrácia útján. Az új kormány szakított a káros hintapolitikával és őszintén közeledik szomszédaihoz. A magyar kormányküldöttség beográdi látogatása határkövet jelent a két ország egymásközti viszonyában, de a magyar nép fejlődésében is. A két miniszterelnök pohárköszöntője kifejezte ezt és

megvonta az éles különbséget a szerződések között, amit a népek államai és az urak államai kötnek.

Jugoszlávia azon van, hogy a velünk szoros gazdasági és politikai viszonyban álló országok egymásközt is megteremtsék az együttműködést. Hogy a népi demokrácia országai rendezve vitás kérdéseiket, baráti kapcsolatokat teremtsenek. Ezt követeli a világbéke megszilárdítása és az érdekelt országok belső fejlődése.

Magyarország kulturális egyezményt írt alá Bulgáriával is.

Meggyőződésünk, hogy a népi demokrácia szellemében rendeződik Magyarország viszonya Csehszlovákiával is. Ennek döntő előfeltétele, hogy a demokratikus erők leküzdjék a káros soviniszta szellemet mindkét országon belül.

★

A jelen pillanatban a demokráciára legfontosabb a munkásosztály egysége. Ez az egység az alapvető erő az imperialista békebontók elleni harcban. Ezt az egységet jelenti a Szakszervezeti Világszövetség. A dolgozó tömegek követelése a munkásosztály tökéletes politikai egységének megteremtése. Mennyiben követik a szociáldemokrata vezetők a tömegek kívánságát, az attól függ, hogy *eladták-e* magukat az imperialista politikának vagy sem, hogy *hisznek-e* a munkásosztály, a dolgozó nép *erejében* vagy sem. A fejlődés azt mutatja, hogyha a vezetők nem hajtják végre ezt a korparancsot, a tömegek politikai érettsége elég magasfokú, hogy azt nélkülük megteremtik.

Amerre nézünk a demokratikus erők támadását látjuk. Kínában, Vietnamban, Indonéziában és Görögországban a nép fegyverrel küzd szabadsága védelmében és sikereket ér el. Sikereket, amelyek érzékenyen gyengítik az imperializmust, gyarapítják az imperialista-ellenes erőket és dührohamokat váltanak ki a nemzetközi reakció táborában. Ennek kifejezése, hogy washingtoni nyomásra Brazilia és Chile kormányai kihívásokat követnek el a demokratikus államok képviselői ellen és megszakítják a viszonyt azokkal. Az imperialista országokban jelentkező ellenállásról már beszéltünk.

★

A népi demokrácia országai a Szovjet Szövetséggel élükön tervgazdálkodásuk megvalósításával szilárdítják a demokráciát, szilárdítják a világbéke frontját. Példájuk serkenti a világ többi népeit és erősíti önbizalmukat. A demokrácia egyre inkább felismeri mérhetetlen erejét, amelyet nem zúzhat szét semmiféle cselszövés, fenyegetés és atombomba. Az öntudatos vezetés és a saját erejében vetett hit, a demokratikus tevékenység gátat vet az imperialista uszításnak és hódító politikának. A demokratikus országok népei óriási lendülettel építik boldogabb jövőjüket és napról napra érezhetőbb sikereket érnek el mind gazdasági, mind politikai téren. A tőkésvilág népei sem akarnak háborút és jogaikat követelik attól a rendszertől, amely a második világháborúból *legyengülve* került ki és egy minden eddiginél súlyosabb és mélyebb *válság* felé halad.

A küzdelem folyik. Egyik oldalon a sötétség erői, a népellenes rendszerek, az elnyomók és kizsákmányolók. A másik oldalon a nép, a világ dolgozó népe tömörül a népi demokrácia országai a Szovjet Szövetség köré, a harcra az új háborús uszítók ellen. És »*a békeszerető népek reménykedve tekintenek Moszkvára, mint a békeszerető nagyhatalom fővárosára és a béke hatalmas támaszára*«. (Sztalin).

A JUGOSZLÁVIAI MAGYAR ÍRÓK ÉS MAGYAR IRODALOM HELYZETE, SZEREPE ÉS FELADATAI

Írta: Steinfeld Sándor

»Hírét, míg egy lantos el nem zengi,
Mit is végeztetek, nem tudjátok«.
(Nyegos)

Beszámolóm tárgya sokkal nagyobb méretű, semhogy azt a rendelkezésre álló rövid idő alatt minden vonatkozásban kimeríthetném. A magam elé tűzött célt úgy vélem leghelyesebben elérni, ha a legrövidebben vázolom a magyar írók multbani munkásságát és munkafeltételeit, céljait, majd áttérek a fölszabadulást követő időszakra napjainkig, végül az indítványokra, amelyeket az elnökség nevében teszek, hogy a jelen pillanatban előttünk álló általános feladatok megoldásában milyen szerep vár iróinkra, mit tehet a Szövetség a kitűzött célok elérésének megkönnyítésére és milyen segítséget vár irodalmunk minden művelőjétől. A vázolt kereten belül elemezni kívánom a hibákat, fogyatékosságokat és sikereket, hogy így alapot adjak a kialakuló vitának.

Üdvözölnünk kell, hogy a Kultúrszövetség elnöksége három évvel a felszabadulás után, tervgazdálkodásunk első évének utolsó negyedében, a béke és háború frontjának egyre élesebbé váló küzdelme idején összehívta ezt az értekezletet — megvalósítva így megalakulásakor leszögezett szándékát és eleget téve egyes néptársaink örvendetes és serkentő ösztönzésének. Az elnökség előtt az a cél lebegett, hogy az eddigi tapasztalatok leszűrésével és irodalmunk művelőinek tevékeny segítségével szervezett alapot teremtsen az előttünk álló sokrétű, nagy és felelősségteljes munkához.

A kialakuló vita fontosságát szükségtelen kiemelnem. Ma itt nem ellentétes értelmű és szándékú nyilatkozatokat készülünk adni és hallani; nem stilusvitát folytatni jöttünk össze; és nem barátságos, vagy ünnepélyes terefere a célunk, mint az már történt a régmultban néhányszor, — hanem egyszándékú, egyakaratú emberek beszélik meg a legjobb és leghelyesebb módot, szervezkedési formát nyujtanak egymásnak és Szövetségünknek hatásos segítséget közös célunk megvalósításában.

És ez ennek az összejövetelnek legfontosabb, alapvető jellegzetessége. Azt szinte felesleges megemlítenem, hogy jelen megbeszélésünk ténye mennyire a testvériség-egység élő szellemét fejezi ki és eleven bizonyítéka alkotmányunk szavai megvalósulásának.

ÍRÓK ÉS IRODALOM A MULTBAN

Volt-e, van-e sajátos, vagy különálló jugoszláviai-vajdasági magyar irodalom?

Ez a kérdés sok tintát fogyasztott a multban anélkül, hogy a hivatottak egységes álláspontra jutottak volna. A »local cuoleur« erőszakolását, sajátos — csak Jugoszláviában, különösképp Vajdaságban föllelhető alakok tudatos bevitelét az irodalomba és ennek alapján az úgynevezett vajdasági irodalom kialakítását — mint célkitűzést — mindig elleneztük. Elleneztük, mert ez ellentmondott az életnek, mert a magyar irodalom egységes és nem provinciális. Elleneztük, mert az írók hivatásának nem az irodalom kialakítását tekintettük. Az irodalom nem lehet öncél, hanem az emberalakítás művészi eszköze és az írók hivatását a multban is, ma is harcos hivatásnak tekintettük: éberen őrködni létünk főkérdéseinek megvalósítása felett, sajátos eszközökkel nevelni az embert és előmozdítani az emberi haladást. Az irodalmi alkotás értékét nem a helyi

színezet szabja meg, hanem annak általános jelentősége az emberi haladásra, a cél, amelynek — tudatosan vagy sem — a szolgálatában áll. »Az írók az emberi lélek mérnökei«, mondotta Sztalin. Az irodalom és az írók szerepének és feladatainak ilyen értelmezését védtük és valljuk ma is. Magyar irodalom csak egy van és Illés Béla, Zalka Máté, Gábor Andor, Gergely Sándor, Moszkvában írva és jelentetve meg műveiket, a magyar irodalmat gyarapították, aminthogy a szlovákiai vagy erdélyi írók és műveik is a magyar irodalom szerves részei.

Egy másik kérdés: voltak-e magyar írók Vajdaságban a háború előtt? Igenis voltak. Ez azt bizonyítja, hogy az élet anyagi körülményei és adottságai megteremtették az ehhez szükséges feltételeket.

Volt-e bizonyos egység munkásságukban? Semmiképpen. Nem az említett helyi színezet védőire és ellenzőire gondolok, amikor ezt mondom. Sokkal inkább arra a célzatra, amely végső fokon minden írást jellemzett.

A háború előtti Jugoszlávia egy része volt a tőkés világnak, annak minden általános jellegzetességével. Az ellentétes érdekű társadalmi osztályok harca minden életmegnyilvánulásra rányomta bélyegét. Minden tett — az irodalmi is — valamelyik osztály céljainak tárgyilagos kifejezése volt, annak érdekeit szolgálta.

A nép harcolt az elnyomatást jelentő rendszer ellen, harcolt ellene irodalmi téren és irodalmi eszközökkel is. Íróink választását, hogy munkásságukkal melyik tábort segítsék, hova álljanak, társadalmi létük határozta meg, odakötöttségük a reakcióhoz, az uralkodó érdekcsoporthoz vagy a haladáshoz, a dolgozó néphez.

A küzdelem nálunk a nép győzelmével végződött.

Akik egy letűnő társadalmi csoportot szolgáltak ki írásaikkal, — itt nem a témaválasztásról van szó — azok letűntek és csak a könyvtárak mélyén találhatjuk meg elfeledett nevüket és írásaikat. A dolgozó néptől távol álltak és a dolgozó nép is távol állt tőlük. Maradandót csak az nyújtott, aki a nép oldalán szolgálta a harcot — itt nemcsak a tudatosságra gondolok, mert a jószándék nem mindig párosult megfelelő mesterségbeli szakképzettséggel és tehetséggel. Az adott körülményekre jellemző volt, hogy csak a jugoszláviai magyar olvasóközönség nem tarthatta el művészeit, kivitelre pedig igen kis mértékben került sor. Az irodalom munkásai így más úton biztosították megélhetésüket. A politikai körülmények is gátolták a haladó magyar írás terjedését, és az anyagi feltételekkel együtt akadályai voltak a nagyobb irodalmi alkotások keletkezésének.

Az írói munkásság nagy mértékben érezte a bírálat hiányát. A bírálat az irodalmi élet irányítója, lelkiismerete és enélkül nem fejlődhet ki értékes munka. A helyes bírálat előfeltétele a bíráló szilárd elvi alapja. A multban ez hiányzott. Akik rendelkeztek megfelelő elvi felkészültséggel, mással foglalkoztak; akik bíráltak, nem volt megfelelő tudásuk, ezenkívül keztyűs kézzel tevékenykedtek »nem szabad sérteni« alapon — íróink pedig túl érzékenyek voltak és féltékenyek babéraikra.

Végső fokon az írott művek többsége egy szűk kör belső ügyévé vált, néhány mecenásé. Tehát azok színét és izlését tükrözte vissza. A dolgozó népet, a haladást szolgáló írások terjedését és terebélyedését akadályozta a cenzura és a tömegek elesettsége, az írástudatlan magyarok vészes szaporodása. Az irodalmi élet így nem fejlődhetett a szükséges módon és mértékben. Ezért volt a mult — egészében véve — satnya pincevirág.

A MEGSZÁLLÁS ALATT

A megszállás alatti irodalomról nem szólok bővebben. Az amilyen volt, egyenes folytatását jelentette a múlt író-lakájai népellenes tevékenységének. Aki kiállhatott volna az igazság nevében, elnémult, mert akasztófák és börtönök elnémították, vagy megfélemlítve visszahúzódott, várva a virradást. Aki nyilvánosan dolgozott — bármily szándék is vezérelte — az akasztófák, razziák »fölszabadulását« szolgálta, annak népbutítását. Az eladott lelkiismeretűek nem érdemlik meg, hogy velük foglalkozzunk. Hogy akadtak eltévelyedettek is annak oka, hogy ezeknek társadalmi eredetük, a rendszer, amely nevelte és formálta őket a maga képére, nem adott helyes politikai tudást és meglátást.

Behódoltak egy ál, egy hazug világnézetnek és nem hozván magukkal egyenes gerincet a multból, az okvetlenül beállt kiábrándulás és feleszmélés után sem volt polgári bátorságuk ennek kifejezést adni hasonlóan ahhoz a társadalmi réteghez, amelynek részei voltak.

A FELSZABADULÁS UTÁN

A felszabadulás után érdekes jelenségeket tapasztalunk. Egyrészt az eddig elnémított, életbenmaradt irodalmi harcosai a demokráciának nemcsak szóhoz jutnak, de annyi feladat hárul rájuk, hogy azoknak alig tudnak eleget tenni és ez mindenképpen írói munkásságuk rovására megy, akár annak mennyiségi, akár minőségi oldalát szemléljük. Másrészt az a néhány, akik dolgoztak a megszállás alatt és itt maradtak, többé-kevésbbé úgy érzi, hogy kicsúszott lába alól a talaj. Többségük visszavonult, vagy amennyiben működik, munkássága nem irodalmi természetű. Azelőtt nem a népet szolgálták és most szembetalálván magukat vele, hatványozottan érzik az ibseni mondást: »Költeni annyi, mint itélőszéket tartani önmagunk felett«. Kevesen vannak, akik irodalmi munkásságukkal a népuralom mellé álltak, elismerve multbani hibájukat és a haladás régi és új harcosaival egy frontban dolgozva, alkotva építik az új Jugoszláviát — erősítik a békeszerető népek bástyáját.

Az irodalmi munkásság szervei lapjaink és folyóiratunk a HID, a harcos mozgalom magasabb színvonalú letéteményese, képviselője és hagyományaink folytatója az új körülmények között. Ezen a téren legtöbbet a folyóirat tehet és rá vár a legnagyobb szerep.

Megfelelt-e lapjaink és a HID munkássága azoknak a feladatoknak, amelyeket — irodalmi téren — elébe állítottunk:

A HÍD PROGRAMJA

»Meg kell ismernünk magunkat és környezetünket. Ismernünk kell a velünk együtt élő népeket. A velük való évszázados együttélésünk törvényeit, idejutásunk és letelepedésünk történetét, egymásrautaltságunknak közös meghatározóit kell felkutatni. Minden lehető módon közelebb kell hoznunk egymáshoz a különböző nevű, egy földből fakadó kultúrkifejezéseket. Fordításokkal, ismertetésekkel legyünk szószólói sokszínű kultúránk összetételének.

Meg kell ismernünk Vajdaság sajátos hagyományait. Tanyáinak, falvainak és városainak életét. Számon kell tartanunk minden hasonló törekvést.

Ezenkívül arra törekszünk, hogy olvasóink számát növelve őket magukat is megszólaltassuk. Hogy az olvasót íróvá neveljük. Mert hisszük, hogy nálunk is vannak Veres Péterek, Mitár Poparák és Pável Miskirák.

itt élnek, talán közvetlen közelünkben, csak elfedik őket előlünk az önbizalom, vagy a megfelelő útmutatás hiánya. És tudjuk, hogy céljainkat teljesen csak akkor érhetjük el, ha ezek az igazán népi írások napvilágot látnak és közönséget nyernek.

Egy nagyon komoly szempontot kell szemelőtt tartanunk: a dolgozók írásainak, művészetének, a polgári írások és művészet színvonalát szépségben, művészi erőben, egyszóval tökéletességben nemcsak utol kell érnie, de túl is kell szárnyalnia. A nép művészetének különbnek kell lennie a letűnt uralkodó osztály művészeténél, mert erre meg van minden eszköze és csakis így tud hatni. Csiszoltabb, kiforrottabb, kevesebb jelszóval és több mélységgel megalkotott írásokat kell nyilvánosságra hoznunk és kérnünk munkatársainktól.

Világos, érthető, időszerű és érdekes nevelő írásokra van szükség. Olvasóink háromnegyed része nem végzett középiskolát és ismereteik jórészét keserves tapasztalatok drágán fizetett megismerések és főképp nehéz megpróbáltatások útján szerezték. Nekik a betű nemcsak szórakozás, hanem okulás, vezetés, életismereteik bővítése és kikristályosítása. Az emberrel született bíráló szellemet kell olvasóinkban minél magasabb fokra fejleszteni, hogy megkülönböztessék a szellemi konkolyt a tiszta buzától, a mát-felejtető mákonyt a valóságra eszméltető és kutatásra biztató üde italtól. Olvasóink a maguk égető kérdéseire várnak tőlünk választ. Ezt keresik a versekben, elbeszélésekben ugyanúgy, mint a gazdasági, politikai cikkekben.«

Ennek a megvalósítását tűztük ki feladatul.

Két év után elmondhatjuk, hogy csak igen kis részben tettünk ennek eleget. A szerkesztőségek nem tartottak fenn kellő kapcsolatot íróinkkal.

A bírálatot nem fejlesztettük ki megfelelő módon és íróinknak nem adtunk ezen a téren kellő támogatást.

A jugoszláviai irodalommal való kapcsolataink esetlegesek és személyi természetűek. Itt még nagyon sok a tennivaló.

Nem építettük ki kapcsolatainkat Magyarország és Románia felé sem.

Ami íróink munkásságának pénzügyi részét illeti, itt is gyengén állunk. A HÍD nagy deficittel dolgozik és a Kultúrszövetség anyagi eszközei elégtelenek ahhoz, hogy az írásokat érdemlegesen díjazzuk. Ez az oka annak is, hogy csak most került sor eredeti írói művek kiadására. Reményünk van arra, hogy a jövőben megszünik a jelenlegi visszás helyzet ebben a tekintetben, hogy közönséges fordításért többet fizetnek, mint minőségi irodalmi munkáért.

A KÁDERKÉRDÉS

Az irodalom fejlődésének kérdése elválaszthatatlan a meglévő káderek továbbképzésétől és az új káderek fejlesztésétől.

Íróink továbbképzésében eddig vajmi keveset tettünk. Mondhatni a fejlődés mellettünk folyt le és mi magunk — egy két esetet kivéve — sem tanáccsal sem útbaigazítással nem segítettük őket. A Szerbiai Írók Egyesületének Vajdasági Csoportja lenne a leghivatottabb ebben a kérdésben, de az sem mutatott kezdeményezést.

Hogy serkentsük íróinkat, egyuttal fölébresszük közönségünk érdeklődését is és továbbképző feladatot is teljesítsünk, a Szövetség elhatározta, hogy kiad egy antológiát, kiadja Laták István verseskötetét, Sinkó Ervin írását az Ifjúsági Vasútvonalról, Majtényi Mihály novellakötetét és Markovics János elbeszélő költeményét. Hisszük, hogy ezen írások megjelenése űrt tölt be és előbbrelendíti munkánkat.

Ami az új káderek emelését illeti, ezen a téren az eddigi két pályázat jelenti a legfőbb eredményt és sikert azon írások mellett, amelyek a HID-ban jelentek meg vagy napi és hetilapunkban. A pályaművek között olyanok vannak, amelyek új emberek, új tehetségek felbukkanását jelentik. A választott témák arra mutatnak, hogy íróik helyesen fogták fel feladatukat és a mindennapi életből merítve mondanivalóikat, jó irányban indultak el. Legtöbbjük munkás és paraszt, hijjával a kellő kultúrális és művészeti ismereteknek. Ennek javítása a mi feladatunk. Sajnos, hogy az első pályázat írói közül — ami az új embereket illeti — kevesen folytatták munkájukat. Le kell szögeznünk azonban, hogy mi sem fejtettünk ki nagyobb igyekezetet velük fönntartani a kapcsolatot, nevelni és további munkára ösztökélni őket.

A KÖZVETLEN TENNIVALÓK

Ezek után áttérhetünk a jelen helyzetből és távlatainkból adódó közvetlen feladatokra és a feladatok megoldásának módozataira.

Hazánkban minden új nap új eseményeket hoz, új kérdések és megoldások elé állít minket. »A munka az élet minden terén olyan szédületes iramú — mondja Pijade Mosa — mintha rövid évek alatt akarnánk behozni évszázados elmaradottságunkat. És valóban így van.« Az írónak, az irodalomnak lobogóként élen kell járnia, rávilágítva a kérdésekre és megoldásokra.

Megállapíthatjuk, hogy vannak íróink, vannak tehetségeink, de hozzá kell tennünk, hogy legnagyobb részüket egyéb elfoglaltság gátolja irodalmi munkásságuk kellő kifejtésében. Ennek oka részben az általános káderhiány, részben anyagi természetű akadályok is. Másrészt sokuknál érezhető az általános alapvető műveltség és szaktudás hiánya.

Azonban nem várhatunk amig ez minden téren »önmagától« megoldódik. A megoldásnak a munka folyamatában kell megszületnie és ezen belül fejlődnek tovább a régi és épülnek az új káderek.

Tevékeny munkával és csüggedés nélkül kell harcolnunk a megfelelőbb munkafeltételekért és lehetőségekért. Szemelőtt kell tartanunk, hogy Jugoszlávia — és nemcsak Jugoszlávia — magyarsága, sokat vár tőlünk és íróinktól és nagy a feladat, amit irodalmunknak meg kell oldania, ha be akarja tölteni a reá váró szerepet.

Irodalmunk feladatát három pontban látom:

1. Megszervezni Jugoszláviában a haladószellemű magyar írói munkát.

2. Megismertetni Jugoszlávia népeinek haladó íróit és irodalmát, elsősorban a mi olvasóközönségünkkel, másodsorban a határainkon túl élő magyarsággal.

3. Eleven kapcsolatot teremteni a jugoszláviai írókkal, a magyarországi irodalmi élettel és a romániai magyar irodalommal.

A három pont sokrétűsége mutatja, hogy az irodalom mennyire összefügg az általános politikai helyzettel és attól elválaszthatatlan.

A munkának mindig két irányban kell haladnia: egyrészt az írók, másrészt az olvasók nevelése, amikor is az első eszköz, a második cél.

Tekintet nélkül a helyzetre, hogy íróinkat írói munkásságuk jelenleg még nem tarthatja el, szilárdan hisszük, hogy egyrészt a Szövetség megfelelő támogatásával, másrészt a közönség nevelésével és kiszélesítésével ezt az alapot megteremtjük. Ezért haladéktalanul hozzá kell fogni a körvonalazott célok megvalósításához.

1. A MAGYAR IRODALOM

a) szépirodalom

Napjaink új élményekkel telítettek. Mért nem nyúlunk hozzá nemcsak agitatív-plakát eszközökkel. Valamikor csodáltuk a Szovjet Szövetségben zajló munkát és irigyeltük íróikat. Ma itt szemünk előtt történnek csodák. Csodák, amelyek írókat keresnek, azonban vigyáznunk kell, hogy határt vonjunk a szépirodalom és ujságírás között. A pillanatnyi élmények leírásának művészi átértékelésűnek, átélésűnek és feldolgozásúnak kell lennie. Ezt még nem értük el. Ez több, mint riport, mert eszközei emelik a Tisza-virág életű írások fölé.

Egy pillanatig sem gondolok arra, hogy határt szabjunk a témaválasztásnak, de egyes fontos és elhanyagolt kérdésekre rámutatni kötelességünk. Témaválasztásunk megakadt a földosztásnál. Itt vannak munkásosztályunk hősei, a rohammunkások. Irodalmilag szűz talaj. Az írástudási harc, az új asszony stb. stb. mind-mind írókra vár.

Tito marsal mondotta íróinknak, hogy: »az új Jugoszláviában rendkívül nagy az írók szerepe. Ez nemcsak azt jelenti, hogy az írók irodalmi formák közt megörökítsék a jelen történelmi korszakot, hanem azt is, hogy műveikkel elősegítsék az új emberek jellemének kiformálását.«

b) A bírálat

Irodalmi életünk helyes irányú föllendülésének kulcsa az irodalmi bírálat, amely egyrészt az új írásokra vonatkozik, másodsorban irodalmi átértékelésre.

Ezen a téren gyermekcipőben járunk és botladozunk. Bírálatunkat nem szerveztük meg. (Igaz, eddig kevés eredeti mű látott napvilágot.) Alkalmi bírálat, ez főjellemvonása eddigi munkánknak. A tavalyi novellapályázat elbírálásán kívül nem sokkal dicsekedhetünk. A kérdésekhez félve nyúlunk hozzá. Csak egy példát említek. Jóideje, hogy megjelent Lőrinc Péter tanulmánya: A kuruckor. A hirdetéseken kívül egyetlen sort sem írtunk róla. Elítélést jelent a hallgatás? Zogovics mondja az ilyenfajtájú bírálatra, hogy »a néma, elfojtott bírálat a legalávalóbb, a legrombolóbb«. Elolvastuk a könyvet? Hiszem, hogy igen. Mondott-e az mindannyiunknak újat, érdekeset, különösen, ami a kuruckor szláv kapcsolatait illeti? Igen. Mért nem közöltük hát véleményünket a közönséggel, az íróval?

A HID-ról szóló ismertetéseken érezni a »kötelességteljesítést«. Azonkívül csak ritkán olvasunk bírálatot annak szépirodalmi részéről. Ha igen, az alig lép túl az általánosságokon.

Nagy akadály a túlságos érzékenység. Se szeri se száma a hangos vagy magábafojtott sértődéseknek.

Csak egyetlen esetet említek. Egy elbeszélést adtam vissza írójának azzal, hogy javítson rajta. Megemlítettem, hogy ez lektori vélemény is. A következő elképesztő választ kaptam: »Nekem még nem adtak vissza kéziratot és a lektor a legkevésbé hivatott, hogy rólam bírálatot mondjon«. Hozzáteszem, hogy semmi magyarázat nem használt. Több mint egy félévig az illető nem adott kéziratot és csak nemrégiben ismerte el, hogy a bírálat jogos és alapos volt. Ő legalább elismerte. Sokan vannak, akik néhányunkat, kik szerkesztéssel vagy bírálattal foglalkozunk, rosszabbnak tartanak a gyilkosoknál.

Íróink túlmagasra értékelik magukat és nem birják a bírálatot. Ilyen körülmények között valóban nem irigylésre méltó a bírálók és szerkesztők helyzete.

Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy halhatatlan alkotás nálunk még nem született és íróink nem hibátlanok. A bírálóknak pedig el kell vetniök a gátlásokat és azon az alapon állva, hogy az irodalom nem egyesek, hanem az egész nép ügye és érdeke, inkább vegyék magukra egyesek haragját, mint vétkezzenek — tudatosan — a nép, az emberi haladás ellen. Sztalin tanítja, hogy ha fejlődni akarunk, ha meg akarjuk őrizni kádereinket és fejleszteni őket, nem szabad visszariadnunk a nyilt, elvi és tárgyilagos bírálattól. Bírálat nélkül rothadás, sekélyesedés veszélye fenyeget. Csakis a nyilt bírálat segít rajtunk, hogy tökéletesebbé váljunk és ösztönöz bennünket a haladásra, az akadályok leküzdésére.

Ne vegyen kezébe tollat, aki fél a bírálattól.

Mindent el kell követnünk, hogy kifejlesszük és magas fokra emeljük irodalmi bírálatunkat. Őriznünk kell annak elvi tisztaságát és tárgyilagosságát.

2. A JUGOSZLÁV IRODALOM

Második nagy feladatunk a jugoszláv irodalom legjelentősebb alkotásainak magyar nyelvű átültetése. Ezen a téren eddig nem sok történt és az is inkább egyéni kezdeményezésből. A Kultúrszövetség elhatározta, hogy megjelenteti a jugoszláv költészet antológiáját és ebben az irányban már lépéseket is tettünk. Reméljük, hogy a közeljövőben megkapjuk a már összeállított antológiát és azt kioszthatjuk műfordítóink között. Ezenkívül tervbe kell vennünk egy novellisztikus gyűjteményt is. Későbbi feladataink a nagyobb irodalmi alkotások átültetése. Itt mindenekelőtt Dedijer »Napló«-jára gondolunk.

Külön cél fölkutatni a jugoszláv írók magyar vonatkozású műveit és azokat a magyar olvasóközönség elé vinni. Ehhez a munkakörhöz tartozik a vajdasági szerb, horvát, szlovák, ruszin és román írók írásainak átültetése és ismertetése.

A fordítási munka mellett rendszeresen kell ismertetnünk a jugoszláv könyveket.

3. BEL- ÉS KÜLFÖLDI KAPCSOLATAINK

A feladatok harmadik pontja az eleven kapcsolatok megteremtése a jugoszláv írókkal, a magyarországi és a romániai magyar irodalommal. Itt mindenekelőtt tevékenyebb munkát várunk az Írószövetségtől, de a Magyar Kultúrszövetség is azon lesz, hogy a maga részéről kölcsönös látogatásokat szervezzen meg és anyagi eszközeihez mérten elősegítse íróink bel- és külföldi tanulmányútjait.

A kitűzött célok elérését megkönnyítené íróink találkozásának rendszeresítése. Természetesen mindig kitűzött céllal. Például segítségnyújtás céljából üdvös lenne megállapítani mit olvasnak íróink és tanácsokkal ellátni őket, mit olvassanak. Az írásművészet mesterségét bennük kifejleszteni. Ez főkép az újabb nemzedékre vonatkozik.

Ezenkívül irodalmi előadásokat szervezve meglátogatni magyarlakta helységeinket. Ki kell építenünk a közvetlen és szerves kapcsolatot az írók és az olvasók között.

Javaslom, hogy mivel ez máris megvalósítható feladat, az összejövetel válasszon egy szervező bizottságot, amely megszervezi ezeket az előadásokat és tűzze ki célul, hogy novembertől márciusig, tehát öt hónap alatt, legalább húsz előadást rendezzen.

Végrehajtjuk-e ezeket a feladatokat?

Hiszem, hogy igen, ha összefogunk és közös erővel, egyetértésben végezzük munkánkat.

★

Beszámolómban nem érintettem az elvi kérdéseket. Nem tértem ki az úgynevezett népies és városi irodalomra stb. Kerültem a különböző irányok kérdését stb. stb.

Ezt azért tettem, mert nálunk ezek egyelőre nincsenek napirenden és tudom, hogy nem is nyernek táptalajt. A fejlődés iránya a dolgozók egységes társadalma — a szocializmus, nem ad talajt a különböző izmusoknak. A fejlődés a város és falu ellentétének megszüntetése irányában folyik az egységes népi társadalom kialakulása felé. A nép egységes és ez az egység már eddig is diadalmaskodott irodalmi megnyilatkozásainkban. A további fejlődés csak megszilárdíthatja ezt.

Nem beszéltem arról sem, hogy kialakulhat-e nálunk és fejlődhet-e irodalmi életünk. A tények beszélnek erről. Kiindulási pontom volt, hogy vannak íróink, hogy egységesen tekintünk a világra, hogy vannak írások. A távlatok a legszebbek, amelyek valaha magyar író előtt állottak a történelemben. A feladatok a legmagasztosabbak. Tito Jugoszláviája az itt élő magyarságot demokratikus fejlődésben az egyetemes magyarság élére állította. Ez kötelességet ró mindenkire, aki nálunk tollat vesz kezébe.

Váljanak íróink munkálkodásukkal élő lelkiismeretévé, harcosaivá országépítő népuralmunknak, neveltjeivé és nevelőivé annak a népnek, amely Jugoszlávia többi népeivel vállvetve harcol, hogy a Fölszabadító Harc gyümölcsként elnyert politikai szabadsága alapjául kiépítse az ország szilárd és hatalmas népgazdaságát, hogy így még erősebb harcosává lehessen a demokratikus békének és megteremtőjévé a maga boldogságának.

»Ez a mi munkánk és nem is kevés«!

Thurzó Lajos:

TÜRELMETLENEK

Szívünk nagy méregtől sokszor kicsordul,
A fejünkön koppan kétfelől csapás,
Falat a szánkból is gyakran kifordul
És kétkedünk sandán: tán életünk csalás...?

Már csillaggal állunk mészárszék elé,
Ki sámlit hoz ülni, ki rozzant széket,
És lesünk a csüngő hústömeg felé,
Egymásra köpünk és szidjuk a péket...

Piacon sápítunk; gyümölcs hogy nincs
Ásít a kofa az üres kosárra.
A hagyma most alma, a burgonya kincs:
»Ha van, hát mint higany szökken az ára...!«

Állunk ajtók előtt, papír kezünkben,
Félkiló csontért is kitartunk hiven.
Dühünk mint zászló lobog szemünkben
És kétségek marnak bennünket szíven...

Forrunk, komorlunk, ha sorba kell állnunk.
Azt hisszük, ránk szakad az ég is a nappal.
Orrunk nagy, ha kellünk, még nagyobb ha hátunk
S jelent dobálunk üres szavakkal...

De lesz holnap minden, hús is meg alma,
Krumpli is gurul — ám ki kell azt várni!
Legyőzi nincs-et a munkás hatalma
S nem kell a bolt előtt többé már ádni...

Építünk mégis, bár türelem nélkül,
Szívünk is lassan szép jövőnket zárja.
A gyárunk is épül, mezőnk is szépül:
Eltűnt holnapunk bőségnek árja...

Laták István:

SZÉP A REND A FÖLDEKEN

Az eső lába hétmérföldes,
Bejárta a mezőket messze.
A muhar most lányosan zöldes,
Szőke árpán, aranyló búzán
Vízcseppek csillognak reszketve.

Haragos zöld a kukorica,
Naptól, víztől vidoran zöldül,
Szive nyári viharoknak nyitva,
Csomós gyökerét mélyre vájja,
Hetyke s majd kiugrik a földből.

Tapsifüles, nagy leveleit
Széttárja szárós napraforgó,
Napot keres. A repce szelíd
Sorokban ring a krumpli mellett,
A pipacs virága most bordó.

Vadvirágok szerelme szórja
Harmatos, kábító illatát,
Lágy kelyhek bibéje, porzója
Hajlik össze csapongó szellőn,
Tavasz és nyár egymásra talált.

Szorgos méhecske nektárt keres,
Virágok szivét csiklandozza.
A levegő olyan jó fűszeres,
Megrészegül a kis méhecske,
Alig repül behimporozva.

Nehéz felhőkből kibújt a nap,
A tisztesfű kelyhe felragyog.
Méz gyűlik, zizeg a kenyérmag,
A tájon vidámság árad szét:
Szép a rend, mit az ember adott.

NOVELLAPÁLYÁZATUNK EREDMÉNYE

Novellapályázatunk lezárása és az eredmény meghirdetése ezévi pályázatunknak csupán első szakaszát jelenti. A HID ebben az esztendőben már négy műfajra írt ki pályázatot s ezzel újabb lépést tett a demokratikus népi irodalmunk fejlődése útján. A pályázat nem csupán toborzó és új munkatársak, alkotók gyűjtése: jóval több annál; indítás az irodalmi élet mind erőteljesebb kibontására, hogy fölfogja korunk valóban nagy eseményeit és megörökítse a társadalmi előrehaladás minden mozzanatát. Pályázati fölhívásunk hangsulyozta:.... »az elmult egyesztendő alatt nem csupán olvasórétegünk szélesedett, de a tollforgatók köre is kibővült, új erők új hangval léptek az előliárók soraiba, bátran szembeszálltak a kezdés [illegible] nehézségeivel és merész vállalkozásuk valóban gazdagít[illegible] [illegible]kat. Távol vagyunk még attól az irodalmi színvonaltól, amely felé a HID irányítja munkatársait, de elindultak azon az úton s akik jönnek, könnyebben teszik meg utuk első szakaszát«.

Második pályázatunk visszhangja éppen ennek a fejlődésnek a bizonysága. A toll művesei, akik még ma is a kezdet nehézségeivel küzdenek, e pályázatot újabb erőpróbának tekintették és az elbeszélő műfajban valóban értékes és figyelemre méltó munkákkal találkoztunk. A beérkezett harminchat pályamű mennyiségileg fölülmulta a tavalyi pályázat eredményeit; két tollforgatóval több jelentkezett és a régiek megszólalása mellett új erőket is munkára, próbatételre késztetett. Ez a mindenképpen komoly szám a terebélyesedő irodalmi élet bizonysága még akkor is, ha minőségileg nem jelentett ugyanilyen gyarapodást.

Novellapályázatunk harminchat munkája a minőségi értékelésben mindenek előtt arról ad számot, hogy kezdő iróink túlhaladtak a kifejezés első kátyuin: az idén kevesebb fércmunkával és jóval kevesebb iskolai dolgozattal találkoztunk és jónéhány írásmű tanuskodik a már elfogadhatóbb elbeszélő stilusról, a jó iráskészségről és a szavak kifejező erejének helylyel-közzel megfelelő használatáról. Ugyancsak fejlődésnek tudható be a témakörök kiszélesedése. Iróink közelebb léptek a mához, a való életben és a társadalom fejlődésében érő eseményekhez: egyre több az élmény és kevesebb az erőltetett időszerűség, a divatos szólam és a mitingszerű hang. Bár a művészi eszközök még nem szorították ki a hétköznapi propaganda-hangot az irodalmunkból — amennyiben ezt a próbatételt valóban irodalmi megnyilatkozásnak minősítjük,— de éppen ez a pályázat adott jó példákat arra, hogy a nagy napok eseményei miként válhatnak élményszerűvé és mint élmények a megfelelő művészi formában miként telítődnek meg valószerű tartalommal és meggyőző erővel.

A pályázat bíráló bizottsága — Gál László, Kek Zsigmond, Lőrinc Péter, Majtényi Mihály és dr. Steinfeld Sándor, az anyag értékelésénél a legszigorúbb mértékkel mértek, mert hiszen az igazi fejlődést csak a legszigorúbb bírálat hozhatja meg s ez őrizheti meg irodalmi életünk színvonalát. A pályamunkák művészi értékét az egyetemes magyar irodalom vonalához méri, innen kap távlatot s így jelöli meg az alkotói munkának a legmagasabb fokát. Az első pályadíjat az idén sem adták

ki: a pályázók sem a tartalmi, sem a formai követelményekben nem nyujtottak annyit, hogy az első minősítését kiérdemelték volna. A bizottság az értékelés után egy második és két harmadik díjat itélt meg a pályázóknak.

A második, 2000 dináros pályadíjat

Kolozsy Tibor »Mérgezett eperpálinka« című pályaműve nyerte. A nagylélegzetű elbeszélés egy épülő telepes faluról ad hírt az építkezés minden-napjaiból. Élő élet van ezekben a sorokban a dolgos hétköznapok mása: ez a tiszta tükröződés emeli ki a munkát a többi kéziratok közül. Helyenként kissé terjengős az író s mulasztása, formai fogyatékossága abban van, hogy a drámai tömörítés helyett az apró részletezések megoldási módját választotta.

A harmadik — kétszer 1500 dináros pályadíjat — a bizottság két pályamunka írójának adta:

Dudás Kálmán »Ősztől—tavaszig« című pályaműve a földosztás nagy élményét foglalja novellába. Az írás szakavatott tollforgató munkájára vall, helyenként szinte mesteri eszközökkel fogalmazza meg a nagy várakozást, az új élet indulását. E nagy fordulópont valóban nagy próbatétel: az írónak nem mindenütt sikerült meggyőző erővel föloldani a novellába ágyazott oktatószándékát. Bármennyire is vigyáz, kibuggyan belőle az agitációs hang. Zavarólag hat a tárgyi ismeretek hiánya.

Az »Induló élet« című pályamű szinte jelentéktelennek látszó témából s annak igénytelen cselekményéből indul ki s valóban sikerül széles távlatokat megmutatnia. Igazi elbeszélő ereje ebben rejlik. A mese egységét mindvégig meg tudja őrizni, de eredeti hangját sokhelyütt közhelyszerű botladozások zavarják meg.

A pályadíjat nyert novellákat a HID decemberi száma, a 7 NAP és a MAGYAR SZÓ irodalmi melléklete teszi közzé.

Az elbeszélő műfaj pályázatának végső eredménye ez; a HID ezuttal csak a bejelentésre szoritkozott. A teljes anyag értékelésre az egész pályázat lezárulása után kerül sor.

Markovics János:

CIGÁNY DOLGOZÓK ÉNEKE

Tegnap még
zokogtunk messzi gép zaján,
s kóbor éhségünktől üvöltött a sátrunk...
Munka-könyörgésben görbült a hátunk, —
s ránk csak megvetéssel röhögött a gyár...!

Ma már
kezünk alatt dübörög a gép,
s kerül asztalunkra: tej, piroscipó...
Nem pusztít bennünket: bot, börtön, bitó, —
lelöttünk útjelző csillag-táklya ég!

Tegnap még
nem ismert kaszát a kezünk,
s számunkra idegen volt a kapanyél...
Verejtékünk nyomán nem termett kenyér, —
s dögvész-temette csont jutott csak nekünk...

Ma már
ekeszarvat szorít a markunk,
s tarló, kukoricás énekel velünk...
Sarlókés félholdján tüzet a szemünk, —
s új barázdák dalát zúgja az ajkunk!

Tegnap még
nem tudtuk, hogy vannak betűk,
eltva volt nekünk: könyv, iskola, tudás...
Üzött minket: gyermek, szolga, úr, csuhás, —
s vérünket részegen itták a tetűk...!

Ma már
van előttünk: tinta, toll, papír,
s üzen értünk: ujság, könyvtár, tanterem...
Új mese száll felénk hajnal-hangszeren; —
kisgyermekünk szabad dolgozatot ír!

Tegnap még
sebzetten húztuk a jármot,
s rozsdával szeplőzték béklyónk az évek...
Nem ért hozzánk gyultó virradat-ének, —
raboltak tőlünk: fényt, hitet, álmot...!

Ma már
dolgozók közt ujjong a léptünk,
s gyárkémény koromja hull ránk boldogan...
Barna búzamezőn zeng rólunk a dal, —
igátlan örömmel épít a népünk!

PARLAGON

Irta: Kranyec Misko

A faluban megrendelték a traktort. Természetesen a falu aktivistái mondván: »Megmutatjuk a vlahonciaknak, hogy megy ez. Megkötjük a nyelvüket. Jövőre már mind traktorral fognak szántani«. De a vlahonciak csak hajtották a magukét, amikor megtudták, mit határoztak az aktivisták: Ők majd el fognak tünni a bolondok! Azt hiszik Vlahoncnak minden jó, amit kigondolnak a kerületben. Mert Vlahoncon némelyek meg voltak győződve arról, hogy a kerületben csupán azért gondolják ki a dolgokat, hogy vagy rájuk erőszakolják akaratukat, vagy rászedjék őket, hogy feldulják régi életformájukat.

Azért állandóan a plébánoshoz szaladgáltak, hol nemcsak sok megértésre találtak, hanem egyenesen biztatásra, miután a plébános bölcsen jegyezte meg: »Most előbb azt akarják, hogy mindegyik a traktorral szántson földjén. De a traktor nagy dolog, ahhoz nagy földek kellenek, ami Vlahoncon nincsen. Azért egy szép napon azt fogják mondani: Szűk a hely, nem lehet szántani, félre a mesgyékkel. »Bolsevizmus, hiszen tudjuk, sóhajtotta a plébános úr, mintha akarná mondani: a ti dolgotok, ahogyan nektek tetszik.... aztán hozzá tette: »És azt mondják, nem veszik el a paraszttól a földet. Hogyne vennék, ha nem lesz mesgye? Hát, hogy tudja a gazda melyik az övé? Ezt a következtetést a keményfejű, régimódi vlahonciak olyan jól értették, ahogy azt a plébános akarta és felelték: »A földet nem adjuk.« Traktort nem engedünk a sajátunkra, hanem kikergetjük őket traktorral együtt Vlahoncról«.

Az öreg Benkics is hasonlóan vélekedett, még a télen egy gyűlésen, melyre kijöttek a kerületről is. »A vlahonciak szánthatnak, ahogy nekik tetszik, de az én földemen míg én élek, traktor nem fog szántani«. Benkics burkoltan mondta »a vlahonciak szánthatnak«. Hisz tudta jól, hogy a vlahonciak hozzá húznak mint mindig, amikor valaminek ellenállott. Benkics különben nem járt a plébánoshoz, de kemény paraszt volt s beszédére a háború kitöréséig sokat adtak: amit ő mondott meghallgatásra talált, utána igazodtak a gazdagok a vele egyenlők, utána igazodtak a szegények, akik nem mertek maguk szerint gondolkozni. Ám a felszabadulás és a néphatóságok eljövetele új szellemet hozott Vlahoncra. És Benkics tekintélye alább szállt. Még tapsoltak néki a gazdák, amikor a gyűléseken ellenkezett, de nemcsak hogy az aktivisták felelgettek jól meg neki, hanem a nép is, különösen a szegényebbek, néha megmondták: »Benkics gondolhatja magáét, mi meg a magunkét gondoljuk«.

Mégis csak ami a földet illeti, a vlahonciak egy gondolaton voltak. És a földről Vlahoncon már régóta sokat beszéltek, különösen a felszabadulás után. A vlahonciak egy gyűlésen sem feledték el kérdezni a vezetőket, vagy magát a képviselőt, amikor eljöttek közéjük, hogy lesz a földdel? Hogy náluk azt beszélik, hogy a földet elveszik, közösen dolgozzák meg és hasonlókat. Hogy nem szántanak többé a maguk kancáikkal és teheneikkel, hanem traktorokat hozatnak. Emezek magyarázgatták a vlahonciaknak, békítették őket, azonban az öreg Benkics mindannyiszor határozottan szólt: «Az én földemen traktor nem fog szántani«. Amit a vlahonciak megerősítettek.

Ez még a télen volt és öreg Benkics könnyen állhatott ilyen határozottan az élre, mert volt egy fia a katonaságnál, akit minden pillanatban hazavárt és akiben olyan segítségre számított, hogy könnyen ellenállhat a világ összes aktivistáinak. Éppen mert megvolt győződve, hogy fiának

sem jut eszébe valamilyen bolondság hanem az ő méltó utódja lesz és mint gazdag ember az ő útján halad. Különben a fiú itt-ott különös elrugaszkodásokat mutatott, melyek apját nyugtalanították, — így a felszabadulás után, ahogy az oroszok elmentek és jöttek a partizánok, önként jelentkezett soraikba. Lehet, hogy előbb is volt velük összeköttetése és voltak még más gyanús dolgok, de az apa ezekre nem sokat adott. »Az én fiam« szokta volt mondani a fiáról, majd csak úgy gondolkodik, ahogy paraszthoz illik. Mert hát öreg Benkics meg volt győződve arról, hogy a parasztságnak illik úgy gondolkozni, ahogy ő gondolkozik.

Az öreg Benkics nagy szorultságban volna, ha fia most nem térne haza dolgozni, mivel maga megbetegedett és bárhogy erőltetné, ez a tavasz bizony kínos volna, lehet hogy az utolsó... Nem volt még olyan öreg, de már évek óta betegeskedett és napról-napra gyöngébb lett. Volt kórházban, gyógyította magát otthon és az orvosoknál, de mindez nem sokat segített.

Amikor fia önként jelentkezett az apja egészen megvadult. Később szakadatlanul küldözte a kérvényeket a katonai hatóságokhoz, eresszék a fiát haza, mert ő beteg és a fia nélkülözhetetlen otthon és hogy a föld több mintha a katonaságot szolgálja, ezt elvégezhetik azok, akiknek nincsen annyi földjük és ilyen éppen elég van. Mikor meg kijött a törvény, hogy mindenki köteles katonaságot szolgálni, hogy nincs többé kivétel, az öreg Benkics egész elégedett lett: »Jobb, — mondta, — ha most leszolgálja, míg én valahogy birom a munkát, mintha később menne«. És így az öreg Benkics ezen a télen elfeledett mindent, örült annak, hogy fia megjön és elkezd helyette dolgozni.

»Megházasítom«, mondta Benkics a feleségének, »aztán mi ketten kicsit kifogunk. Nekünk elég volt, hadd folytassák most mások«.

A fiú megjött meg is nősült és valóban átvett minden gondot, minden munkát a gazdaságban. »No«, szólt öreg Benkics a feleségének »most nekünk még sem kell halálig ölni magunkat«. És kis idő mulva hozzá tette: »Gondolom, jó gazda lesz belőle«.

Ha öreg Benkics a munkát értette, akkor nem tévedett: fia gondja mindenre kiterjedt, égett a munka a keze alatt, bárki nehezen követhette volna. Azonban voltak más dolgok, melyek az apában aggodalmat keltettek: fia valahogy különösen gondolkozott és ép ily furcsán beszélt. Mikor apja valamit mondott, ő meghallgatta, utána nyugodtan megjegyezte: »Ez nem így van.« Az öreg Benkics megszeppent. És még jobban elcsodálkozott, amikor zúgolódva beszélt a politikáról, a falu vezetőiről és általában a hatóságokról — fia rászólt:

»Hagyja a politikát, ha egyszer nem ért hozzá. Az emberek valamikor gondolkoztak így, ma már másképpen gondolkoznak.«

»Valamikor? — mondta az öreg — mért, ma már nem gondolkoznak így? Menj végig Vlahoncon és meg fogod látni, hogy gondolkoznak.«

»A vlahonciak haszontalanok« válaszolta a fiú, »még most sem látják, hogy a világban minden megvátlozott«. Az apa egy ideig csodálkozva nézte fiát, aztán elfordult és szó nélkül elment. »Szép dolog«, ismételte, »a vlahonciak haszontalanok«. És miért? Mert az ő véleménye szerint mindig olyan okosan nézték a világot és ellenálltak minden újításnak? Mi? Csak nem akarta fia ezzel azt mondani, hogy ő is haszontalan? Így van hát? És ő meg volt győződve arról, hogy fia az ő útján halad, akit háború előtt a vlahonciak háromszor egymás után választották bírónak. Háború alatt nem akart a dologba keveredni, azonban most háború után remélte egy ideig, hogy a vlahonciak újból meghívják a község élére.

Amde mind ez a politika az ő véleménye szerint olyan különös úta-

kon halad és az ördög tudja hogy történt, a vlahonciak megválasztották szomszédját Szoklicsot, aki inkább volt szegény, mint gazdag paraszt. Aztán már öreg Benkicset semmi sem hajtotta, hogy kapaszkodjon az elnöki tisztségre, ahogy most szólítják azt, aki helyettesíti a régi községi bírót, most már csak azt remélte, hogy a vlahonciak észretérnek és fiát állítják a falu élére azzal, »Hogyha apja jó volt, fia éppen olyan jól fog vezetni bennünket«.

Hanem fiát sehogy sem lehetett olyan módon a falu élére állítani, ahogy apja elgondolta azt, amikor fia hazatért egyszer valamit megbeszélt a járási székhelyen az ottani emberekkel. Különös ereje volt Vlahoncon. Szoklics most minden nap eljárt hozzá, vagy fia ment Szoklicshoz, vagy az irodába ment és ott értekezett a bizottsággal. A vlahonciak csodálkozva nézték nem kevésbbé csodálkozva nézte öreg Benkics.

»Mi van veled«? kérdezte apja, kinek mindez gyanús volt. Fia egy ideig nézte, mintha nem értené, aztán elmosolyodott. »Semmi rossz nincs velem« válaszolt a fiú. Az igazi rosszat apja még csak a következő tömeggyűlésen látta. Amikor a vlahonciak az ő régi szokásuk szerint kezdték az ellenkezést és még csak az hiányzott, hogy öreg Benkics is kimondja az ő szavát, e helyett felállt a fia és elkezdett szép nyugodtan — hogy a vlahonciak már megvoltak győződve, hogy fia az apjánál is jobban megmondogat mindent, annak ellenére, hogy olyan különösen viselkedett, mióta haza került. Ám amit a fia mondott, a vlahonciakat hovatovább mindjobban meglepte, már-már kezdték elveszíteni régi virtusukat, annál inkább, mert lényegében mégiscsak okosnak tünt fel, amit mondott, olyannyira, hogy nem tudtak rá mit felelni. Legjobban meg volt lepve az öreg Benkics és ezért legokosabbnak tünt, ha a falu előtt ezen a gyűlésen nem pörlekedik saját fiával. Azt már nem tudta megállni, hogy otthon rögtön meg ne kérdezze:

»Milyen politika, amit te folytatsz?«

»Nem tudja«, csodálkozott el az, »ez a mi népi politikánk«. Az öreg tovább tünődött fia felett, míg kimondta: »Nem tudom milyen népit gondolsz, de a miénk nem, tudd meg«. »Milyen hát a miénk?« — kérdezte most a fiú elcsodálkozva, — »szeretném tudni«. Az öreg Benkics, már ki akarta bökni, de még jókor meggondolta. Azután mélyen elgondolkozott. Először elgondolkozott mindazok felett, amit eddig szentnek tartott, amit mindenütt állított és védelmezett, amelyben őt sokan támogatták.

»A plébános úr is máskép gondolkozik és beszél — szólalt meg újból az öreg — a lelkész az csak nem állít olyant, ami valótlan, mi?«

»A lelkész — mondta a fiú — azt állítja és véli, ami neki legjobb, hisz tudjuk.«

Az apát ez is megszeppentette, amíg nem kérdezte:

»Talán nem a legjobb a népnek is, amit ő állít és védelmez?«

»Nem« felelte határozottan a fiú. »Az csak az ő részére jó, a népre meg ártalmas«.

»Tévedésben vagy«, mondá az kis vártatva »és meg fogod bánni e tévedést, amikor észre térsz«.

A fiú csak elmosólyodott és elment.

Akkor a plébános egyik nap magához hivatta az öreg Benkicset, de úgy, hogy arról senki sem tudott: otthon sem tudtak az apa látogatásáról a plébánián. A plébános és Benkics eddig csak véletlenül találkoztak. Most meg a plébános érezte, hogy Benkicséknél új szelek fújnak és ha az öreg Benkics behódol, kezd széjjelverődni az egész falu, mert Vlahoncon az ő szavának van a legnagyobb súlya.

A beszélgetés hosszan tartott, mert a plébános kitárt Benkics előtt

mindent, amit szükségesnek tartott, hogy őt meggyőzze, sőt nem csak azt, hanem még a fia ellen is uszította. »Azoktól az aktivistáktól, mondotta utolján a plébános, nem félünk. De a maga fia nekünk sokat árthat. Egészen elrontották. Mind azt fogják mondani: jó gazda, ha ő mehet, mi is mehetünk.«

Épp azon az estén volt valami összejövetel. Az öreg Benkics elment, hogy vigyázzon a fiára. Beszéltek a traktorról, amit Vlahoncra kell rendelni. És az öreg Benkics annyira meglepődött, alig tudott szóhoz jutni, amikor látta, hogy a legnagyobb szava az ő fiának van. Nem csak, hogy szava van, de ő bizonyítja a gazdáknak a traktorral való szántás előnyeit és szükségességét és sokkal elfogultabb, mint a többi falubeli vezető, vagy legalább beszédben ügyesebb.

Ezen-közben az öreg Benkics fölállott, legyőzte magában felháborodását és nyugodtan válaszolt: »Ha a síkságiak olyan esztelenek, hogy neked szót fogadnak, legyen, de apád földjén nem fog traktor szántani«. Aztán eltávozott anélkül, hogy fiához vagy máshoz szólt volna.

»Ugy van« fogta el valaki az ellenzék közül az öreg Benkics szavát. »Az öreg Benkicsnek igaza van. A mi mezőnkön nem fog senki traktorral szántani. Te pedig sajátodon szánthatsz, ha ugyan van olyan«. Aztán valaki hozzá tette: »El kell kergetni traktorral együtt«.

»Éppen te nem kergethetsz el engem« nevetett a fiatal Benkics. »Magyar szolga voltál, most meg engem hajtasz innen? Mi? emberek — fordult a többiekhez — szomorú, hogy azokat hallgatjátok meg, akik háború alatt a németekkel és a magyarokkal tartottak és akik most is mindenkihez húznak, csak hazájukhoz nem«.

»Aztán a te apád is a németekkel és a magyarokkal tartott?« »Nem, velük nem« — válaszolt fiatal Benkics, — »de mindig a régi időket sírja vissza, nem tud mást, mint azt, hogy volt valamikor.... és most is más érdekekért van. Ha saját vagy a maga érdekéért volna, hallgatna annál is inkább, mert ő maga már nem bír dolgozni. De ez mindegy. Mondom maguknak, a mi földjeinken is fogunk szántani traktorral, az enyémen is. És ha csupán csak az enyémen, akkor is írok a traktorért«.

»Majd meglátjuk, terem-e ott kenyér«? — vetették oda a vlahonciak.

Csak egy nappal később nyugodott meg az öreg Benkics, annyira, hogy megkérdezte fiát:

»Aztán melyik földet akarod traktorral szántani?«

»Talán csak a mienket« — szólt a fia.

Az apa mozgatta ajkait, mintha enne, aztán kinyögte:

»A tiedet igen, de az enyémet nem fogod!«

»Ha így van, akkor jobb ha elmegyünk feleségemmel a háztól, inkább ma, mint holnap. Maga pedig dolgozzon, ahogy tud«.

Ezzel elfordult és elment. Apja meghökkenve nézett utána. És ez a pillanat különös érzéssel töltötte el.

Az ő fia volt, körülötte nőtt fel, esztendőkön keresztül ő maga szoktatta a munkához, ő szerettette meg vele a földet és az otthont. És fia szerette is a földet s szerette otthonát. Sohasem kellett utasítani, még kevésbbé parancsolni neki s valamikor öreg Benkics boldogan és büszkén gondolt arra, hogy lesz jó fia, vele egyértékű utódja. És mi történt most? Mi ütött ebbe a gyerekbe? Nem, nem! Akárhogy is lesz, traktort nem enged az ő földjére. A földet szeretni kell, a földdel kell élni, a földet saját kezeiddel kell megművelni és csak ezek a kezek dolgozzák meg szeretettel. A gép nem tud szeretni. És a gépen idegen ember ül. Ugy dolgozik, mintha rönköt fűrészelne. Igaz, hogy jól elvégzi, ámde szeretetet nem tud beleadni munkájába.

Nem, hisz öreg Benkics nem egészen úgy gondolta, mint a plébános, hogy elveszik a földet. Annyit tudott, hogy azok, akik városon élnek, nem jönnek ki az ő földjét művelni. A paraszt lesz az, aki ezen a földön dolgozik. Benkics valami mástól félt: amíg ő maga dolgozott a földön, maga szántott, maga nézett a barázda után és kellemes érzés fogta el mindannyiszor, amikor tavasszal megállt földje közepén, forgatta és nézte a zsíros rögöt, amelybe lerakja a magot, hogy százszorosan fizessen. A gép pedig megölné mind e sajátos szépséget és Benkics csak úgy járna saját földjére mint valami idegen. Ez az. Mondták: a mesgyét kiszántják, hogy nem fogod tudni, hol a tiéd. Nem az. Itt a gép egyedül jelentős: ahogy a gép beleszánt földedbe, elveszted a földet, nem fog kötni többé semmi ehhez a földhöz, mint akkor, amikor te szántottad. És ha ez nem lesz, akkor mindegy vannak-e még mesgyék, vagy nincsenek.

»Én úgy gondoltam — mondta vacsoránál fiának, mintha kiegyezést keresne vele, — hogy szereted a földet, hogy neked a föld annyi, mint nekem volt és mint az én apámnak volt és mint minden parasztnak.... és te — gépet! A gép nem szeretheti a földet«.

»Az eke se szereti«, vetette oda fia, »és a kancák sem szeretik, amelyek az ekét húzzák. Különben...« mondta szaggatottan a fiú, »szeretni kell a munkát. A traktor csak azért van, hogy az ember könnyebben és jobban elvégezze munkáját«. Azután felkelt, mintha nem akarna erről többet beszélni. De mielőtt kilépett a szobából, félig megfordult és mondta: »Hogy tudja meg. Barátkozzon meg ezzel« — aztán elment.

Apja elnémult és nyitott szájjal tágra nyílt szemekkel nézett fia után.

»Makacs« szólt csendben az anya menyéhez, aki lehajtotta fejét. És csak kis idő mulva felelt erre az apa, mintha a hang csak most ért volna el hozzá: »Nem, nem: Ez nem makacsság.... ez valami más«. Hangja halk volt, de ebből a hangból félelem érződött s egyben lemondás.

Valami más volt. És az öreg Benkicsnek gond volt, annál is inkább, mert itt volt a tavasz, mert kezdődött a munka teljes lendülettel. A nap sütött már jó két hete és mindennap melegebben a mezőkre. A vizek a rétekről elfolytak, az utak felszáradtak és már porosak is voltak. Fiatal Benkics feleségével kihúzta mindkét szekeret a színből, megkente a kerekeket, aztán a trágyadombhoz húzták s elkezdték a trágyát rakni. Amikor az első szekér megtelt, kivezette a kancákat az istállóból és befogta őket. Kieresztette a csikókat is, hogy kicsit kijárják magukat.

Az öreg némán nézte ezt a munkát. Mióta fia megjött, felmentette őt a munkától és csak hallgatta, mit mond fia most erről, most arról a munkáról, amelyeknél nem lehetett ellenvetése, mert fia jól ismerte a munkát és éppen olyan jól tudta, mikor kell ezt tenni, mikor azt. »A mezőn — mondta egyszer apjának — majd én mindent elvégzek. Maga gyenge. Ha bír majd itthon valamit tesz-vesz«. Ezt olyan egyszerűen mondta, hogy apja cseppet sem nyugtalankodott, nem érezte azt, hogy tőle ezzel valaki elvesz valamit, és szívből örülhetett volna fia kedvének és öntudatának, ha az egész fölött nem függ valami nehéz, fenyegető.

A trágyagödör három nap alatt majd teljesen kiürült: szekér szekér után vándorolt a földekre. A fiatal Benkics felesége mezitláb állt a trágyán és rakta, míg ura lovakkal elvitte az első szekeret, ingüljét feltürve cigarettával szájában: mikor megfordult maga rakodott le olyan gyorsan és fáradhatatlanul, hogy apja megcsodálta.

»Dolgozik — mondta az öreg Benkics — rettentően dolgozik. Igy csak igazi paraszt tud dolgozni. És hogy gondolhat emellett arra, hogy traktor szántson a földjén. Nem, nem, gépet nem engedek a földre. És ha ő maga nem akar szántani befogok és megyek magam. A kezemből

nem veszi ki. És ha kiveszi.... mindegy, amíg én élek, gépet nem engedek a földemre.

Amikor a trágya mind kint volt a mezőn, a fiú más dolog után nézett. Apja két nap mulva kérdezte:

»A trágyát már elteregetted?«

Fia megnézte apját és úgy tünt, mintha valamit gyanítana. Mégis csak mondta: »Nem, még nem. Nagyon kiszáradna. Még nem jelentették, mikor kapunk traktort«. Az öreg Benkicsnek lecsuklott a pillája. Nem, fia nem tréfált, ez világos. Megremegett és éppen, hogy el nem fogta a gyengeség megkérni fiát ezt ne tegye.... legalább, amíg ő él. Aztán.... tehet azt, és úgy, ahogy akar.... Az öreg Benkics ma már jól sejti, hogy a világ valahova messze előre halad az ő gondolkodásától és akarásától.

Akkor az apa titokban fogta a vasvillát és ép oly titokban kiment a földekre. »Elterítem a trágyát«, mormogta, »aztán szántok. A földemről nem húz el, ha már dolgozok, magam szántom míg birom«.

Két nap vesződött az öreg a mezőn, míg a trágyát széjjelszórta.

A télen erőben érezte magát, most meg már tudta, hogy csak az erős akarat hajtja a munkánál, az erős akarat tartja, hogy össze ne essen. Most muszáj legalább egy nap pihenni, ha szántani akar, mert gondolni sem lehet arra, hogy fiát ráerőltesse, hogy az szántson.

A fiú nem szólt semmit, úgy tünt mintha észre sem vette volna, hol volt apja és mit csinált. Csak mikor apja egész nap gyüjtötte erejét a szántáshoz, este szólalt meg fia nyugodtan:

»Elhintette mind a trágyát?«

»Nem — felelt késlekedve, mintha kényszerítették volna válaszolni, — az erdő mögött még maradt.... Azt holnapután.... a héten egyszer.«

»Azt már mink az asszonnyal elvégeztük« válaszolt a fiú. »Holnap fogunk tudniillik szántani. Jön a traktor, amint jelentették. Itt a levél«. És a fiú meglobálta apja előtt a levelet.

Apja csak rátekintett a levélre, de a kezét nem nyujtotta ki érte. Egész testében reszketett. Csak bizonyos idő mulva kérdezte, remegő visszafojtott hangon: »Tehát valóban szándékozol traktorral szántani?«

»Egyszer meg kell kezdeni — felelte a fiú — minél előbb, annál jobb«. Hangjából béke áradt, egyben hajthatatlanság. Ekkor apja fölkelt és elment szobájába. Anyja és felesége elhalványodtak, aztán a fiatal asszony apja után szaladt, anyjuk pedig így szólt fiához:

»Mért vagy olyan makacs. Miért nem akarsz engedni? nem látod, hogy nem viszi soká, ha így megy tovább.... Aztán te majd szánthatsz, ahogy neked tetszik. Gondolod, a munka amit eddig végeztünk, már nem jó! Eddig a világ ilyen munka után élt, gondolod, hogy most hirtelen nem megy tovább? Engedj neki, legyen meg a kedve: Ha ő nem bír, legalább te«....

»Nem engedhetek« felelte kis vártatva. Anyja csodálkozóan nézett rá.

»Miért nem engedhetsz? Nem értelek. Eddig sohasem voltál ilyen makacs.«

»Nem vagyok makacs — mondotta a fiú. — Nem engedhetek. Apám és a plébános és még más ilyenek megcsinálták traktorpolitikájukat és most csak azon vannak, hogy legyőzzenek bennünket. És mindenekelőtt engem. Nem engedhetek. Naponta megbeszéléseket folytatnak, hogy birnának velünk.«

Most az anya egy pillanatra elhallgatott, aztán csöndesen szólt: »Nem értek annyira a politikához, és nem tudom mi minden volt összejöveteleiteken... Mondod, hogy ők traktor-politikát csináltak.... mit

csináltatok ti? Mégis csak ti kezdtétek ezekkel a szerencsétlen traktorokkal, amelyek most annyira felizgatják a vlahonciakat.«

»Igen — bólintott a fiú, — mi kezdtük el és most nem fogunk engedni a plébános s még nhány haszontalan kedvéért. De még az apám kedvéért sem.«

Következő reggel az öreg Benkics korán befogta a kancákat, a szekérre emelte az ekét és a taligát... és anélkül, hogy valakivel beszélt volna, elhajtott szántani. Nagyon izgatott volt és valami csodálatos megelégedettség hatotta át. Mintha győzött volna, úgy tünt fel neki: borzasztó veszedelmet üzött el, amely elnyeléssel fenyegette földjét. Szántani fog újból saját kezeivel, azt a földet, amelyet annyira szeret és amely minden büszkesége volt. Igen, ezzel a földdel állt majd fél évszázada mindenhatóan mint egy király és mind tiszteltek, mind becsülték, mind meghallgatták az ő szavát. És most jött valamilyen néphatóság; jöttek más emberek s nemcsak, hogy őt félretolták, hanem a földjéhez is hozzányúltak.

Igaza van a plébánosnak: először szépszerével akarják a földeket, aztán meg azt fogják mondani, ki kell a mesgyéket szántani, mert csak útban vannak. És mindezeknél legszomorúbb az, hogy a fia a dologba keveredett. Nemcsak, hogy belekeveredett, hanem neki van döntő szava a faluban: az ő fia volt az, aki mindenáron traktort kért a falunak és hogy másoknak jó példát mutasson, az övékét, a Benkics-földet akarta elsőnek traktorral szántani. Egyet Benkics nem fog soha megérteni: hol és hogyan tudott az ő fia így megkeveredni: Úgyszólván lemond saját földjéről, ahelyett, hogy védené, hogy föllázadna érte. Nem ő, a plébánosnak kell védeni! A plébános védi a vlahonciak és általában a nép földjét az elveszéstől, az ő fiaik meg erről a földről lemondanak, ezt a földet elárulják!

Ez a pillanat gondolatai szenvedélyessége ellenére is valami különös érzést fakasztott benne: bárhogy volt a fiával, egyet mégsem tudott apja ráolvasni; azt, hogy a földet nem szeretné, hogy nem dolgozná nagy szeretettel és gonddal. És hogy tudott ennyire megtévedni? Nem, ez a makacsság még sem apja ellen van. Száz és ezer dologban sohsem ellenkezett apjával. Soha szóváltásuk nem volt, egyik sem tett sokat saját feje szerint. És ebben a dologban fia mégis hajthatatlan maradt. Hanem ő, öreg Benkics sem fogja megadni magát!

»Amíg én élek«. Igen, amíg él, amíg csak egy ujjával is tud mozogni, nem fogja engedni, hogy földjén géppel szántsanak. Aztán... azután dolgozhatnak, ahogy akarnak.

És fognak dolgozni, ez a pillanat öreg Benkicsnek keserű megismerést hozott. Két év alatt eleget látta, hogy változnak meg a világban a dolgok. Történt valami ezen a világon és most a dolgok más úton haladnak. Mennek bárhogy is ellenkeznek némely emberek, akik közé ő is tartozik. Mindig meg volt győződve, hogy a vlahonciak majdnem mind mellette vannak. Hét aktivistájuk volt, ahogy beszélték és most kapták a nyolcadikat Benkics fiában. Dehát ez volt az egész? Amikor jött akármilyen dolog, a vlahonciak otthagyták Benkicset, otthagyták a plébánost. És hát nem fogják éppen úgy a földdel is otthagyni? Hamár az ő fia meg van ezzel mérgezve, akkor nincs messze az idő, amikor mind meg lesznek... A plébános mondta, hogy csak olyanok, akik szeretnének a gazdagok számlájára jól élni. Kinek a számlájára próbál élni az ő fia?

Megállott a dülőn, leszállott a szekérről, lehúzta az ekét, taligát, ami mind nehezére esett, végtére mégis mindent a földre helyezett,

előkészített. Kifogta a kancákat a szekérből és az eke elé fogta. A csikók szaladgáltak a dülőúton és a földeken, amig oda nem nyújtották nyakukat anyjuk hasa alá, a csecs után. Az öreg Benkics még egy pillantásra megállott, hogy megtömje pipáját, széjjeltekintett a földjein, amelyek hosszan szélesen terültek el előtte, rajta szétszórva a trágya és a trágyává nem érett szalmacsomók. A hólé átjárta volt a barázdákat és most, hogy a nap rájuk sütött, szárazan porrá omlottak...

Valamikor régen apja kihozta szekéren, letette épp itt a parlagon. »Itt ülj — mondotta neki — amikor nagy leszel szántani fogsz, dolgozni fogsz. Most még itt a helyed a parlagon.« Felnőtt és maga lépett a földre. Legelőször apja az ostort adta a kezébe, vezette a kancákat, aztán egy tavaszon az ekéhez állította, kezét kezére tette az eke szarván és szántani kezdett. Ötven éve szánt e földeken. Ötven évet ért meg e barázdákon munka közt ötven nyárat, ötven őszt, mikor gazdag termést takarított be. És ötven éve élt szeretete a föld iránt. Most tehetetlenné vált. Nem annyira az öregség miatt, — hatvanöt éves — inkább a betegség miatt. Eljött az idő, amikor megint visszahúzódott a parlagra és nézte a fia és emberei munkáját. Vissza akart vonulni, várta a fiát. És most úgy jött, hogy nem magától megy vissza a parlagra, hanem erőltetik, a gép akarja a parlagra szorítani. Nemcsak őt, minden parasztot, minden embert. Nem értik meg, hogy a föld szeretetet is igényel, nemcsak megszántod, megtrágyázod és bele dobod a magot! Csak szeretetet kell a földbe elvetni és megterem a kenyér. És ha szeretetet akarsz vetni a rögök közé, a föld közepébe kell állnod, a barázdák közé, a parlagról nem szórhatod oda. A gép, amely ott szántana nem tudna vetni szeretetet. Öreg Benkics megfogta az eke szarvát, beigazította az ekét, elindította a lovakat és szántani kezdett. Friss tavaszi reggel volt, gyengén beködösült a látóhatárral, de az égbolt tiszta volt, a nap már embermagasságra emelkedett az égen. A földek még néptelenek voltak a korai szántókon kívül. A vetések már kellemesen zöldültek. Kizöldültek a mesgyék is a földek között, de az erdők körüskörül még csupaszok voltak. Csak a füzek nyújtogatták már sárgászöld leveleiket. Varjak röpködtek a mező felett és ültek a szántók után a barázdákon. Olyan kellemes volt és az öreg Benkicsnek olyan jól esett.

Csak gyenge volt. Még soha nem érzett magában oly gyengeséget, mint most. Mikor reggel elhajtott hazulról, erősnek érezte magát, olyan acélosnak érezte magát, hogy felszántaná mind e mezőket, nemcsak sajátját. És most, hogy itt lépkedett az eke után, forgatva a parlagon az ekét s érezte, hogy alig vonszolja lábait maga után. És mielőtt megforgatta a föld egyötödét, le kellett ülnie a parlagon. »Csak megtömöm a pipámat« — mondta s érezte, hogy a pipa csak kibeszélés a fáradság palástolására. És miközben a csikók az eke köröl kivirláncolták magukat, kinyújtották nyakukat anyjuk alá a csecsért, leült ő is az ekére.

Akkor hallotta meg a falu felől a berregést, mintha nehéz automobil közeledne. Hallgatózott és ebben a pillanatban, mintha valami gyengeség fogná el: Jön a gép!

Jött a gép. Annak a zúgása hallatszott ki a faluból a mezőre, arra a mezőre, amelyet a vlahonciak védeni akartak tőle, amelyre a plébános mondta, hogy nem fog isten áldása szállni rája, mert a mesgyék eltűnnek és azok a földek mik aztán lesznek — mint az öreg Benkics mondotta — szeretet nélkül lesznek megművelve.

Benkicset végtére valami hajtotta és ismét szántani kezdett, mint-

ha túl akarná hajtani a traktort, amely olyan vésztjóslóan közeledett Vlahoncra.

Ám a fiatal Benkics, aki alig várta a traktort, a falu túlsó oldaláról járatta földjükre, mintha apját akarná kikerülni. A nép Vlahoncról kiváncsian ment a gép után. Végeredményben bárhogy ellenkeztek is az összejöveteleken, amikor a gép itt volt, akarták látni a munkát, mintha meg akarnának győződni: mind igaz-e, amit mondtak róla, ami miatt ellenkeztek. Álltak az úton és onnan nézték, hogy a fiatal traktorvezető, ki jókedvűen nevetgélt és beszélgetett az emberekkel, ráhajt a földre, minden késés nélkül hozzákészül és a nehéz traktor hogy jár rá nagy nehéz kerekeivel a földre, az ekék belevágnak a talajba, azt megforgatják. A vlahonciaknak úgy tetszett: mintha nem is a barázdák fordultak volna, hanem a gépből magából folyna a zsíros rögök sötétbarna folyója. Ez már nem volt csak barázda, mint amikor ők szántogatták teheneikkel és lovaikkal, ez széles folyó volt, amely különös hirtelenséggel nőtt, mert a traktorvezető ügyesen, hirtelen fordult a végeken és már megint haladt a másik irányba. A vlahonciak nézték, vállvonogatva becsülgették, hümmögtek, amig valaki közülük kényszeredett hangon meg nem szólalt:

»Az bizonyos, a mi »Bimbóink« nem tesznek túl rajta«. Még a legnyakasabbak is, akik azért jöttek, mert azt várták, hogy az egész nem fog sikerülni, most hallgattak. Sem a szántáshoz sem máshoz nem volt megjegyezni valójuk, mindössze elmenőben mondták bölcsen az ő szokásuk szerint: »Ja, mégis csak gép, mit akarunk«. Azonban úgy tünt nekik, hogy valami más is van benne. Érezték, hogy ennek az átkozott traktornak a munkájához már ezután nem igen lesz megjegyezni valójuk, minden ami maradt számukra az, amit valaki az úton bölcsen mondott: »A saját földemre mindezek ellenére sem engedem. Inkább csak magam szántok. Ha eddig jó volt, ezentúl is jó lesz.«

Otthon aztán több alkalmuk volt elbeszélgetni ezekről a dolgokról. Úgy tetszett, mintha valami vonuló sötét felhő mordult volna el földjeik felett. Eddig a traktor csak beszéd tárgya volt, a gyűléseken ahol a vlahonciak könnyen ellenkeztek a vlahonci aktivistákkal. Még mulathatták is rajt, felhozták, hogy a traktor most ott... most amott... aztán megint máshol, ami mind azt jelentette, hogy nincs rendben. Most meg itt volt az ő földjeiken, megnézték a munkáját, s ez olyan volt, hogy semmi kifogásuk nem lehetett. Már csak azt mondhatták: »Nem akarjuk«. És ez a »nem akarjuk« is erősen kezdett lazulni, mert még a délelőtt folyamán három gazda szólt Szoklicsnak és a fiatal Benkicsenek, hogy ők is szánttatnának.

Közben Benkics földjét felszántották, kivéve a dülőútmenti parcellákat. Amikor már mindenütt készen voltak a fiatal Benkics áthajttatott ide is.

Az öreget a parlagon találta. Ült az ekén. Előtte feküdt a negyedrészben felszántott földdarab. Fia már messziről látta, hogy apja bizonyára többet pihent itt a parlagon, mint szántott, mert ezidő alatt fel kellett volna legalább felét szántani.

A kancák nyugtalanul horkantak, amikor a traktor rájárt a parlagra, majdnem melléjük, de öreg Benkics tartotta a kantárszárat és nyugtatta őket. Felkelt, de mivel néhány gazda, kik arra mentek, kiváncsian megálltak, egy szót sem szólt fiához. Úgy, mintha nem törődne az egésszel, mintha a földek, amelyeken a traktorvezető elkezd szántani nem is volnának övéi, hanem idegené, talán éppen ezé a traktorvezetőé.

A traktorvezető leállította a motort, leugrott a traktorról, odalépett az öreg Benkicshez, aki már újra az ekén ült, megbökte sapkája szélét és köszöntötte: »Adjon isten Benkics bátyám«. Aztán anélkül, hogy várta volna, hogy a nyugtalan és csalódott öreg Benkics visszaköszön, már ő is ott ült az ekén, cigarettát húzott elő a zsebéből, ki vett egyet és előbb az öreg Benkicset kínálta meg. Az sűrű vastag szemöldöke alól felvetette tekintetét és kedvetlenül mondta: »Nem szívok cigarettát, köszönöm«.

A traktorvezető mintha észre sem vette volna az ő kedvetlenségét, vidáman mondta: »Az én apám sem szív cigarettát. Néha olyan bajban voltunk vele, amikor nem volt pipadohánya. Szivart vittem haza helyette. Szép földjük van itten — fűzte hozzá, ahogy megtekintette a mezőt. — Az embert különös öröm fogja el, ahogy szántja«. Elhallgatott, mert cigarettája kialudt, újból meggyújtotta. Akkor az öreg megszólalt valami határtalan ellenállás hangján:

»Milyen öröme legyen a parasztnak a földben, ha mások szántják, ha elveszik tőle«. És erre valami ellenséges fintorral elmosolyodott. A traktorvezető csodálkozva nézett rá és épp oly csodálkozva kérdezte:

»Hogy magától elveszik a földet? Ki veszi el?«

»Te, ti, mind. Jöttök, beszéltek: könnyebben, gyorsabban megmunkáljátok. Aztán meg majd ezt mondjátok: a mesgyék csak útban vannak. És a végén meg így szóltok: paraszt, te fölösleges vagy ezen a földön. Menj ahová akarsz! Már tudom«.

A traktorvezető némi keserűséggel, de melegen felnevetett és csak kis idő mulva, mintha mélyen meggondolná, mondta: »Benkics bátyám, magát feluszították a traktor ellen. Én már hallottam máshol is ilyen dolgokat. Senki sem veszi el a maga földjét, sem én, sem a traktor. De hogyan is vegyem el? Mit kezdek vele? Ma itt szántok, holnap ott és mindenütt egyforma örömmel dolgozom. Sokszor úgy tűnik, mintha mindaz a föld az enyém volna, vagy legalább az enyém is, vagy hogy is mondjam, hogy igazán megértse. És, mégsem az enyém, én elmegyek tovább az emberek meg ittmaradnak és dolgoznak földjeiken. És megint... az enyém is e föld, mindannyiunké, e földeken kenyér terem mindannyiunknak, az egész népnek. Háború előtt, amikor még másképp volt és háború alatt is mindig kívántam a földet. Nekünk nem volt úgyszólván semmi sajátunk, csak két nadrágszíjnyi parcella és egy tehenünk. Apám és anyám egész életükön át idegen földön dolgoztak és szerettek minden földet, amelyen dolgoztak. Én is valamikor arra gondoltam: milyen szép volna, ha sok földem volna, szép teheneim, szép lovaim, milyen szép volna, ha saját földemen szántanék. Ma nem kivánok semmit... Szántok, szántok most itt, majd ott és mindenütt úgy tűnik mintha hazamennék. De én elmegyek, maguk meg tovább művelhetik ezt a földet. Vetni fognak, ültetni s nézik, hogy nől minden, aratni fognak, azután behordják a termést és egész éven örömben lesznek, ha jól termett. Ne féljenek a traktortól Benkics bátyám« — mondta erre, mintha valami eszébe jutott volna és kezét Benkics vállára tette.

»Látja, maga cséplőgéppel csépel, pedig jól tudja, hogy a nép még nemrég kézzel csépelt. Ezekután mondhatnánk: nem akarok géppel csépelni, mert nem az enyém, inkább otthon kézzel elvégzem. És mégis senki sem mondja. És ültet eke után és megkapál ekével. És amikor maga nem birja fogad idegen munkásokat, hogy elvégezzék és ez nem tűnik különösnek. Látja a traktor csak segítségére van a népnek,

épp mint a vasút, hogy ne kelljen gyalog járnunk. És senki sem mondja: megyek inkább gyalog. Látja, szövünk a gyárakban és minden más dolgot végzünk, hogy minél többet és gyorsabban termeljünk. Lám, ha már az ember nem tud maga szántani, munkást fogad, maga meg ott ül a parlagon és csak nézi és semmit se szól, mert a földet nem maga szántja. Csak azt nézné jól van-e és nem is gondolna arra, hogy nincs valami rendben. Hisz jól tudja, a munkás elmegy, maga meg ittmarad a földjén. Nézze, ilyen munkás vagyok én is. Jövök, elvégzem a munkát és elmegyek, maga pedig itt marad és dolgozik tovább... eljön majd az idő, amikor mindezeket a mezőket s földeket traktorral szántják... az emberek nem fognak többé kínlódni...«

»És a mesgyét kiszántják — szólt Benkics — és az emberek megállnak a dülőkön és kérdezik: hol van most az enyém?«

»Hol a mesgye? És hol az enyém, — vágott vissza a traktorvezető, majd újból melegen felnevetett. Aztán odahajolt Benkicshez és csendesebben mondta: — Ha az ember meghal nem fog többé kérdezősködni a mesgyék felől, amelyekre most oly nagy gondja van! És az életben is... hisz nem is kell, hogy az ember meghaljon. Azt hiszi, hogy minden embernek van mesgyéje? Milliónak és milliónak nincsen. Lehet sokkal többnek nincsen, mint amennyinek van. És azt hiszi, hogy azok boldogtalanok? Nem, amiatt mert nincs mesgyéjük nem boldogtalanok. Ha boldogtalanok, akkor más dolgok miatt azok. Nézze, nekem nincs sehol saját földem. Valamikor kívántam, hogy legyen, szükségem is volt rá, mert nagyon nehezen éltünk. Ma nem kell. Számomra a világon egyetlen mesgye sincs. Én előttem csak határtalan mezők vannak, amiket jól meg kell szántani. Maga azt gondolja, hogy az ember csak akkor gazdag és megelégedett, ha minél több mesgyéje van. Akkor szegény, akkor boldogtalan. Megy a földeken és látja: Ennek több van, szebbek a földek, jobbak, azén meg több terem. Én meg megyek a mezőkön és örülök, ha látom, hogy valahol szép a vetés, nem kérdezem kié fejlődik olyan szépen és bánt ha látom, hogy valaki gyengén, hanyagul műveli meg földjét. Maga meg örül ha másé gyengébb, mint a magáé. Talán ha éppen maga nem is, de némelyek örülnek.«

Benkics bólintott. Ahogy előbb egész fel volt zúdulva és meg sem hallgatta mit mond a másik, most minden szavát követte, ha mindjárt nevetett is az egészen. S a végén mondta: »megértettelek. Most megértettem még azt is, amiről sohasem volt szó a gyűléseken.«

Közben odalépett fiatal Benkics. »Apám ellenzi a traktort, ugye?« — kérdezte. »Tulajdonképpen nem — felelte a traktorvezető. — Úgy egyről másról elbölcselkedtünk...« Megnézte az óráját és szólt: »Ej, hogy eltereferéltem. Az idő meg szalad. Benkics bátyám, — mondta aztán — adja ide hadd fordulok egyet a kancákkal, már rég nem szántottam fogattal. Valamikor, még gyermekkoromban szolgáltam egy gazdánál, annak szép gyors kancái voltak. Hogy ment velük a szántás!«

Sajátos kedvességgel és meggyőzően beszélt úgy, hogy az öreg Benkics, akármilyen tele is volt szive még mindig ellenállással és haraggal, mindezek ellenére felállt az ekéről. A fiú eközben előre ugrott a kancákhoz, megpaskolta nyakukat, megveregette a csikókat, mindegyikhez volt egy meleg szava, aztán megmarkolta az ekét, felemelte és meghajtotta a kancákat. »Nyeeeec«. Hangja egyben parancsoló volt, a kancák nekifeszültek, a barázdákba léptek és az ekevas belevágott a földbe. A kancák, amelyek már kipihenték magukat, hirtelen és jól húztak. Időnkint lehetett a traktorvezető hangját hallani; de ez nem

volt üző hang, hanem tele boldogságérzéssel, amely kiszakad az ember melléből, mert szánt és mert tavasz van.

Az öreg Benkics csak állt a parlagon, pipált és egész idő alatt a szántót nézte, még fiához sem szólt, aki mellette állott. Aztán meg nem állhatta, hogy ne szóljon, hangjába harag vegyült:

»Te is így szánthatnál! Nézd, hogy repül a keze alatt, hogy mennek neki a kancák... Ez szereti a földet, látom...« Így és semmivel másképp gondolkodott egykor fiáról, amikor az szántott s ő meg az eke után nézett és szívét boldogság töltötte el. De most minden hitét elvesztette fiában és keserűség fogta el, hogy így csalódott benne.

A traktorvezető visszatért. »Szép« mondta elismerőleg és a kancákat a parlagra hajtotta, hogy ne legyenek útban, még megveregette nyakukat: »No most meg mi hajtjuk meg lovacskánkat« — fűzte hozzá. Már is a traktornál termett és az öreg Benkics látta, hogy keze ép úgy érintette a traktort, mint ahogy az előbb a kancák nyakát paskolta és a géphez is ép olyan meleg baráti hangon beszélt, aztán felugrott rája, elhelyezkedett az ülésen, megindította a motort, az berregni kezdett, aztán odafordult vele arra a helyre, ahol előbb a kancákkal abbahagyta. Egy pillanatra megállt s lehajolva a gépről oda kiáltott az öreg Benkicsnek: »Ha valami nem tetszene, vagy másképpen akarná, csak intsen a kezével«. Aztán újból indította és az ekék belevágtak a földbe. A traktorvezető az ekékre tekintett, aztán megint az öreg Benkicsre nézett és a traktor elmozdult a parlagról. Az öreg Benkics csak nézte. A fájdalom, amely előbb elfogta, valami meglepetéssé változott. A gép után, amely úgy látszott úszik a mezőn és a vörös-barna rögök zsíros folyója ömlött. Ha Benkics szántott a kancákkal, utána csak kis földerecske folyt, itt meg egész folyó, valóban folyt, szinte hullámzott és csak mintha messze a géptől símulna el. S még mielőtt az öreg Benkics valamit végig gondolhatott volna, a traktorvezető már vissza is érkezett. El is felejtette, amit a traktorista mondott neki, hogy intsen a kezével, ha valami nincs rendben. Nem intett és nem is volt mit mondania. Emez megfordult a géppel, aztán kezével intett az öreg Benkicsnek, hívta őt és valóban az öreg Benkics, mint valami parancsra a géphez lépett, mert azt gondolta a legény, valami fontosat akar mondani neki, de a motor berregésétől ezt nem teheti. Az üléséről Benkicshez hajolt és rászólt az öregre: »Lépjen ide föl és itt fogja meg«. Az öreg Benkics meghökkent, de ahogy a fiú megismételte ezt, az öreg nem tudott rá mit szólni, mert úgy tünt fel, mintha parancs lenne, a másik oldalon megint hívás, aztán meg valami baráti mozdulat, mintahogy meghívjuk az úton a fáradt utast, üljön fel mellénk, s velünk utazzon és hogy egyről-másról elbeszélgessünk. És bármily erős volt Benkics ellenállása, önkéntelenül is felkapaszkodott a gépre, a traktorvezető segítette neki. »Jól fogódzon meg — mondta a fiú, — kicsit kellemetlen, de majd menni fog!« Furcsa is volt Benkicsnek, de valami sajátos és új: az egészből nem sokat látott ugyan, csak azt érezte, hogy száll, legalább is az volt az érzése, hogy úszik és hogy a traktor után ömlik a föld, mint valami óriási öntődéből, amely már sehogy sem hasonlított szántáshoz, hanem mintha a föld nőne, valahonnan kiáradna. Mikor visszaértek a parlagra, Benkics leszállt a gépről s egész zavartan, valami különös érzéstől áthatva állott ott anélkül, hogy tudná mihez kezdjen. Látta, hogy a traktor megint hányja maga alól a földet, látta még azt is, hogy fia átfogja a kancákat a szekérbe, felrakta az ekét és a taligát. Aztán megint a barázdákra nézett, amelyek ottfeküdtek szorosan azokhoz támaszkodva, amelyeket ő forgatott ki. Amikor a nap rá-

sütött, az apró rögök megszáradtak, szürkévé váltak, a barázdák semmiben sem különböztek az övétől. Csak itt a parlagon hagyott a traktor nyomokat, amit a kerekek a fogaikkal téptek a kizöldült gyepen.

Ott állott a parlagon és furcsa érzés fogta el... Úgy tetszett neki, örökké itt fog állni, s itt fog maradni ezen a parlagon, hogy az életét eljátszotta, hogy már semminél a világon nem fontos és nem szükséges. Fia a szekérre dobta az ekét, mert az az eke is lejárt és elfeküdt itt a parlagon, mint valami játékszer ahhoz képest, amely ott forgolódik a földön, az ő földjein. »Ellene voltunk«, mondta és keserűen elmosolyodott... »és mégis mindnyájunkat le fog győzni, mindannyiunkat kiszorít ide a parlagra, ahonnan csak nézni fogjuk. Mikor a gyermekek, akik ma először látják ezt a gépet, felnőnek már, elfelejtik a mi öreg ekénket és azt fogják hinni, hogy csak traktorral lehet szántani. Nem lesznek szomorúak sem csalódottak, ahogy nem csalódott az én fiam és nem csalódott ez a traktorvezető. Ők már nem kerülnek a parlagra, csak mi fogunk ott zúgolódni, a mi régi bölcselkedésünkkel«. Megfordult és anélkül, hogy fiához egy szót is szólt volna a szűk, kanyargós mezei gyalogúton elindult hazafelé.

»Nem menne inkább a kancákkal«? — szólt utána a fia. Apja nemet intett, de ezt is olyan gyengén, hogy fia alig látta. Ment tovább csendben azzal a tudattal, hogy elvesztette a csatát. Rossz volt neki, nehezebb a szivének, mert látta, hogy a nap ép oly pazarul süt, mint sütött mindig, hogy a természetben minden olyan vidám, hogy valahol gyermekek kiabálnak, a madarak dalolnak és hogy az ő földjéről még mindig hallatszik a gép zúgása és bántotta ez, mert belátta, hogy a föld ezután is teremni fog, hogy nem lázad semmi ellen, amit ő megbecstelenítésnek tekintett...

Gondjai és keserű érzései közt megfeledkezett, hogy útja éppen a plébánia előtt visz el és így késő volt ahhoz, hogy kikerülje a plébánost, aki kertjében sétálgatott. És mivel a plébános véletlenül éppen akkor tekintett föl, az öreg Benkics kénytelen volt megemelni kalapját és köszönteni keresztényi köszöntéssel.

A plébános becsukta imádságos könyvét és kisvártatva megszólalt:

»Hallottam, Benkics, hogy maga traktorral szánt... Hogy tehette ezt és éppen maga, akiről meg voltam győződve, hogy nincsen semmi szüksége traktorra. A saját földjét hagyta megbecsteleníteni, tudja-e azt? Tudja-e, hogy az Isten könnyen megharagszik és nem küld áldást a maga földjére«?

Benkics lehajtotta fejét, aztán csendben válaszolt: »Nem tudom, mit fog tenni Isten. De a traktor, plébános úr, jól szánt és aki vele szánt, szeretettel dolgozik...« Megint készült, hogy elmegy, mert kínos volt beszélgetnie a plébánossal, de két lépés után megint megállt és félig a plébános felé fordulva mondta: »Néztem a munkát. Most tudom, hogy minket a traktor a parlagra szorított, engem, sok másokat és magát is velünk együtt plébános úr, akik nem tudjuk mindezt megérteni.«

Mégegyszer köszönt és elment anélkül, hogy a plébánosra tekintett volna, aki meglepetten nézett utána.

»Igen, ott a parlagon fogunk állni«, mondotta magában öreg Benkics »és bánatosan nézni.... mert nem tudtuk eléggé szeretni a földet. Azért el is fogjuk veszíteni és elveszítjük gyermekeinket is«, fejezte be, amikor a fiára gondolt. Mert ebben a pillanatban szeme előtt látta fia alakját, aki ott áll a mezőn, széttekint a fölszántott földeken és örül. Ő maga pedig megszökött onnan, mert lemondott valami nagyról, arról, ami hosszú éveken át betöltötte életét.

Fordította: Vlay Lajos

Jovánovics Jován-Zmáj:

HÁROM HAJDÚ

Dúl vak éjfél zivatara,
Riad álmán Feruz bása,
Ráng a mécses, mintha lángja
Rémet látna arca üszkén. —
Ráripakszik asszonyára:
»Tömlöc-kulcsaimat tüstént!...
Három éve rothad immár —
Átkozott egy hajdú hamva!
Csak fölkísért s fenyegetve
Éji nyugalmam zavarja!«
— »Ne menj, uram, éj idején
Ne szállj le tömlöchomályba,
Küldd le holnap porkolábod —
Csontjukat jó mélyre ássa!
— »Ha-ha-ha-ha! — fecsegsz, balga.
Élöktől se szállt inamba
A bátorság, pedig volt ok!
Nem még most, hogy döglött csontok!
Lemegyek hát, megtekintem,
Mint rothadnak ott rakásra,
Megkérdezem, mit szólítnak,
Mért kísértnek hadonázva!«
Mécsest ragad — lángja reszket,
Feruz halvány arcán röpdös, —
Rozsdás zára zörren, reccsen
S tárul im az éji tömlöc.
Leszáll bele Feruz basa.
Setét tömlöc boltozata
Borzadály, jég, s ahol bomló
Skorpiókat penész fojt s doh,
S hideg kígyók szissze rémít,
Testüket ha nyüttt kín rázza —
Ott ül három néma csontváz,
Három hajdú zord csontváza,
— Vagy valóság, vagy csak rémkép,
Mit a basa álma kerget: —
Előttük, mint asztalon, a
Mohos kövön három serleg,
Első hajdú hangja mordul:
»Itt a serleg, vérrel csordul!
Volt egy mátkám, tiszta hűség,
Hogy rámszakadt e tömlöc-éj,
Árva maradt otthon, szegény —
Dehogy árva... kardot ragad
S kiált: Hol az a lenevad?
Várad alá bosszú hozta,
Dördült vár fokán a puska,
S elterült a szegény pára —
Vére ömlött e pohárba!
Remek egy bor, csordult pohár! —
Üritsd reám, basa, igyál!«

Nyúl a basa keze érte,
Lép a lába közelébbre,
Serleg ürül, sikolt a kín,
Sikolt Feruz, s mind hahotáz
Három csontváz... »Uram bocsásd!«

Megszólal a másik hajdú:
»Amint e sír befogadott,
Édesanyám kérve kérlelt:
Kiváltaná, add ki rabod,
Három véka! — szólsz kevélyen.
Agg jóanyám, én szegényem,
Törte magát éjjel-nappal,
Küzdött étlen-szomjan, árván,
Míg a három véka arany
Összegyűlt a vére árán,
Hogy a kincset eléd rakta,
Te csak derültél kacajra:
»Ez biz, banya, csak a kosztpénz,
A te fiad hősök fattya,
Ha egykor a követ rágta,
Nyilván sok a háj ma rajta«!
»Szavad gyilkos tőr szívébe —
Ez a serleg teli borral:
Anyám véres verítéke!
Remek egy bor, csordult pohár —
Ürítsd reám, basa, igyál«!

Nyúl a basa keze érte,
Lép a lába közelébbre,
Serleg ürül, sikolt a kín,
Sikolt Feruz, s mind hahotáz
Három csontváz... »Urambocsásd!«

A harmadik hajdú szólal:
»Hogy e vak verembe estem,
Volt egy serdülő fiacskám
Odafönn a szőlőhegyben,
Fegyverért nyúlt, hogy ragadja,
Súlyos a vas — karja gyönge,
Hogy nem állhat be hajdúnak,
Mint a zápor hullt a könnye.
Mind siratta, vigasztalan,
Apját, — hogy itt penész esz meg,
Sírt s a szíve beleszakadt —
Könnyétől csurran e serleg!
Remek nedű, csordult pohár —
Ürítsd reám, basa, igyál«!

Nyúl a basa keze érte,
Lép a lába közelébbre,
Serleg ürül, sikolt a kín,
S lerogy hajdúknak árnyain
Feruz basa... s mind hahotáz
Három csontváz... »Urambocsásd!«

DUDÁS KÁLMÁN fordítása

DÁVID KULCSA

Irta: Sinkó Ervin

Karácsony előtt való napon tizenhatan voltak benn a négy ember számára készült cellában. A négy szalmazsákon három-három, másik négy ember mindig guggolva töltötte az éjszakát. Politikai foglyok, de betörők, zsebmetszők verekedő suhancok is együtt s mind elkínzottak, éhesek és a szűk helyen sok volt a cívódás. De mióta Pest környékről három nap előtt behozták a nagybajszú magyar parasztot, aki nazarénusból lett kommunista, azóta elmultak vagy legalább is megritkultak a veszekedések, mert nagyszerűen tudta mulattatni a társaságot. Menekülő forradalmárokat bújtatott, azért hozták be, már útközben jól elagyabugyálták a csendőrök. Elvtársak lettek volna ő és Borsi, a famunkás, mégis első órától kezdve majd szétépték egymást helyesebben Borsi a parasztot, akit nem lehetett kihozni a nyugalmából. Borsi, a famunkás, a diktatúra előtt kint lakott az Angyalföldön feleségével és öt gyerekével egy omladozó szobában és azt hitte, hogy ez nem is lehet másképp. De jött a diktatúra és azt mondták neki, hogy most költözzék be a plébániába, ahol két szép napos szobát utaltak ki, míg a gyerekei ott játszhatnak a plébánia kertjében. A plébánosnak maradt még három szoba és a kert is, mert Borsi lelkére kötötte a kölyköknek, hogy vigyázzanak a virágágyakra. Mondta is a plébános, hogy szerencséjének tartja, hogy ilyen rendes családot kapott. De hiába köszönt neki Borsiné Dícsértessék az Úr Jézus-sal és Borsi hiába emelte meg mindig emberséges köszönésre a kalapját, abban az órában, amint megint a gazdagoké és a tiszteké lett az ország, a plébános úr nem érte be azzal, hogy kitegye Borsiékat, hanem be is árulta Borsit, hogy vörös katona, munkástanácstag, magánlaksértő volt és hogy az asszony fosztogatta az éléstárát. A gyerekeket angyalföldi elvtársak szedték fel az utcáról. Borsi és a felesége azóta ülnek — az asszonyt úgy megverték, hogy az első héten még ülni se tudott. A paraszt, a nazarénusból lett kommunista, mindig a bibliát citálta, Borsi pedig a plébánossal példálózott. S akkor jött a parancs: holnap, karácsony estére mindenki a kápolnába, lesz karácsonyfa, aranydió, prédikáció, missziós vendégek.

— Hol akasztófát ácsolnak, hol karácsonyfát díszítenek, köpök a karácsonyfájukra — kiáltott Borsi a felügyelőnek, amiért is büntetésből hat napi sötét zárkát kapott.

Az öreg paraszt mindjárt ott a felügyelő előtt beleelegyedett a dologba a következőképen:

— Nem szólt hamisságot Borsinak a szája, mert írva vagyon: »Ezt mondja ama szent és igaz, kinél a Dávid kulcsa vagyon: tudom a te dolgaidat, imé adtam te elődbe egy megnyilt ajtót, melyet senki be nem zárhat.....«

A felügyelő csak arrébb lökte a nagybajszút s így most már csak tizenöten maradtak a cellában. Az öreg — egyébként nem is volt olyan idős ember, mégcsak nem is ősz — csendesen ült és nem magyarázott. A nagy bajusza mintha még jobban lelógna. — Csak a vason, csak a vason — hangzott a felügyelő ismert kiáltása, mikor libasorban megindultak a kápolnába s aki csak tehette, azért is, legalább egy lépést tett a vas mellé, a felsikált folyosóra. S mikor a karácsonyi ünnepség után, mely főleg azért volt érdekes, mert előre elkészített cédulákat lehetett váltani távolabbi cellák lakóival s látni lehetett az ujabban behozott foglyokat, mind visszavezették s újra rájuk zárták az ajtókat, negyedóra mulva már rájuk sötétitették a cellákat, az egyetlen hangos, visszhangot verő szó az egész nagy épületben a felvigyázó fel-felhangzó

csatakiáltása volt: Csend, csend, csend legyen, ha mondom.

Ők tizenöten is elosztották egymásközt a helyet s aztán a sötétben vártak az öreg paraszt megszokott esti beszélgetéseire. De most Borsi nem volt itt s csend volt.

— No Borsihoz is eljött a Jézuska — jegyezte meg a zizegő szalmazsákjáról egy fiatal suhanc.

— Könnyen lehet, hogy eljött — hangzott az öreg szava.

Kliman, a szerkesztő, akinek a vallatásnál összetörték a szemüvegét s vaksi szemével nappal is úgy mozgott, mintha sötétben tapogatózna, suttogva, de hevesen szólt a sarokból:

— Öreg elvtárs, értse meg: a mi Messiásunk mi magunk vagyunk, a mi Messiásunk a forradalom, a mi csillagunk a szovjet-csillag.

— Helyesen mondja — hangzott a paraszt szava — »Láttam egy oltár alatt azon lelkeket, kik megölettettek vala az Istennek beszédéért s kiáltnak vala nagy szóval: Uram, ki szent és igaz vagy, meddig nem tész ítéletet és nem állsz bosszút azokon a mi vérünkért, akik laknak a földön?«

— No maguknak nem nagyon világít egyik csillag se! — tréfálkozott ásítva egy öreg betörő — Ez is maszlag, az is maszlag! Mi itt csücsülünk a lyukban, azok meg most kint meleg szobában és jóizűn zabálnak.

A paraszt tűzbe jött.

— Krisztusnak is azt mondták: No szállj le a keresztről, ha Isten fia vagy, és mégis.....

— Maga ott volt bácsi, hogy így szórul-szóra tudja? — szólt közbe vihogva egy kamasz — Tán még azt is elhiszi, hogy marmadnap felzeppelinezett a mennybe és azóta ül az öreg Isten mellett a lájbstulon?

— Kuss, csend, kuss! — kiabált kint a felvigyázó.

— Kuss te! — felelte vissza kuncogva, suttogva az öreg s aztán a nyugodt módján folytatta — Azt nem tudom, hanem egyet tudok: még a hold is mindenestől olyan lesz, mint a vér és az ő ruhája is vérrel lesz festve és az ő szemei, mint a tűznek lángja, tűzzel-vassal igazságot fog tenni ezen a zsivány földön és ha semmi se biztos, de az biztos: vörös zászló lesz a kezében, mert erről ismerik majd meg a szegények, hogy most aztán: Vergatterung!

Mindenki nevetett. A nagybajszú, a hangjából itélve nem bántódott meg, sőt mintha még felélénkítette volna, hogy ilyen jól mulattatja Isten fiait.

— Úgy ám elvtársak — felválta, hol elvtársaknak, hol Isten fiainak szólította hallgatóságát — szeretetnek, békességnek Krisztusa a Krisztus, de ami sok az sok. S biztos, nem nézte jó szemmel, hogy mint szedték el a szegénytől a földet, a munkája minden termését, de mikor aztán őt magát is elszedték a néptől, hogy mint a Borsi elvtársat sötétzárkába, őt fényes templomokba zárják bele, vette a Dávid kulcsát és kinyitotta a szívünket az igazságnak, ez az a kizárt ajtó, melyet most már senki Isten többet be nem csuk. Öreganyám is tudta már ezt, még pedig csuda tanította meg rá, valóságos csuda, amit tulajdon két szemével látott. Ő még jobbágysorban élt, úgy ám, túl a Dunán, Somogyban. A faluja szegény jobbágyfalu volt, össze-vissza ha kétszáz házacska állt benne, de azok is messze egymástól, úgy hogy egy nap kellett hozzá végigjárni a falut. A sok robot, meg dészma meg tized miatt zúgolódott a nép, mert az a bizonyos ajtó, melyről az írás szól, nyitva volt a szívükben, nyitva volt a szemük — egyszerre csak jön az ispán, hogy a gróf úr elrendelte karácsonyra templomnak kell állni a faluban, mert a falu templom nélkül elpogányosodik. Na igen, ott járt a Krisztus igaza a kis házak közt bújtogatva naphosszat, be akarták hát zárni a templom-

ba. Hát az Isten fiainak legnagyobb munkaidőben bizony menni kellett templomot építeni s mikor készen állt, jött a gróf négy lovas hintón a felavatásra. Falu apraja nagyja, így volt a parancs, ünneplőbe öltözött én is — egész regiment. Megijed a nép, mert mindjárt gondolja: ha bejött a gróf, vele nagy papok, kispapok — így mesélte öreganyám, úgy mesélem én is — egész regiment. Megijed a nép, mert mindjárt gondolja: ha bezárják Krisztust, köll melléje porkoláb is, pap s templom mellé paplakot is kell majd építeni. De szólni egyik se mert. Megvolt a felszentelés, szép prédikáció és utána gróf úr, ispán, papok megint hintóba ülnek és alé Kaposvárra vagy tudom is én. Elég az hozzá elvtársak, biztos volt nagy dinom-dánom. De a nép csak szétszéled, lógatja a fejét, atyaisten, nem elég a gróf, az ispán, még papot is küldenek ránk. Öreganyám mondta, fél éjszaka imádkozott buzgón Istenhez, hogy süllyesztené el a templomot, de hasztalan. Reggel hallja, hogy vagy egy tucat falubeli atyafiát bevittek a megye házára s kalodába dukták, mert azok éjjel tüzet akartak rakni a templom körül. Csendőrök vitték őket Kaposvárra, mint engem most Pestre.

Úgy ültek ott kalodában, mint akár most a jó istenfi, Borsi elvtárs, hozzá még vasban. Igy jött el rájuk is a karácsony. Jön ki a pap a városból, megyen a templomba — de csak néz. Üres biz az. Szól a sekrestyésnek, akit magával hozott: ej, még harangra is kellett volna pénzt szedni a néptől, node most szaladj, hívd őket élőszóval. De a sekrestyés egy napig járhatna, míg bejárja a falut. Azt mondja, nem lehet ezért meg ezért. Hát — mond a pap — legalább száz lelket csődíts ide. Megy is az, de mind a ház üres, épp csak a kutyák vakkantanak. Mi az, kihalt ez a pogányfészek — káromkodik a pap és kocsijába ül, hogy maga nézzen utána. Öreganyám mondta, nem én: jól lehet huszszor fordult árokba a sötétben kocsijuk, sekrestyés a bakon, féderes ülésen hátul a pap szent karácsony estéjén versenyt káromkodtak, de ahol csak megállnak, minden ház üres. Tán már éjfél is elmult, mikor az utolsó házakhoz érnek, hát kint a hóban a falu végén, ott áll az egész falu és énekelnek: Mennyből az angyal eljött hozzátok.... Mert nem a nóta a fontos, hanem, hogy milyen szívből, milyen szándékkal támad az ajkon. Öreganyám mesélte, nem én, áll a pap, ők énekelnek s akkor jött a csoda. Öreganyám esküszik rá a tucat atyafin kivül, akik a kalodában voltak, az egész falu kint volt a réten a hóban, még a csecsszopók is. És a pap épp kinyitja a száját, hogy átkozódjon és fenyegetőzzön és épp akkor felcsap a távolból a láng és mind látják: kigyulladt a templom. Öreganyám látta, nem én: a lángok közül a kiszabadult Krisztus nézett ki és a szeme, mint ahogy írva áll, mint a tűznek lángja. A papra nagyon csunyán nézhetett, mert az belevetette magát a kocsiba, de a nép felbátorodva csak állt és énekelt tovább s mégis — öreganyám mondja, nem én — a faluban egy ház se gyulladt ki, csak a templom égett le. Persze másnap jöttek a csendőrök, de....

Az emberek a cellában megint nevetni akartak, de börtönben furcsa mód egyszerre mindenki neszét veszi, ha történik valami. Mind nyugtalanul kezdtek figyelni s a szomszéd cellából nyomban bekopogták az első hírt. Borsi. Később pár perc mulva már többet tudtak lekopogni: Borsi a zárkában énekel: Föl föl ti rabjai a földnek.... Most mentek le elhallgattatni. A nagybajszú gyorsan kopogta le tovább adva a hírt.

— No lám — mondta diadalmasan — hát ugye nem lehet bezárni!

Kint már a folyóson futkosás, ordítás, de egyszerre behallatszik innen is, onnan is, mégis: Föl föl ti rabjai a földnek.... Benn a cellában elsőnek Kliman az összetört szemüvegű kapja fel a gyenge hangjával a nótát, de mindjárt segítségére megy a mély hatalmas hangjával az öreg.

— Úgy mint az öreganyám mesélte, csak a nóta más. De az egész falunak ott kell lenni — kiáltja.

A sötétben nem lehet látni, ki énekel, ki nem, de a cella falait zúgva tölti be a szó. Egyszerre meggyullad a villany, sorba nyilnak, csapódnak ajtók, ének és zürzavar, izgalom, csak az öreg mosolyog és mondja:

— »Meddig nem tész ítéletet és nem állasz bosszút a mi vérünkért azokon, akik laknak a földön? És mondaték nekik, hogy még egy kevés ideig nyugodnának, míg beteljesedik az ő szolgatársaiknak és attyokfiainak számuk, kiknek még kell életniek, mint ők is megölettek«.

FIGYELŐ

A NÉMET ÍRÓK ELSŐ KONGRESSZUSA

Berlin szovjetövezetében, a szovjet katonai parancsnokság által újjáépített »Német Szinház« épületében október hó 5 és 10-ike között ült össze a német írók első kongresszusa a hitlerizmus összeomlása után. Németország mind a négy megszállási övezetéből jöttek s itt találkoztak azok, akik a hitleri korszakot Németországban élték át és azok is, akik a hitlerizmus legyőzetése után tértek vissza hazájukba. Valójában tizenöt esztendő után először találkoztak, hogy ismét fölvegyék egymással a kapcsolatot, hogy bírálatot s ítéletet mondjanak a német történelem tizenhárom szégyenteljes éve fölött; hogy kivizsgálják a demokrácia ellen nem vétett írók együttműködésének lehetőségét, azokat a módozatokat, amelyekkel Németország demokratikus ujjászületéséhez hozzájárulhatnak és szóvátegyék a német irodalom jelenének és jövőjének kérdéseit.

Jól tudjuk, hogy a fasizmus uralomrajutásakor közel kétszáz író hagyta el Németországot, hogy külföldről folytathassák a harcot a fasizmus ellen vagy ott megőrizzék írói becsületüket. Ezek közül nehányan elvesztek a háborúban, sokan mindmáig nem tértek vissza az emigrációból. Több jeles író a német fasizmus áldozata lett, köztük Karl *Ossietzky*, Adam *Kuckhoff*, Erich *Mizam*, Albrecht *Haushoffer*, Walter *Hasenklever* és mások. A fasiszta uralom alatt maradtak közül sokan arra törekedtek, hogy ne szennyezzék be magukat s éppen ezért abban a meggyőződésben éltek, hogy ha a való kérdésektől elvont műveket írnak, megőrizhetik művészi mivoltukat. Nyilvánvaló, hogy ez utóbbiak úgy szellemileg, mint alkotás tekintetében súlyos veszteségekkel élték túl a fasizmus sötét korszakát s ma is ingadoznak, hiszen tizenhárom éven keresztül nem ismerték föl a dolgok igazi értelmét. A kérdést még most is így teszik föl: »az ember jó vagy rossz«, »a különféle igazságok közül melyiket kell az írónak kifejezni«, »a külső vagy a belső valóságot« stb. Ezért érthető dolog, hogy ennek a kongresszusnak valójában azok a legjelentősebb alakjai, akik a fasizmus ellen vállalt nehéz harcukkal megmentették a német kultúra becsületét. Ezek az igazi német írók Johannes *Becher*, Anna *Saegers*, Erich *Weinert*, Ludwig *Renn*, Willi *Braedel* és mások. (Thomas *Mann*, Heinrich *Mann* és Lion *Feuhtwanger* nem vett részt a kongresszuson). Az elnöki tisztet Richarda *Huch*, az idős írónő töltötte be, aki már jóval a hitleri sötétség előtt ismert humanista író volt és a fasiszta uralom idején hallgatott.

A német íróknak ez az első kongresszusa a nagy kultúrmerénylet után, amelyet a fasizmus büntette a világ jelentős részén véghez vitt, nem csupán a német kultúra és a német nép, hanem az egész béke- és szabadságszerető emberiség számára jelentős esemény. Mert épp úgy, mint az egyesült munkáspártok nemrégiben megtartott kongresszusának, ennek is az volt a föladatu, hogy föltárja a német nép lelkiállapotát és a demokratikus fejlődés perspektiváit. A kongresszuson külföldi vendégek is részt vettek, köztük a szovjet és a jugoszláv küldöttség tagjai, akik köszöntötték a kongresszust és sikert kívántak a német íróknak ahhoz a nagy küldetéséhez, hogy a békéért és Németország demokratikus ujjászületéséért harcolva közelebb hozzák a német népet a világ demokratikus és békeszerető népeihez.

Nagy érdeklődéssel kísértük a kongresszus munkáját és megelégedéssel vettük tudomásul, hogy néhány elvont téma után konkrét kérdések kerültek a napirenden megvitatásra, — többek között, hogy a fasizmus csírái benne élnek-e még a német irodalomban, hogy a német irodalmat közelebb kell hozni napjaink valóságához és harcolniok kell a békéért, a fasizmus mérgező maradványainak teljes fölszámolásáért. Johannes Becher, a legnagyobb élő német költő a békéért és a háborús úszítók ellen folytatott harcról és az egységes, demokratikus Németország megteremtéséért folyó küzdelemről adott határozott hangú, de eléggé elvont tartalmú zároreferátumot, amelyet egyhangúlag elfogadtak. Jóllehet, hogy a kongresszus egész tartama alatt maguk a résztvevők kőzött is érezhető volt bizonyos tartózkodás, bizalmatlanság, sőt még meg nem értés is, mint a tizenhárméves fasiszta »tájékoztatás« mérgezésének a következménye, — az egész kongresszus azonban egyhangúlag magáévá tette a rezolúciót, amely szerint a német írók harcolni fognak a békéért, a demokratikus Németország ujjászületéséért és arra törekszenek, hogy a német népet bevezessék a világ demokratikus népei közé. A nyolcvanesztendős elnöknő zárószavai, amelyeket a kongresszus állva hallgatott végig, olyan ünnepélyesen s oly megrázóan hatottak, mint valami fogadalom.

Ám a kongresszus folyamán, amely tulajdonképpen egy új korszak határkövét jelentette annak a Németországnak a történetében, amelyet előbb kívülről kellett legyőzni, hogy belül fölkelhessenek a hitlerizmus által elnyomott és megfojtott demokratikus erők, — jelentkezett az emelvényen egy háborús úszító is.

Ki volt ez, — talán egy a volt német fasiszták közül, akit hirtelenjében olyan bátorság szállt meg, hogy a nagy nyilvánosság, majd hogy nem nemzetközi fórum előtt Goebbels nyelvén szóljon? Nem, nem volt ez bolond, az angoloktól és az amerikaiaktól formálisan »denacifikált« fasiszta, — hanem egy amerikai »demokrata« volt. »Független írónak« nevezte magát, aki az alkotás teljes szabadságáért küzd, jelenleg Németország egyik részében él s mivel Berlinben az amerikai katonai hatóságoknak is van megszállási joguk, a német írók kongresszusát arra használta föl, hogy demokratikus álarc mögött életrekeltse a goebbelsi szólamokat.

Hangsúlyoznunk kell, hogy azok a német írók, akik az amerikai, angol és francia övezetből érkeztek s akik ott ki voltak téve a »nyugati demokrácia szellemében« folyó »nevelésnek«, szinte fölszabadulást éreztek, amikor Berlinbe léptek. Látniok kellett, hogy a szovjetövezet sokkal rendezettebb; a nagybirtokokat fölosztották a kartelleket megszüntették, a dolgozó nép kedvezményekben részesül és az új német

demokrácia kibontakozóban van. Nagy meglepődéssel tapasztalhatták, hogy milyen szabadság érvényesül a fölszólalásokban és a vitákban azon a kongresszuson, amelyet a szovjet övezetben, a »Német Színház« épületében tartottak meg. Éppen erről a színházról mondotta Langhoff, a színház igazgatója, hogy mindezt a szovjet katonai hatóságoknak köszönhetik s éppen ez jelképezi Németország egységét —, amelyet az imperialisták föl akartak darabolni. És azért is meglepetés érte őket, mert az amerikai, angol és francia katonai hatóságok által pénzelt lapokban a legkülönfélébb hazugságokat olvasták a Szovjetunióról és az új demokratikus országokról.

Személyesen láttam és győződhettem meg arról, hogy a nyugati övezetekből érkező német írók milyen szabadon lélegzettek föl a szovjetövezetben, mindannyian elragadtatással szóltak a szovjet vendégszeretetről és az angol Auld, a PEN-klub titkára, aki elvnélküli ugyan, de reakciós beállítottságú, mondta, hogy sehol a világon nincs és nem is lehet ilyen vendégszeretet.

Ha óvatosan, elővigyázatosan s egymás között tapogatózva is, a kongresszus résztvevői mégis szóvátették a német irodalom és a német valóság keserű kérdéseit s ezekben keresztezték egymást a Nyugat imperialista tendenciái és a szovjet katonai hatóság által támogatott demokratikus egységre irányuló törekvés. Talán nem tetszett volna valakinek, hogy a német írók a demokráciáról beszélnek és elítélik a fasizmust? És talán az sem tetszett valakinek, hogy egyesek fejében közel tizenötesztendei félrevezetettség és butítás után valamilyen új fölismerés világossága csillan, mindenek előtt annak a fölismerése, hogy Németországnak egységesnek és demokratikusnak kell lennie, hogy ezért harcolni kell a fasizmus maradványai és a külföldi imperializmus ellen, amely arra törekszik, hogy a fasizmus maradványait a maguk bérenceivé tegyék gazdasági s társadalmi alapot biztosítva ennek a fasizmusnak?

Nyilvánvaló, hogy mindez valakinek nem tetszett, mert a kongresszus munkájának harmadik napján, amint Eggeberth leleplezte referátumában a fasizmus még mindig ható csíráit, Anna Saegers föltette a szellemi szabadság kérdését és amikor Hans Mayer azt kérte az írókról, hogy fogalmazzák meg a legfőbb társadalmi kérdéseket, — az emelvényre lépett Laski, az amerikai író. A »külföldi vendéget« egészen váratlanul jelentette be az aznap elnöklő Günther von Birckenfeld, az amerikai védjeggyel megjelenő »Horizont« című folyóirat szerkesztője. Ez az elnök ezen a napon már több fölszólalót figyelmeztetett, hogy rövidek legyenek s megvonta tőlük a szót azzal az indokolással, hogy a beszámolók mindössze tizenöt percig tartottak.

A »vendégre« ez nem vonatkozott, ha időközben félbe is szakították azzal, hogy »honnan kerül elő a programon kívüli beszámoló«, »ez visszaélést jelent a vendégjoggal« stb., ő nagyképűen több mint egy fél óráig beszélt, mintha csak a kongresszus legfőbb előadója lenne és direktívákat osztogatna.

Ez a kifejezéstelen arcú, hunyorgó szemű, gúnyos mosolyú, fekete szakállú, jelentéktelen ember, úgy a világirodalomban, mint az amerikai irodalomban ismeretlen s az ujságírásban is alig ismerik. Laski úr, aki a kongresszuson németnyelven kezdett prédikálni, tulajdonképpen nem is külföldi vendég. Az amerikai megszállási övezetből jött, ahol az amerikai megszálló hatóságok fizetési listájáról ismerik. Itt »független írónak« mutatkozott be és nagy hangon az alkotás teljes

szabadságának szükségességéről, a gondolat ellenzékiségéről kezdett beszélni és fölolvasta reklámszózatát a demokrácia ideális országának, az Amerikai Egyesült Államoknak a négy szabadságáról. Miután kifejtette mély gondolatait arról, hogy »az írónak föltétlenül ellenzékinek kell lennie« és hogy minden lehető gondolat megszólaltatására szükség van, végül, mivel sokan türelmetlenül félbeszakították, áttért a konkrét kérdésekre. Sajnálkozását fejezte ki, hogy az Egyesült Államokban a háború folyamán, Roosevelt politikája idején a sajtószabadság bizonyos fokig korlátozva volt. Ő, Laski úr, abban az időben harcolt a »washingtoni bürokrácia« ellen. Ugyanis külpolitikai okokból nem engedélyezték néhány olyan könyv megjelentetését, amelyekben a szovjet rendszert bírálat tárgyává teszik és amelyekben a »szovjetszövetségi diktatúráról és totalitarizmusról« beszélnek. És Laski úr, aki a fasizmus elleni háború idején nem a fasizmus ellen harcolt, hanem a »roosevelti bürokratizmus« ellen, most nagy megelégedéssel mondhatja, hogy az említett könyvek Truman kormánya idején mind megjelenhettek.

Ez a névtelen senki, az irodalomban ismeretlen s a jövőben már ismert háborús úszító azonban nem elégedett meg ennyivel. Abban az időben, amikor az Amerikai Egyesült Államokban kíméletlen hajsza folyik a haladószellemű írók, művészek és intellektüelek ellen, amikor az »Amerika-ellenes tevékenységet kivizsgáló bizottság« elé bűnösökként állítják Charlie Chaplint és Walt Disneyt, ez a »független író«, aki az irodalomtól teljesen független, de vérrel és dollárral hozzálőcsölték az imperializmustól, fölhívta a német írókat, hogy harcoljanak a szellem szabadságáért és harcoljanak az »új totalitarizmus« ellen. Berlinben szólalt föl, ahol két és fél esztendővel ezelőtt a Vörös Hadsereg megásta a hitleri uralom sírját és lehetővé tette Németország demokratizálódásának megindulását; abban a Berlinben, ahol még meghúzódtak a fasizmus maradványai s ahol még visszhangzanak a fasiszta ideológia szólamai, — ez a »független író«, szakállával és ábrázatával a nyugati demokráciát megszemélyesítve nem tartotta szükségesnek, hogy a fasizmusról beszéljen, de mindjárt hozzáfűzte, hogy mit ért az »új totalitarizmus« alatt. A német írókat, akik éppen hogy összejöttek Németország demokratikus ujjáépítési föladatának együttes megbeszélésére, arra hívta föl, hogy harcoljanak az »a szovjet írók szabadságáért«, annak a nagy országnak az íróiért, ahol az íróknak nincs meg az alkotási szabadságuk, »mert mindegyik mögött ott áll az állami apparátus és a Párt«. A teremben a méltatlankodás éles hangjai csattantak föl; követelték, hogy a fölszólaló hagyja el a termet. Néhányan, akik hirtelenjében visszafeledkeztek a hitlerizmus korába, gépiesen tapsoltak. Laski tovább folytatta arcátlan és alaptalan vádjait a Szovjetunió ellen, majd krokodilkönnyeket hullatott »Oroszország két legnagyobb írójáért, Zsoscsenkóért és Achmatováért«. A kongresszus követelte, hogy lépjen le az emelvényről, majd éles fölkiáltás hangzott: »Miért nem beszél Gerharth Eislerről?« (Gerharth Eisler neves német antifasiszta író, akit az Egyesült Államokban minden vizsgálat és minden ok nélkül fogva tartanak). További vádaskodásaiban Birckenfeld elnök őt nem szakította meg, ellenben a német írókat figyelmeztette, hogy »ne avatkozzanak be az idegen vendégek vitájába«, a kongresszus azonban közbeszólt. Mivel beszédét nem tudta »hatásos zárószóval« befejezni, kihívó mosollyal s szemtelen, kifejezéstelen, putrádt arccal s szakállal lépett le az emelvényről és elhagyta a termet.

Az egész teremre, mint valami kimerültségtől, nehéz nyomás feküdt. Ki mondta el mindezt? Ezek itt valóságos goebbelsi mondatok és ez itt a »komeszár a revolverrel«. Vajjon ez amerikai író és ez Amerika? Nem, ez egy megbízás arcátlan végrehajtója. Végigjátszott egy rossz »His Maesters svoys« szérialemezt, és az »úr szava«, amely megszólalt a »független írón« keresztül — aki nem is író — az az amerikai imperializmus mind szemtelenebb és túlbuzgóságában mind ostobább hangja.

Úgy tünt föl, hogy ennek a hallatlan provokációnak éppen ellenkező volt a hatása, mint amit Laski szeretett volna. Néhány fölszólaló és előadó bár igen óvatosan, de világosan válaszolt erre a cinizmusra. Herrmlin a maga referátumához a következőket fűzte: »Harcolnunk kell az alkotás szabadságáért, de nekünk az igazságra és nem a gondolatok anarchiájára van szükségünk. Egységes és demokratikus Németországot akarunk, de ebben nem szeretnénk »Bizottságokat« látni a »németellenes tevékenykedés kivizsgálására«. Wolfgang Harisch, a fiatal író a következő kérdést intézte Laskihoz: miért nem foglalt állást Anna Saegers filmjének betiltása ellen Németország nyugati övezetében, miért nem tiltakozik Sinclaire Lewis-nak a négerek üldözéséről írott könyve és Elliot Roosevelt »Apám így látta« című műve betiltása ellen —, mindez Németország nyugati övezetében történt.

A kongresszus elvont határozatai konkrét formát öltöttek. Szóvátették a békéért folyó harcot, megemlítették a háborús úszítókat és azokat is, akik Németországot egy új háború kihívására akarják fölhasználni. Laski úr föllépése figyelmeztetett: ki az, aki háborús légkört akar teremteni, ki akarja Németországot földarabolni és ugródeszkát alkotni magának az imperialista törekvések számára.

Katajev Valentin szovjet író Laski kihívó fölszólalására adott válaszában megjegyezte, hogy alkalma nyílott egy élő és igazi háborús úszító megismerésére. »Nálunk a Szovjetunióban ilyen példányok nincsenek. Ez igen tanulságos példa«. Hangsúlyozta, hogy »a szovjet írók ismerik az amerikai írókat, néhányat közülök nagyrabecsülnek«. Ezután Laskiról, az ismeretlen író jelentéktelenségéről szólott s csupán azért foglalkozott vele, mert »nem személyiségről, hanem jelenségről van szó«. Rámutatott arra, hogy vádjai mennyire hasonlítanak goebbelsi vádakhoz és figyelmeztetett az ilyenirányú törekvések végső eredményeire. A tájékozatlan és tudatlan Laskit emlékeztette, hogy Zsoscsenkőt minden ok és jog nélkül »siratja«. Minden jog nélkül azért, mert ennek a tudatlan Laskinak hazug könnyei sértik magát Zsoscsenkót is, — és ok nélkül azért, nem csak hogy személyesen semmi kárt nem szenvedett a kritika miatt, amely a Szovjetunióban éppen úgy szabad mint az alkotás, hanem maga Katajev, mint a »Novi Mir« egyik szerkesztője a legutóbbi számban közzétette Zsoscsenkó egyik elbeszélését. »De feledjük el ezt a rút és sajnálatos összecsapást az ismeretlen Laski úrral«.

Katajev Valentin szavait megelégedéssel fogadták, hasonlóképpen Gorbatov Borisz buosuszavait is, amelyekben annak a kívánságának adott kifejezést, hogy az egyesített demokratikus Németországban minél előbb találkozzék a német írókkal s addig úgy ő, mint a német írók minél több jó könyvvel jelentkezzenek.

Az ismeretlen Laskit mégsem nyelte el a feledés. Urai nem feledkeztek meg róla és a »szabadságról« szóló tirádáinak kézzelfogható bizonyítékot adtak. Mert a szovjet ellen és az amerikai szabadság védel-

mében elmondott védőbeszéde utáni napon Birckenfeld, az amerikai engedéllyel dolgozó folyóirat szerkesztő, aki a saját kijelentése szerint a »nyugati és nem a keleti demokrácia híve« kénytelen volt egy hírt leközölni, amely szerint az amerikai övezetben indokolás és határidő nélkül betiltották a »Németország demokratikus ujjáépítését szolgáló Kultúrszövetséget«. Ugyanaz a Birckenfeld, aki egy nappal előbb lehetőséget adott Laskinak, hogy beszéljen, kijelentette, hogy ő személyszerint mégis tagja marad a szövetségnek, mert a német nyelv maradt az egyetlen eltagadhatatlan köztulajdona minden németnek s ő nem akarja, hogy az övezetek szerint a német nyelv is olyannyira megváltozzék, hogy többé meg se értsék egymást. Ő egyetértésben akar élni a német írókkal mindaddig, amíg az lehetséges.

Hogy mik voltak Birckenfeld igazi indítóokai és vajjon Laski urainak tett inkább szemrehányás vagy a német íróknak, akik Laskit elítélték, — ez tisztázatlan maradt előttem. Ám kétségtelen, hogy a német íróknak egyetlen nyelvet kell használniok, a demokratikus német nyelvet. Ha a békéért és Németország demokratikus ujjászületéséért harcolnak, annak tragédiáját és ujjászületését fejezik ki, akkor kapcsolatot találnak majd a világirodalommal is, amelyről olyan sokat beszélnek.

A kongresszus egész időtartama alatt a német íróknak alkalmuk nyílott a fölismerésre, hogy lássák ki akar jót és ki spekulál Németországgal.

Popovics Jován

Mr. SMITH TUDOMÁNYOS BOLYONGÁSAI

Ha megkérdeznénk egy Mr. Smithet, egyet a sok millióból, akik Anglia lakosságának tulnyomó többségét képezik, hogy mi a véleménye a tudomány szerepéről, bizonyára ezt felelné: »Betekintést nyerni a jelenségeket mozgató erők törvényeibe, hogy aztán az így szerzett ismereteket az emberek jóléte érdekében felhasználhassuk. S ha továbbá megkérdeznök, hogy mi egy tudományos elmélet helyességének az ismérve, válasza nem lehetne más, mint: a gyakorlat. Ha pl. egy tudományos elmélet alapján megszerkesztett repülőgép beváltja az elmélet alapján feltételezett követelményeket (a repülés gyorsasága, biztonsága, teherbíró képessége stb.) akkor evvel egyben beigazolta az elmélet helyességét is. Ha azonban képtelen felszállni, mindig lezuhan stb., akkor bizony baj van az elmélet körül. A nagyobb nyomaték kedvéért bizonyára hozzá-fűzné még azt is, hogy aki a tapasztalati tények ellenére mégis a tudományos elmélet mellett tartana ki, vagy bolond, vagy gazember — aszerint, hogy öntudatlanul, vagy tudatosan jár el. És amikor Mr. Smith ezt a felfogást, mint a világ legtermészetesebb dolgát hirdeti, nem is gondol arra, hogy minden öt évben ő és sok millió társa, elvei és józan felfogásával merő ellentétben cselekszik. Mielőtt ugyanis leadná sorsdöntő szavazócéduláját mondjuk Mr. Brownra, aki gazdasági és társadalmi bajainak fekélyei ellen szürke kenőcsöt ajánlotta neki, vagy Mr. Whitre, aki ugyanakkor rózsaszínű kotyvalékát kínálja, meghallgatta a politikai gazdaságtan előtte nagyrabecsült szakértőinek fejtegetéseit, akik gyüléseken, rádióban, sajtóban alkalmat adtak neki, hogy szabadon válasszon a kórisme és a kezelés neki legjobban tetsző vállfajai között. A

következő öt évben aztán nyugodtan várja sorsának jobbrafordulását, »minek utána a lehető legjobb kezekbe helyeztem azt«.

Mr. Smith az utóbbi időben többször lezuhant, sokszor megütötte a bokáját s néhányszor a halál szemében is nézett. Ennek ellenére váltig erősgeti, hogy azoknak van igazuk, akik azt állítják, hogy a rendszer, melyben megélhetését előteremti, tökéletes, elméletileg hibátlan s nem hisz azoknak, akik már száz év óta, egy másik elmélet alapján nemcsak, hogy felhívták figyelmét rendszerének alapvető hibáira, annak végzetes következményeire, hanem pontosan megjósolták azt is, hogy Mr. Smithet mikor és milyen balesetek érik ha tovább is kitart mellette. Mr. Smith ezekkel az érvekkel, jóslatokkal szemben vak és süket maradt még akkor is, amikor másutt és mások gyakorlatban bebizonyították a másik elmélet megvalósíthatóságát és előnyeit.

Ezt a különös magatartást kizárólag makacssággal, önfejűséggel, szeszéllyel, vagy a politikai gazdaságtan terén megnyilvánuló tehetségtelenségével megmagyarázni nem lehet. Hiszen Mr. Smith földje nevelte fel a politikai gazdaságtan valódi klasszikusait. Ami azt jelenti, hogy Mr. Smith földje szolgáltatta ennek a tudománynak a vizsgálatokra legmegfelelőbb anyagot és hogy Mr. Smith népe tanusította evvel a tudománnyal szemben a legnagyobb megértést. Mindaz ami ma a tőkés rendszer természete, törvényei és fejlődési iránya terén a tudomány szilárd és végleges tulajdona, az Mr. Smith Angliájában látott napvilágot. A piaci termelés, az érték fogalma, az érték munkaelmélete stb. már több mint száz évvel ezelőtt Mr. Smitheknél közkincsnek számított. Mi sem lett volna tehát természetesebb, mint hogy Mr. Smithék elfogadják azt az elméletet is, melyet az említett igazságok alaposabb elemzése után, Marx hiánytalan rendszerbe foglalt össze. Mr. Smithék biztos, hogy nem tudományos tehetségtelenségből nem követték Marxot. Ennek más okai voltak.

Mr. Smith ősei végtelen nyomor és szenvedés után, nem minden lázongás és forradalmi fenyegetőzés nélkül, elsőknek csinálták végig a polgárság ipari forradalmát, mely náluk kezdődött és csak később öntötte el az egész világot. Szerencséjük volt, hogy az elsők voltak és hogy az az óriási vagyon, mely az ő izzadságuk és egészségük árán teremtődött meg, tőkéseiknek lehetővé tette, hogy egy még visszamaradt világot, mindenkit megelőzve, gyorsan behálózzon és a hálóba fogott külföldi milliókból kipréselt óriási haszon egy töredék részét Mr. Smith elődeinek dobhatta megvesztegetés címén. Mr. Smith elődei józan és gyakorlatiasan gondolkodó emberek, aránylag gyorsan elfelejtették »a sötét sátáni malmok« szomorú korszakát, örültek, hogy sorsuk összehasonlíthatatlanul jobb lett, mint egy-két emberöltővel előbb volt. Nem érdekelte őket, az hogy ezt a hindú, kínai s egyéb tömegek sorsának rosszabbra fordulása szerezte meg nekik és nem a tőkés-rendszer természetéből eredő életszínvonal emelkedés hozta magával. Emberileg megérthető, hogy amikor valaki, ha mások rovására is jobb viszonyok közé kerül, szívesebben tart ki egy rendszer mellett még akkor is, ha annak elméleti és erkölcsi helyessége nincsen 100%-ban bizonyítva — mint hogy a küzdelmes veszedelmekkel járó és nehezebb utat válassza, amely egy egyelőre még csak elméletileg jobb rendszer ujjáteremtését jelenti. Ilyen lelki beállítottság mellett nem kell csodálkozni azon, hogy Mr. Smithék minden tudományos iskolázottságuk ellenére, könnyedén és lelkiismeretfurdalás nélkül feladták azokat a tudományos igazságokat, melyeket valamikor alapos megrágás után már megemésztettek és igen kevés megfontolással elfogadták a sokkal ostobább és ellentmondásokkal teli új divatú elmélete-

ket, amelyek viszont új gazdasági helyzetüknek és polgáriasodó izlésüknek jobban megfeleltek.

Tekintettel arra, hogy az az elmélet, mely szerint az árúk értékét kizárólag a bennük felhalmozott munka mennyisége szabja meg, forradalomhoz vezetett volna, amit minden áron el akartak kerülni, másrészt pedig értékelmélet nélkül a politikai gazdaságtan mint tudomány nem létezhet — kitörő örömmel üdvözölték Nassau Senior »korszakalkotó« felfedezését, aki szerint az árúk értékét a termelésükre fordított munka és a termelésükben résztvevő tőke együtt adják meg. Azt a »kis« nehézséget, hogy ezáltal a piacon forgó árú értékének meghatározásához két összemérhetetlen tényező összege szükséges, úgy próbálták áthidalni, hogy a munkát és a tőkét, valahol a ködös végtelenben valamilyen közös vonás alapján, egy nevezőre hozták. Mi lehet az a közös vonás, amely két ilyen különböző dolgot, mint a munka és a tőke, közös nevezőre tud hozni? A válasz: a munkának egy lélektani vonása, hogy mint minden fáradság, vesződség, kényelmetlenség — kellemetlen érzelmekkel jár. A tőkét úgy kell felfogni, mint egy emberek keresetének el nem költött, megtakarított részét. Ha valaki keresetének egy részéről, ahelyett, hogy szükségleteinek kielégítésére fordítaná, lemond, evvel kellemetlenségnek teszi ki érzékeny lelkét. Ezek a kellemetlen érzések az a közös alap, mely egyaránt meg van annál, aki a termeléshez a munkát adja és annál is, aki ehhez a tőkét szolgáltatja. Ezen közös mérték birtokában immár lehetséges az árúk értékének pontos megállapítása. Csak össze kell adnunk azokat a kellemetlen érzéseket, amelyeket az előállításához adott munka és az előállításához szükséges tőke el nem költése váltott ki az emberekből és kész a számadás. Aszerint, hogy egy bizonyos árúban mennyi ezek kellemetlen érzések mennyisége van nemcsak azt tudjuk, hogy többet vagy kevesebbet ér egy másik árúnál, hanem azt is, hogy mennyivel ér többet vagy kevesebbet.

Így a munkásnak annyi ellenérték jár, amennyi éppen elegendő ahhoz, hogy egy hajszállal túlfizessék a munkájával járó szenvedéseket azokkal az élvezetekkel szemben, amelyekben részesülnek, ha korzózni mennek dolgozás helyett. A tőkésnek pedig annyi haszon jár, amennyi éppen kárpótolja azért a fájdalomért, melyet tőkéjének elnemköltése jelent számára. Hogy milyen egyszerű a számítás azt egy példán könnyű bebizonyítani. Ha pl. lord Beawerbrookot ahelyet, hogy kb. 40.000.000 fontnyi vagyonát rögtön elköltené, rávesszük, hogy inkább vállalkozásokba fektesse, amelyek neki, mondjuk 5% hasznot hoznak, akkor az a 2.000.000 font jövedelem, melyhez egy év mulva jut, éppen kárpótolja azért a fájdalomért, hogy nem vásárolt mindjárt az év elején 2.000.000 font értékben ételt, italt, ruhát, autót, házat, yachtokat stb. Ugyancsak ha egy angol bányász 100 fontért tölt el egy évet a föld alatt, akkor az ő szenvedéseinek kárpótlását sem többel sem kevesebbel felülmérni nem lehet, mint evvel a 100 fonttal, amiből viszont az következik, hogy gazdasági tevékenységükben lord Beawerbrook egy évi szenvedése pont 20.000-szer akkora mint a bányászé.

Dehát ilyen apróságokért csak nem adhatja fel azt a remek elméletet, amely az egész gazdasági épületet minden önmüködőleg szabályozó tevékenységével, hibátlan tökéletességben tünteti fel. Nem beszélve arról, hogy egyben Mr. Smithet felmenti az alól a kockázatos és fáradságos feladat alól, hogy cselekvésére, még pedig véres és izzadságos cselekvésére kényszeríti. Ezek az apróságok olyan rohamosan szaporodtak fel, hogy Mr. Smith saját bőrén kezdte tapasztalni, hogy a »tökéletesen és finoman működő gazdasági gépezet« mindjobban a húsába vág. Más-

részt »tudósai« is ráeszméltek arra, hogy elméletük mindjobban eltávolodik attól a képtől, melyet a valóság naponta elébük tár és kezd nagyon is a levegőben lógni. Ha igaz, az, hogy az árak alakulásával egy olyan természeti törvény nyilvánul meg, mely csalhatatlanul fejezi ki az emberi szükségletek minőségének és mennyiségének mértékét és irányát akkor bizony a rolls-royceok áremelkedése és a tej árának esése azt bizonyítja, hogy a tejből már elég van, jól laktunk vele és a társadalom nyugodtan áttérhet újabb szükségleteinek kielégítésére, a luxusautók gyártásának fokozására. Egy jóllakott Mr. Smith ezt még bevette volna. De egy többnyire munkanélküli segélyre szoruló és a saját egészségügyi hatóságainak bevallása szerint is rosszul táplált Mr. Smith ezt már csak nehezen veheti be. Végül a tudósok is, hiszen ők is csak emberek, kénytelenek voltak észrevenni a rendszer bizonyos »fogyatékosságait«, tökéletlenségeit, ellentmondásait valótlanságát. De mivel annak a rendszernek érdekében, melynek védői és magyarázói voltak, nem ismerhették el kiindulópontjuk tévességét és mivel nem vallhatták be, hogy mégis csak abban az irányban van az egyedül helyes elméleti megoldás, amelyben Marx fejlesztette tovább a klasszikusok megállapításait, egy igen szellemes kibúvót fedeztek fel. Arra az álláspontra helyezkedtek, hogy az elméletnek egyáltalán nincsenek gyakorlati feladatai. Az árúk értékének megállapítása, összehasonlítása, a jövedelmek felosztásának vizsgálata, az össztermelés mértéke stb. ez mind nem tartozik a tudomány feladatainak keretébe. Ki is tudná tudományos pontossággal lemérni, hogy Mr. Smith kielégülése nagyobb-e vagy lord Beawerbrooké? Minden egyéni, alanyi és viszonylagos. »A tudomány saját hatáskörének túllépésében vétkezik, ha annak megállapítására törekszik, hogy két egyén tényleges jövedelme közül melyik nagyobb. Hogy melyik tényleges jövedelme nagyobb és ennél fogva kívánatosabb, — azt csak az illető tudja eldönteni, de csak a saját személyére«. A tudós mélabúval fordítja el a fejét, nehogy ilyen kérdésekben nyilatkoznia kelljen. Szemérmesen lesüti szemét Mr. Smith beesett, vérszegény arca és angolkóros gyermekei előtt, nehogy döntenie kelljen esetleg lord Beawerbrook javára. (Hogy a kárára döntsön belső okokból, számításba sem jön, de mivel tárgyilagos akar lenni, tehát nem dönt).

Mr. Smithet egyik válság a másik után éri. Súlyos hasgörcsei vannak, lehet, hogy vakbélgyulladás. A hivatalos tanárokhoz hiába fordul segítségért. Ők nem foglalkoznak a vakbélgyulladással; őket csak a gyulladás általában érdekli, mint az élet egy mellékjelensége. Mr. Smithnek azonban sürgős segítségre van szüksége. Őt nem a gyulladás érdekli hanem az, hogy hogyan szabadulion meg tőle. És akkor megjelennek a bábák, a kuruzslók, akiknek a hivatalos tudomány meddősége miatt nagy konjuktúrájuk támad. »Válságod oka, hogy nincs elég pénzed megvenni mind azt, amire szükséged van és amit termeltél« mondja az egyik úttörő bába. Douglas őrnagy, a háború utáni első válság szakembere: »Ha az állam társadalmi hitellel támogatná a tömegek vásárló erejét, nem heverne zsúfolt raktárakban a tömérdek eladatlan árú, a termelésben nem következne be fennakadás, válság, annak további következményeivel: munkanélküliség, csőd stb.«

»Végzetes tévedés, bűnös könnyelműség volna — zendít rá a műkedvelő közgazdászok egy másik iskolájának kara — Túl sok a pénz túl nagy a vásárló erő. Ez elvonja a tőkeképződéstől, a hasznothajtó további befektetésektől a tőkét. A haszon lecsökken, a termelés leáll. Mr. Smith munkanélkül marad és nem fogyaszt, nem vásárol. A vásárló erőt

radikálisan le kell faragni, evvel a tőkét befektetésekre kényszeríteni és helyre áll a haszon, a termelés megindul, folyton fokozódik és osztja áldásait jobbra-balra. Vásárlóerejének átmeneti csökkenése után a több és olcsóbb termelésből Mr. Smith is megkapja a maga részét.«

Mr. Smithnek kezdetben tetszettek az új orvosok és receptjeik. Az orvosok azért, mert olyan egyszerűen és érthetően magyarázzák meg a betegség lényegét. Nézzétek csak meg mennyivel rokonszenvesebb Douglas őrnagy, mint a nagyfejűek, azt az elavult Marxot is beleértve, milyen egyszerű és elegáns az ő A — B képlete amazok méteres, titokzatos képleteivel szemben. És aztán gyógymódjuk! Nincs itt a szervezetben semmi hiba, egy kis működési rendellenesség az egész. Nem kell a vesét, májat, tüdőt, szívet átépíteni. Egy kis pénzinjekció, vagy pénzérvágás és minden rendben van. A kuruzslók színe java Amerikában agytrösztbe tömörült, ott két nagy iskola: a sok pénz — kevés pénz hívei szóhoz és befolyáshoz jutottak, alkalmuk nyílott az új elvek gyakorlati megvalósításához. Mr. Smith, aki túl óvatos, hogy ki nem próbált módszereket saját bőrén engedjen alkalmazni, lélekzet-visszafojtva leste az eredményeket. Sajnos a mindjobban kifejlődő háborús készülődés és a közben kitört háború nem engedték meg, hogy végleges véleményt alkosson az új kísérletről (New deal). Igy bizonyos kétely továbbra is fennállott, hogy nem a hivatalos tudósoknak volt-e mégis igazuk, akik az egész ügyet végzetes és gazdasági szempontból káros beavatkozásnak minősítették. Az új eljárás végső elemzésben, lényegileg, a vállalkozói haszon inflációs helyreállításának bizonyult az áraknak a felemelt bérekhez viszonyítva aránytalanul nagyobb emelkedéshez vezetett és így gyakorlatilag ugyan oda, ahova Mr. Smithet jó Hayek barátja egyszerűbben juttatta volna el, ha csupán a munkabéreket szállítja le.

Ilyen körülmények között Marx elmélete lassan, de biztosan kezdte Mr. Smith értékelését megnyerni. Nem megmondta az öreg, hogy a tőkés termelés válságokra vezet? És Mr. Smith, bár későn, de végre elkezdett foglalkozni Marx tanaival. Ugyan nem annak korszerű Lenini—Sztalini formájában, hanem ahogy azt neki a s a j á t szakértői feltálalták. Mr. Smith érezte, tudta, hogy Marxnak igaza van. Csak éppen, hogy nem olvasta Marxot és nem ismerte közvetlenül, tehát megmagyaráztatta magának. Kinek higyjen, ha nem komoly, becsületes, harcedzett vezéreinek, akik évtizedeken keresztül küzdöttek érdekeikért a szakszervezeti mozgalomban és képviselték őt lord Beawerbrookkal szemben. Hallgassuk csak meg, mit mond egy köztiszteletben álló vezére, a politikai gazdaságtan nagy tudósa: Az amit Marx valójában gondolt cimű mű szerzője:

»Kétségbevonhatatlan, hogy a tőkés rendszer belső ellentmondásai, a tőkés rend jelen állapota, Marx elemzéseit tökéletesen fedik. Egy nemzedékkel ezelőtt még általában kinevették Marx jóslatait a válságokra vonatkozólag és megcáfolására hivatkoztak arra az életszínvonal emelkedésre, melyet a haladó államokban a tőkés rendszer a munkásoknak biztosítani tudott. Ma azonban Marx érveit senki sem tudja ilyen könnyedén visszautasítani. A tőkés rendszer világszerte leleplezve áll mint siralmas sikertelenség, mely képtelen hasznosítani azt a gyorsan növekvő termelési képességet, amit a tudás fejlődése és a találékonyság helyezett az ember hatalmába. A világszerte fellépő munkanélküliség, a világszerte elhangzó »túltermelés«, eléggé bizonyítják sikertelenségének tényét«.

Ez a mi emberünk — mondja Mr. Smith. Végre valaki, aki nem mesél határértékről és az elmaradt elvezeteket igazságosan kifejező árakról, hanem megmondja azt, amit már rég sejtettünk, hogy »valami bűz-

lik Dániában«, Mr. G. D. H. Cole, az új orákulum, ennyi előlegezett bizalom után kifejti, hogy Marx szerint a tőkés rendszer belső ellentmondásának lényege az, hogy az egyes országok közt fennálló versengés teszi lehetetlenné a tőkéseknek azt, hogy munkásaiknak olyan magas béreket fizessenek, melyekkel azok a termelt javak teljes mennyiségét megvásárolhatják. Egy természeti kincsekben gazdag, kellő népességgel rendelkező ország, ha el tud zárkózni versenytársai elől és következetesen nacionalista gazdaság politikát folytat, tudna — bölcs és erélyes kormányzás alatt — munkásainak olyan magas béreket biztosítani, hogy a termelt javak egész mennyiségét megvásárolhassák és élvezzék. Szerinte ez a szocializmus.

Miután Mr. Smith meggyőződött arról, hogy Bevin és társai Mr. Cole magyarázatában Marx gazdasági tanainak alapjára helyezkedtek és vállalták azok gyakorlati megvalósítását, leadta rájuk szavazatát és meg van győződve arról, hogy most már végleg a helyes úton jár. Bölcs és erélyes kormánya le fogja törni a monopolista körök önzését. Máris kisajátította a szénbányákat (igaz, hogy nem komoly kártalanítás nélkül, dehát mi nem vagyunk barbárok). Szabályozza a termelést, tervszerűleg irányítja a külkereskedelmet és 20 év multva kivezeti a kátyuból, melyet a háború okozott. Lord Beawerbrook kezeit dörzsöli és magában mosolyog. Nem kell félnie, hogy részvényeit elveszik. Neki ez a fontos. Hogy mivel indokolják meg jövedelmének jogosultságát, az őt nem érdekli. A bányásszal szemben megnyilvánuló 40.000 nagyobb szenvedésének kárpótlásával, vagy valami újabb, de ép oly unalmas elmélet csodaképletével, nem fontos. Neki az a fontos, hogy ne bántsa senki és ne kényszerítsék rá, mint a német Thyssen kollegáját, hogy a maga Hitlerét szabadítsa rá országára. Ez részben izlése ellenére is volna, de részben kockázatos, mert esetleg ellenőrizhetetlen kalandokba viheti. Amíg a jól idomítható Bevin vezeti a jól idomított Mr. Smithet, még ha a gyűlölt Marx cégére alatt is, addig nem szorult rá, hogy erélyesebb eszközökhöz nyuljon. A nagy közterhek ellen természetesen tiltakozik, elvileg elítéli az állam illetéktelen beavatkozását a gazdasági kérdésekbe, talán üres óráiban bánatosan emlékszik majd vissza a régi jó időkre, amikor még minden símábban ment, de egyébként megnyugszik, a kormányt biztos kezekben tudja és a mai viszonyok között talán ő sem tudná máshogy vezetni a közügyeket.

Mr. Smith már nem ilyen elégedett. Ő bizony többet és jobbat várt. Régi elve ugyan, hogy nem kell túl vérmes reményeket fűzni a politikai változásokhoz, még túl rövid az idő, hogy valami megmutatkozhassék, a háborús sebek még nem gyógyultak be, még mindig nagy a feszültség a világban. Indiában, Egyiptomban, Palesztinában, Görögországban stb. okvetlenkednek a félvadak, meg aztán az érthetetlen oroszok, a kapzsi amerikaiak! Ha mind ez nem lenne, Bevin már rég megvalósította volna Cole paradicsomát. Így tovább tart. A nadrágszíjat még néhányszor összébbhuzza, egy-egy lukkal beljebb. De azért kitartunk, régi angol csökönyösséggel. Azonban a türelem sem kifogyhatatlan. Ha a világ még sem akar olyannak mutatkozni, amilyennek azt Mr. Smith elképzelte, akkor mégis csak kénytelen lesz felrúgni hagyományait és szokásait. Akkor talán végérvényesen kidobja »tudósait és magyarázóit« és eredetiben elolvassa azt, akit most ismerni és követni vél, csakhogy akkor nem szavazócédula lesz a kezében.....

Lővi József

AZ ÉPITÉS ÉS A JÖVŐ KÖNYVE

ILJIN M.

UJ VILÁG TEREMTÉSE

A nagy orosz iró remek irása a Szovjetunió első ötéves tervéről — az uj világ csodálatos megteremtéséről.

A kttünő művet 60 kép egésziti ki.

ÁRA 28 DINÁR

Megrendelhető:

A HID KIADÓHIVATALÁBAN.

A „HID"
KÖNYVKIADÓ ÚJ KÖNYVE

LŐRINC PÉTER

A KURUCKOR

Történelmi tanulmány a népi szabadságharcok hősi korszakáról.

ÁRA 18 DINÁR

MEGRENDELHETŐ:

A „HID"
KIADÓHIVATALÁBAN
SZUBOTICA
DOBANOVACSKA UTCA 9.
TELEFON 414

„Minerva" nyomda Szubotica, November 29 tér 3.